

Bige Szabolcs Csaba

Találkozások és tartozások

Püspökladány

Találkozások és tartozások

Bige Szabolcs Csaba

Püspökladány

2014

Minden jog fenntartva!

ISBN 978-963-08-8581-2

Szaklektori vélemény

Egy művész életének a csúcspontját kétségtelenül az jelentheti, ha lelkivilágának minden egyes rezdülését, s az álomképeit egyszerre tudja átültetni úgy a valóságba, hogy a befogadó is megmámorosodjon attól az érzéstől, amely őt is ugyanúgy átjárja, mint az alkotót.

Bige Szabolcs Csaba világa többretegű: egy régi, letűnt világ tradícióit, alakjait úgy hagyományozza ránk, hogy abban mi is otthonunkra találunk.

Leginkább Szent Ágoston szavaival jellemezhető legjobban az, amit kulturálisan be tudunk fogadni ebből a múltból, ami bennünket is beszippant, s, amelyben mi is pontosan megtaláljuk azokat az érzéseket és karaktereket, amelyek „sui generis” a mi világunk leképzései is:

„Keressük őt, hogy megtaláljuk; keressük, akit megtaláltunk.

Elrejtőzött, hogy keressük, akit megtalálhatunk; végtelen, hogy keressük, akit megtaláltunk.”

Íróból is kétféle létezik, akár költőből. Nézzük először a verselőket! Az egyik az, aki megteremti ugyan sajátos mélységeit, rátalál egy témára, s ezt variálgatja egy életen át, de mégsem képes tudatos vagy tudattalan metamorfózisokra. A másik az örök nyugtalan, a kereső, az állandóan

megújuló, aki a szépben az abszolút értéket kutatja, s ösztönösen és hittel vallja, hogy a remegő, törekeny képekben Isten ujjlenyomatait sikerült rögzítenie a jövő számára, hiszen Karl Krausszal ő is tudja, hogy „művész csak az, aki a megoldásból rejtvényt csinál.”

Bige Szabolcs Csaba prózaíróként is a teljes élet költője. Meggyőződése, hogy, ami lényeges, kimondhatatlan, de a szépség mögötti őserzések mesékké, elbeszélésekké, karcolatokká, útleírásokká állhatnak össze. Ennek a közlésnek a metanyelvét tekinti a teremtés igazi lényegének.

*„Szeretem az egyszerű embereket, szeretem az igazságot,
az őszinteséget.*

Szeretem az Istent.

A művészetben is az igazságot és az őszinteséget keresem és akarom visszaadni.

*Irtózom a mesterkéltségtől... én ha adok valamit,
önmagamat adom.*

(Marc Chagall)

Ez a néhány sor, akár Dr. Bige Szabolcs ars poeticája is lehetne, miként a következő idézet képei is:

„A gyermeki rácsodálkozás. Úgy nézni egy tárgyra, egy mozdulatra, egy helyzetre, egy emberre, egy érzelemre, a világ bármilyen jelenségére, mintha sohasem látta volna. Nem a tudottakra, az olvasottakra asszociálni – hanem

eltátani a száját, és az öntudatra ébredő gyermek friss szemű csodálkozásával nézni a világ ismert tényeire. Ez az alkotó ember különös tehetsége, az ötletes alkotóé, de elsősorban a művészé. Úgy nézni és megalkotni egy fát, ahogy még sosem látta. Ebből a gyermek-rácsodálkozásból és eredeti újrалátásból született meg Newton almája, az antibiotikum, ebből született a kép, a regény, a vers, a színészi produkció.” (Popper Péter)

Vannak művészek, akikben az ártatlanság romlason inneni, paradicsomi prelúdiuma muzsikál. Az egyszerűség, a megismételhetetlenség árad szét ama bizonyos karmester, az ihlet vezénylése alatt.

Az „Ecce homo” fájdalmas jajdulása születik a márványos parancsokból. A végtelen vedlő törzse.

S milyen ars poeticák tartoznak ezekhez a művekhez? Talán Pierre Emanuel szavai fejthetnék ezt ki legjobban:

„En

Még egy mécs sem

Főleg nem gyertya

Csupán egy szál szikra

Mécsbél az éjben.”

Mire szeretné ma felhívni a figyelmet egy művész?

A XX. és XXI. század első évtizedének is kritikus pontja az ember, aki beleragadt százarcú önzésébe, önámításának rafinált rendszerébe, s ezt az alkotással akarja pótolni. Néha mindenáron. Vagy naiv és tiszta, s szeretné élményvilágát másokkal is megosztani, szellemi társakat, partnereket keres. Irodalmi-és közösségi portálokon, klubokban, hiszen társas lény.

Amit pedig maga körül lát, az az, hogy szinte már veszedelmesen túlértékelődik a külső, s az emberek elfelejtenek szeretni, távlatokban gondolkodni, mert a lélek valahol nagyon magányos maradt.

A művészetek életvalóságokból indulnak ki.

Pablo Picasso igazsága csodaszép:

„Vannak festők, akik a Napot sárga foltta alakítják át. És vannak mások, akik Nappá alakítanak át egy sárga foltot.”

Milyen művészet lehet időtálló? Az igaz. És mi az igaz? Csakis az az irodalmi vagy bármilyen mű, amelyben tükröződik az alkotó világról vallott nézeteinek összessége, mert képes megteremteni egy olyan világot, amelynek jelrendszerei egy új jelentést adnak meg. Egy teljesen sajátos imitáció jön létre, amelynek intenzív valósága a befogadót is szárnyalásra készíteti.

Mi szükséges mindehhez?

Először is egy személyiség. Mindenféleképpen kreatív, önmegvalósító és önkiteljesítő.

Bigge Szabolcs Csaba éppen ilyen, ezért ajánlom minden kedves olvasó figyelmébe a műveit, mert belőlük a humánum gazdagsága kerül elénk mezítelenül és kendőzetlenül.

M. Fehérvári Judit

Debrecen, 2013. november 13.

Simogató impressziók

Tartozás és tatarozás

Tartozom ezzel a történettel a szereplőknek – azoknak is, akiket megidézek, s azoknak is, akiket nem. Az ő életük, mondhatnám, része az enyémnek. A sors akkor sodort bennünket egymás közelébe, amikor csak emberséggel, összetartozással, egymás iránti kölcsönös tisztelettel lehetett felszínen maradni, elkerülni a bukást. Távolról sem anyagi, hanem kimondottan erkölcsi értelemben.

A hatvanas években kerültünk egymás szomszédságába a családdal. Házuk az utca sarkán állt, egy kétszoba-konyhás, hódfarkú cseréppel fedett, kékre mázolt vályogház. Olyan vert falú, ami úgy készül, hogy földbe vert karók közzé veszőt fonnak, s ezt mindkét oldalon betapasztják sárral. Vályoggal. Hogy mi a különbség? Hát a sár, az sár, de vályogba pelyvát kevernek, ami összetartja. Ez adja a falakat. A sarkoknál és középtájon erősebb gerendák állanak, hogy bírják el a padlást, a tetőt. Ajtónak, ablaknak nyílást hagynak, s ezt felülről keresztbe beépített vastagabb rúddal erősítik. Ez a szemöldökfa. Ha az anyag

kiszárad, jöhet rá a tető. Ezt rendesen meg kell ácsolni, szakemberre bízni, mert ha rosszul illesztik, kapcsolják a tetőszerkezetet, összedől. Volt már ilyen! A falak elkészítéséhez nem kell nagy szakértelem, bárki képes rá, ha akarja, de a tető az más. A cserépnek súlya van.

Az egész ház ajtóستól, ablakostól nem kerül annyiba, mint a tető. Ezért aztán, akinek nem jut többre, az bádoggal fedi, vagy palával, így kisebb a költség.

Nos, ilyen házban lakott Pista bácsi feleségével, anyósával, s három gyermekével. Őt volt neki, de a legnagyobb, János már megnősült, s a leány is – Irén – elkerült városra. Így is hatan szorongtak a szűk házikóban. Pista bácsi egész álló nap a főzőkályha előtt ült, s cigarettázott. Gyomorbetegsége miatt munkaképtelen volt. Felesége meg jött-ment, végezte a házmunkát, a három fiú a labdát kergette a közeli sportpályán.

János a közelben lakott egy rokon házában, ott élte külön a saját életét. Nem pompásat. Egyáltalán nem pompásat, inkább nyomorúságosat. Nem sokkal a fia születése után egy súlyos idegbetegség tolókcocsiba, kerekesszékre kényszerítette. Felesége napszámba járogatott, hogy pótolja az ember kevéske betegnyugdíját.

Gyerekek, kicsi Jancsika akkor volt elemista, amikor megismerkedtünk. Később született meg

Vilmácska, amikor már János beteg lett. Sokat aggodalmaskodott a felesége, vajon a beteg embertől fogant gyerek egészsége lesz-e? Az lett – makkegészséges.

Hiába a sok gond, nehézség, János nem volt keserű ember, és én az „értelmiségi dolgozó” sokat tanultam tőle, a rokkant napszámostól. Emberi tartást...

Egy késő őszi napon történt egy különös beszélgetés közöttünk. János a trafik előtt cövekelt le kerekesszékekkel. Még tudta kézzel hajtani a gumiköpenyes kerekeket. A trafikos hölgy kijött az üzlet elé és átnyújtott Jánosnak két pakli szűrő nélküli cigarettát, egy skatulya gyufát és valami aprót. A visszajárót.

- Álljon meg, tanár úr! - szólított meg.

Mindig így szólított, ki tudná megmondani milyen indíték alapján, hiszen soha nem tanítottam az iskolában, de még a küszöbét sem léptem át, csak amikor kicsi lányomat írattnak be az első osztályba.

- Álljon már meg! - szólott újra – Akarok valamit mondani.

- Hallgatom, János!

- Nagymamám, tudja, a vén Máriskó nálunk járt az este, s az mesélte, hogy maga, meg a kollégái segítettek neki törökbúzákat szedni a

kerthelyiségben. S hogy Isten áldását kéri a fejükre érette!

- János, nem jár érte köszönet, parancsszóra tettük. Fel kellett szabadítani a földet, hogy szánthassanak. Mindenki kint volt a határban legyen az tanár, molnár, orvos, vagy irodai dolgozó...

- Tudom én azt, tanár úr, de a nagymama akkor is hálás, mert látja, ha maguk nem segítenek, egyedül a hetven évével nem győzte volna. Nézze csak, ott mennek a gépek, vágjak a szárat, ha van rajta cső, ha nincs. Mert ugye az a parancs, hogy szántani kell. Az sem baj, ha odalesz a drága termés.

Hát, igen! Így éltünk egymás mellett jóban, rosszban. A parancs meg jött. Hozták a pártinstruktorok, és ha fújt, ha esett végre kellett hajtani, s ha a paraszt nem győzte, mehetett ki az egész falu. „Vidáman és dalolva!” És ez volt a legkevesebb. Ó, de hát kibírtuk, ha nem is élveztük!

Egy másik alkalommal János elém gurult a járdán.

- Már vártam – kezdte -, tudtam, erre fog jönni.

- Valami baj van?

- Ááá, nincs. Csak megkérem, nézze át ezt a kérvényt. A nyugdíjosztálynak írtam, javítának egy kicsit a nyugdíjamon. Tudja, a helyesírásom nem valami tökéletes. Segít?

- Hogyne, persze! Le is gépelhetem.

- Azt ne. Lássák csak, hogy egyszerű ember írta, s nem holmi fiskális – válaszolta úgy megnyomva a fiskális szót, hogy az már szitoknak hatott.

- Csak gondoltam...

- Nem, nem! Én nem szégyellem, hogy ki vagyok...

Évek jöttek, évek mentek, Pista bácsi befejezte földi pályafutását, Máriskó néni is, és rövidesen János is követte őket. A vége felé teste megtört, keze-lába használhatatlanná vált, de szelleme végig ép maradt, s még ő vígasztalt, mikor meglátogattam. A három fiú befejezve az iskolát munkába állt, de a labda iránti szeretetük megmaradt. A régi házat lebontották és újat építettek. Emeleteset. Minden fiú kapott egy szobát, s János özvegye, Mari nén is a két gyerekekkel. Nem voltak bővében a bútoroknak, de mindenki szerzett ágyat, asztalt, néhány széket. Szekrényre már nem telt. Saját erőből építkezettek.

Első évben téglát vetettek, amiben nagy segítség volt Gábor bácsi, az öreg téglavető. Nem tudott már dolgozni ugyan, de az eresz alá letelepedve dirigálta a munkát. Hamarosan az egész udvart beborították a száradó nyers téglák. Mikor eljött az ideje felrakták a kemencét és kiégették a téglát. Az volt ám a mesterség! Tudni kellett pontosan, hogy milyen legyen a tűz.

Ha igen erős volt, megolvadt az anyag, eltorzult és üvegessé vált, ha pedig gyengén égett, s nem adott elég hőt, porlékony, laza lett, s a nedvességtől szétmállott. Ha eltalálták, úgy olyan lett, mint a csengő porcelán: szilárd, pórusos.

Télen elszegődtek a közeli téglagyárhoz segédmunkásnak. Kicsi Jancsika is már legénykorba érett, s így őt is vitte magával a három fiú. Nem volt könnyű dolga a segédmunkásnak a gyárban. Nagy gyár volt, mind gépek készítették a téglát. Gépek marták a hegyet, vájták az agyagot. Gépek keverték, s gépek préselték. A segédmunkás arra kellett, hogy hordja a téglát. A nyersbetét be a kemencébe, rakja fel szakszerűen, és mikor kiégett hordja ki. Darabbérben fizették. Ezért aztán amilyen hamar csak lehetett mentek be a még forró kemencébe. Aki bent dolgozott nem jött ki csak műszak végén. A megrakott talicskát a kemence szájánál vették át a kintiek. A bentieknek dupla bér járt, de nem bírta akárki. Aki bent serénykedett minden fordulónál a bejárat melletti „étkezőben” behúzott egy fél liter borvizet. Ott álltak ládaszám az étkezőnek csúfolt helyiségben. Voltak ott asztalok, meg padok, hogy ha valaki ott akar enni, legyen hol. Így írta elő a szabály! De én soha sem hallottam senkiről, hogy ott evett volna. Inni azt igen. Egy 5 órás műszak alatt akár tíz liter vizet is. (Így igaz, hisz magam is

tapasztaltam, bár csak külsős voltam egy hónapig).

A munkabért téglában kérték, így jobban is jártak, mert a gyár a munkásainak önköltségi áron adta. Mire kitavaszkodott megvolt a házhoz a téгла, cserep, faanyag. A cserepet is a téglagyártól vették. Házilag nagyon macerás készíteni. Nem is tudja más, csak egy kibédi iparos, de annyi volt a megrendelése, hogy csak tova két év múlva juthatnának hozzá az igénylők. A gyár a megszokott típusos cserepet gyártotta jó minőségben. Még az öreg Gábornak sem volt kifogása ellene.

Elkészült a nagy ház, s a házavató egybe esett Jancsika érettségi ünnepségével. Engem is meghívtak, meg a pallért, aki az egész építkezést vezette. Gábor bácsi nem tudott eljönni, mert közben az angyaloknak vállalt téglavetést. A pallér, egy szomszéd falusi mesterember az asztalvégen ült, s félig meddig magának mondogatta:

- Ilyen ügyes munkásaim még soha nem voltak, mit ezek a fiúk. Mindent megtettek, amit mondtam, s mindent megtanultak, még vakolni is. Úgy bizony, még vakolni is.

Egyszerű, de bőséges ebédet szolgáltak. Mari nén főzött. A menyé, a Jancsika anyja segített neki. Csülkös paszulylevest túróspuliszkával.

Ebéd végeztével egy pohárka bor mellett még hosszasan elemlegettük a házépítés körüli eseményeket. Hogy ki, mit végzett, miben ügyeskedett, s miket vétett.

- Én meg arra emlékszem – szólalt meg Jancsika édesanyja -, hogy amikor Jancsika első elemista volt és két napig nem ment iskolába, hogy nekem támadt egy pöttöm leánka az utcán. Elém állott, s azt kérdi, Vilma néni, miért nem küldi Jancsikát iskolába? Lemarad, ha nem jár rendesen! Mondom neki, hogy baj van, mert a nagy hóba nem mehet szandába. Téli cipője nincs. Azt mondja erre, bizony az baj, s evvel elfut haza.

- Így volt valóban – bólogatok hozzá -, mert az a kicsi leányka az én kislányom volt.

- Úgy van.

- A folytatást is tudom, mert elmondta a tanító néni. Jancsika másnap egy csatos, gombos, fekete hócipővel a lábán jelent meg az osztályban. Óvatosan csoszogott benne a padok között. A tanító néni meg is kérdezte, honnan van? Erre elmondja Jancsika, hogy az este ott találták a kapun belül egy papírdobozba csomagolva, ráírva nagybetűkkel, hogy JANCSIÉ.

Kövér idő

Gyerekkorom kedves, jó barátja volt Danika Jani. Ott laktak a város szélén egy kis házban, de mellette megtalálható volt a vidéki, paraszti élet minden kelléke. Csűr, istálló, kút, ólak, galambdúc, méhes; nagy kert is tartozott hozzá. Akkora, hogy egy részébe búzát vetettek, más részébe tengerit, s még konyhakertnek is maradt jókora darab. Igazából nem is kert volt, hanem szántó, de mivel kőfallal körülkerítette a tulajdonos, a váradi káptalan, hát mindenki „kertnek” nevezte. Mellette terült el a temető, szintén egyházi tulajdon, s barátom édesapja Danika Anti bácsi töltötte be a temetőgondnoki tisztet. Ennek fejében lakhatott a házban, s művelhette felesben a „kertet”. A temetői munka egész napos elfoglaltságot jelentett, amit csak akkor hagyott félbe, mikor a szántót kellett rendezni. Minden áldott nap végig ment a sírok közötti keskeny ösvényeken a talicskájával, összeszedte a szemetet, az elszáradt virágokat és egyik-másik növényt meg is öntözte a vizeskannájából.

- Anti bácsi – kérdeztem értetlenkedve -, miért öntözi meg egyik virágot, másikat meg nem?

- Szegődés szerint van ez, Aladár fiam! – válaszolta számomra érthetetlenül.

Hátra maradtam, s Jani barátomat kérdeztem, miről is van szó?

- Hát, nem érted? Egyesek megszegődték az öntözést, s ezért fizetnek is valamit.

Danika Jani egy évvel nagyobb volt nálam, s erős izmos gyerek. Sokat dolgozott az apja mellett, ettől izmosodott, erősödött meg. Sokat kóboroltunk, tekeregtünk a városban, megtanított sok hasznos dologra. Például, hogy hogyan fogjam a megrakott kosarat, hogy lehet halat fogni meggörbített gombostűvel, meg rákot bűdös májjal. Tarlón mezítláb járni is megtanított, ami igazi tudomány! Első két nap, estére csupa seb lett a talpam, Jani meg csak kacagott, de a harmadik napra megtanultam a tarlón járás módját.

Ez a tarló valami csodálatos dolog. A nyári hőségben szinte izzani látszanak a szalmatorzsák, mintha arannyal hintették volna be a mezőt. A levegő reszketni látszott, s kövér fekete tücskök ugrándoztak mindenfelé, vagy ültek menekülésre készen a lyukaik előtt. Igénytelen, apró, fehér virágú növények bújnak elő a torzsák közül, s ha hajnali záporok öntözik a földet, erőre kaptak. Ahogy ismétlődtek a nyári esők, úgy erősödtek meg és szaporodtak el ezek az árvacsalánhoz hasonló tarlóvirágnak nevezett növények.

- Kövér idő! – jegyezte meg Anti bácsi, amikor rendszeressé váltak az éjszakai, hajnali esők, s utána derült ég és nappali napsütés.

- Ezt most mire mondta, Anti bácsi?

- Na, gyere csak ide, Aladár fiam!

Mindig Aladárnak szólított, s mikor szólottam, hogy engem nem is így hívnak, azt válaszolt, hogy azért szólít Aladárnak, mert olyan Aladár vagyok!

Hívására oda mentem hozzá, de bizony kicsit félve, mert a méheshez invitált.

- Ne félj tőlük, csak ne állj az útjukba, s ne hadonássz! Akkor nem bántanak.

Tisztes távolságban álltam meg, s figyeltem a bácsi mit magyaráz.

- Nézd meg, milyen jó hordás van! . kiáltott fel lelkesen – Nézd, milyen szorgalmasak!

Nem volt kétséges, hogy szorgalmasak, hiszen egyfolytában repdestek. Ide-oda! Igaz, én ebben a repdesésben semmi rendszert nem találtam, de hogy sokan nyüzsögtek, azt láttam. Látva értetlenkedésemet, tovább magyarázgatott.

- A kaptár nyílását figyeld! – szólott.

Néztem, figyeltem, meresztettem a szemem, aztán megláttam, hogy egyes méhek kifele igyeksenek, mások meg befele, s a levegőben is csak látszólagos az összevisszaság, mert ott is vannak érkezők, meg távozők.

- Nahát! – kiáltottam meglepetten.
- A tarlóvirágról gyűjtenek – adta meg a magyarázatot a barátom édesapja.
- Azokról a kis semmi virágokról? – mutattam ki a kertre.
- Azokról. Ezért nem szántom még fel a tarlót. Várhat még a tarlókántás, amíg gyűjtenek a méhecskék. Ha így tart, néhány nap múlva pergethetünk!

Valóban kövér idő volt, mint megtudtam később, annyi méz lett abban az évben, hogy alig tudtak neki helyet találni. Az árából pedig Danika Antal szép kis bennvalót vásárolt a közeli faluban. Ma is abban lakik a család...

Templomépítő nagyapám

Délutáni szunyókálásom után nagyapám jutott eszembe. A templomépítő. Faluszerke mindenki így emlegette. Ő is minden délután aludt egy órácskát, amiből nem volt szabad felébreszteni, történjen bármi a világon.

Egyszer, úgy Karácsony táján még a szolgabíró urat is megvárakoztatta.

- Foglaljon helyet, nagyságos uram – szólott nagyanyám a vendéghez -, hozok egy kis rizlinget, amíg fölébred az én uram. Tudja, szolgabíró úr, hogy nem lehet ökelmét

megzavarni a délutáni pihenésében semmi módon.

A szolgabíró, név szerint kovácsi Kováts Károly, nem vette rossz néven a várakozást egy kancsó rizling mellett. Különben is nagyapám a vadászczimborája volt. Ez természetes is, hiszen a birtokhoz jókora erdő is tartozott, ahol nemes vadak éppen úgy fellelhetők voltak, mint kényelmes vadászlakok. A szolgabíró pedig lelkes kocavadász volt, de ez utóbbi jelzőt nem illett emlegetni úri körökben. Azért nagyapám mégis szívesen vendégül látta a hajtóvadászaton, ahol a fővadász tiszte volt, hogy kovácsi Kováts Károly minden lövése után bemutassa a vadat. Ami éppen került – nyulat, fácánt, vadmalacot, néha rókát, vagy őzbakot. Ő maga soha el nem talált egyetlen állatot sem, de zsákmányból mégsem volt hiány. Köszönhetően Gerőffi Lászlónak, a fővadásznak. Egyszer azonban mégis volt a szolgabíró úrnak egy pompás találata. Emlékezetes eset volt! Meglátott a közeli bokorban egy vackolódó barna valamit. Ráduplázott, s a saját vizslája volt. Ott helyben kinyúlt a szegény pára...

Közben Kálmán nagyapám fölébredt délutáni szunyókálásából, s hogy meglátta vadászczimboráját, kezdte korholni nagyanyámat.

- Jaj, Herminám, miért nem költött fel? Miért nem szólt, hogy ilyen nemes vendégünk van?

- Kegyed mondta, hogy senki meg ne zavarja, még, ha személyesen a császár akarná látni, akkor sem.

- A császár nem, de kovácsi Kováts Károly bármikor! – nyújtott ezennel kezét a vendégnek.

A fogadtatás örömét tovább fokozandó, megtöltötte a poharakat, s ráköszöntött a szolgabíró úrra.

- Proszit! – koccantak össze a poharak bennük a nemes itallal.

- Kálmán bátyám – kezdte a vendég, ahogy megtörölte a száját, s elismerően cuppantott –, a járás és a község nevében jöttem hozzád személyesen.

- Komoly dolog lehet, ha már így kezded öcsémuram!

- A templomról lenne szó. A római katolikus templomról...

- Ami nincs, mert ledőlt a tornya, s a falai is.

- Éppen erről akarok beszélni. Gyűjtést rendezünk a hívek körében a püspök úr tanácsára, és saját erőből megépítünk egy újat!

Nagyapám sóbálvánnyá válva megmeredt a fonott széken, ahol ült. Néhány pillanatig így maradt, majd felállt.

- Akkor mégsem volt hiába való felajánlani a váradi káptalannak a birtok ez évi jövedelmének

egythesizedét! Öcsémuram, jó hírt hoztál a házamba!

- Ezért is jöttem elsőként Kálmán bátyámhoz, meg hogy megkérdezzem a templom építésére mennyit szán adakozni? Templom híján a karácsonyi misét a községháza nagytermében fogja celebrálni Timotheus atya. A szentmise után kihirdetjük a templom építésének ügyét, és a nagyságod felajánlását...

- Ami e pillanatban négy ökör ára! Meg a faanyag az erdőből, s a pallér teljes javadalma!

Így indult útjára a nagy vállalkozás – templomépítés önerőből. Haladt is a dolog annak rendje, s módja szerint: gyűltek az adományok, elkészült a pontos terv, megérkezett a jóváhagyás a püspökségtől és a megyés hivataloktól. Minderre ráment az év, de a következő tavaszon lerakták az alapkövet. Ünnepi misét tartottak a szabadég alatt, és eljött személyesen a váradi püspök is megáldani a helyet.

Beindult a munka, ahogy kell, nem volt hiány sem anyagban, sem munkáskézben. Jöttek a hívek, s még a más felekezethez tartozók is önként. Már a falakat kezdték felhúzni, mikor az első gondok jelentkeztek. Hetek óta nem esett egy szem nem sok, annyi eső sem, s a kutak vize kezdett apadni. A községen átfolyó patak

medrében alig egy ujjnyi víz csordogált. S a helyzet egyre súlyosabb lett, a szárazsághoz nagy nyári meleg is társult. Ember, állat, növény, minden megsínylette a kegyetlen időjárást. A végén odajutott a helyzet, hogy a kutakból már csak sárlevet hozott fel a veder. Aztán már azt sem!

Az emberek mégsem hagyták abba a templomépítést. Makacsul folytatták - lemásztak a kutak fenekére és kőműves kancsóval merték a vedrekbe a sarat, s azzal rakták a falat, ameddig a sár is el nem fogyott.

Körbeállták az emberek, asszonyok, gyermekek a félig felépített falakat, és sírtak. A plébános imádkozott, s a hívek zokogva énekelték a szent énekeket. Felettük pedig tűzött a kegyetlen nap, s vakítóan szikrázott az ég. Észre sem vették, mikor érkezett a szekérrel nagyapám. A szekér elé a parádés lovak fogva, s a szekéren három hatalmas hordó.

- Emberek! – kiáltotta fennhangon – Folytassák a munkát!

- Miii! – hördült fel a tömeg.

- Jól hallották! Ha nincs vizük a malterhoz, itt a szekéren három hordó bor, ezt használják víz helyett. Ha elfogy, fordulok még egyet!

Így épült fel a templom, Isten dicsőségére, s így lett nagyapám a templomépítő.

Jó napot!

Azon a nyári délutánon jó melegen süttött, egyetlen felhő sem takarta az eget, s a Kőrös hullámai lágyan ringatták a behullott fűzfaleveleket. Gyárfás soros menyasszonyával, Veronikával kéz a kézben bandukolt a parton. Fürödni indultak a gáthoz, persze kellően felszerelve: elemózsia lapult a sportzsákban, a fürdőruhák, s egy könnyű pléd társaságában. A melegekre való tekintettel Gyárfás nem viselt mást, mint egy rövidnadrágot, újatlan trikót, szandált és vászonsapkát a tűző nap ellen. Veronika is könnyű, nyári ruhában lépegetett mellette.

Ahogy a folyókanyarhoz érnek, meglátnak egy ember a vízben „lubickolni”.

- Jó a víz? – kiált oda neki Gyárfás.

Nem válaszolt, csak olyan nevetségesen kalimpált a karjaival.

- Te, ez fuldoklik! – kiáltott fel Veronika.

Gyárfás szó nélkül ledobta a sportzsákot és belevetette magát a vízbe. Cserkész korában tanult és jól begyakorolt módon hátulról a fuldoklóhoz úszott, átfogta a hóna alatt és erőteljes lábtempóval a partra vitte. Itt már segített Veronika is kihúzni a fővényre a póruul járt

embert. Szerencsére még nem ivott a folyóból, az ijedtségen kívül semmi baja nem történt. Pillanatokon belül megjött a hangja is és hálálkodni kezdett.

- Az isten áldja meg magukat, hogy megmentették az életemet! Odavesztem volna, ha ki nem húznak! Nem tudtam, hogy ilyen mély a víz! Mondják, hogy háláljam meg?

- Sehogy! Örülök, hogy segíthettem! – állította meg a szózuhatagot Gyárfás, majd felkapta a sportzsákot és karonfogva menyasszonyát folytatta a félbeszakadt utat.

- De igazán, mondják meg, mivel háláljam meg a segítségüket! Ne menjenek még el! – kiabált utánuk az ember.

- Tudja mit? – fordult feléje a fiatalember – Ha meglát az utcán valahol, köszönjön nekem!

- Úgy lesz, úgy lesz!

- Jó, jó! – nyugtázta az ígéretet, s gondolta úgy sem találkoznak soha az életben.

Cuppogott a vizes szandál, ahogy Gyárfás lépegetett, s erről eszébe jutott – amire eddig ne volt érkezése gondolni -, hogy csurom vizes, hogy ruhájából is csöpög a víz.

- Vedd le a vizes ruhádat és húzzál fürdőnadrágot – javasolta Veronika -, úgylis fürödni megyünk.

Így is történt.

- Na, az óráim is elázott! Belement a víz, dobhatom a szemétbe!

- Nem kell azt eldobni, add csak ide, a bátyám órája, majd megjavítja! – nyugtatta Veronika.

Történetünk ezzel azonban nem ért véget!

A Kispiac háta mögött, a Bölcsőde utcában lakott Vilmos bácsi, Gyárfás idős nagybácsikája. A podagra, a köszvény ágyhoz szegezte. Alig tudott járni szegény, s magát ellátni. A rokonok segítettek rajta, ahogy lehetett. Beosztották egymás között, ki, mikor menjen hozzá, s mit végezzen körülötte. Gyárfásnak is volt egy napja, amikor meglátogatta a bácsit, hogy vágja fel a tűzifát, hordja is be a tornácra, seperje fel az udvart, s beszélgessen az öregúrral, aki mohó kíváncsisággal hallgatta a város, és a nagyvilág híreit.

Alig egy héttel a Kőrös parti kaland után Gyárfás gyanútlanul fordult be a Bölcsőde utca sarkán, mikor szembe találta magát a vízből kimentett emberrel, aki hirtelen lecövekelt a járdaszélen és kalaplevéve harsányan jónapotot köszönt. És ez így történt, amint találkoztak az utcán – és ez hetente megesett, tudniillik, mint hamarosan kiderült, ott lakott az illető, Vilmos bácsi szomszédságában, három házzal arrább!

Ezek után bőven lett része a kedves jónapotokban!

Felícia

A kutya vakkantása ismerőst jelölt. Felnéztem, s a lány ott állt az ajtóban. A kutya meg boldogan csóválta a farkát mellette. Nehéz nap után voltam, fáradt, törődött, nem kívántam senki társaságát. Még az övét sem. Főképpen az övét nem! Úgy lépett be, mintha csak most ment volna el, mondjuk a boltba, nem pedig két éve. Meglepődésemet nem titkolva tekintettem rá.

- Hát, itt vagy?

- Itt! - jött a lakonikus válasz.

A mai munkámmal tulajdonképpen már végeztem, a jelentést letettem a főnök asztalára, s ő intett, hogy menjek. Vállamra kanyarítva a kabátomat indultam. A leány és a kutya jöttek mellettem. Ez a kutya évek óta hű társam jóban, rosszban. Nem így a lány...

Szótlanul, morcosan ballagtam, fájt minden porcikám a tegnapi események miatt. A városhoz közeli területen akadt dolgom. Nem volt messzebb 4-5 kilométernél, de már erdős, hegyes-dombos vidéken. Rozsdás, a kutya is velem tartott. Szerencsémre! Félig sem végeztem a felméréssel, mikor elromlott az idő, s leszakadt az ég. Zuhogott az eső, mintha dézsából öntenék, dörgött-villámlott, s egyre erősebben fújt a szél. Egy kihajló szikla alá

húzódtunk. Éppen idejében, mert az orkánna fokozódott szél mellénk döntött le egy kicsavart fát. De ez még csak kezdett volt – ezután jött a java! Reggelig tartott az ítéletidő. Rozsdást magamhoz ölelve próbáltam egy kis meleghez jutni, mégis átázva, átfázva talált ránk a reggel. Csúszva, bukdácsolva igyekeztünk elhagyni a megcsúfolt erdőt. Nem ment könnyen – ha nincs ott a kutya, talán soha ki sem jutok. Rozsdás mutatta az utat, a réseket, ahol át lehet bújni, ahol ki lehet kerülni a ledőlt törzseket. Így is nagyokat estem, botladoztam a gödrökben, gyökerekben.

Otthon aztán ledobtam a sáros, vizes gönceimet, jó forró vízzel kiáztattam magamból a fájdalmakat, s úgy elaludtam a szobámban, hogy csak másnap reggel ébredtem fel. Közben megjöttek a vendégeink, benyitottak hozzám, de látva, milyen ájultan alszom, csak legyintettek, s nem költöttek fel. Reggel a konyhában sok üres üveget, meg a borogatón levő poharakat találtam. Gondolom lehetett itt egy kis dáridó, de ebből semmit sem hallottam.

Törődötten, lázasan köszöntött rám a reggel, de nem volt mit tennem, kénytelen voltam bemenni a munkahelyemre, elkészíteni a jelentéseimet a területen tapasztaltakról, s a kárról, amit a vihar okozott. Most pedig itt

lépegetek a járdán, bal lábamnál a kutya, jobb oldalamon a lány, aki egyfolytában beszél, csacsog, s az sem zavarja, hogy nem válaszolok.

- Holnap egész nap veled leszek, elkísérlek a kiszállásodra, gondoskodok rólad, sütök neked húst. Flekkent. Vagy inkább mézet adjak az influenzádra? Vagy mind a kettőt? Főzök mézes teát bodzavirágból, meg hársból!

No, szegény, beszélhet, tervezhet, nekem ma nem sok hasznomat veszi, hisz' csak szótlanul ballagok mellette alig várva, hogy valahova már megérkezzünk. Borzongok a meleg nyárban. Biztos felment a lázam. Csak megyünk, megyünk végig a hosszú utcán, de vajon hova? Hozzám nem mehetünk, tele van a ház vendégekkel, Felícia lakása felé sem megyünk, nem tértünk le az utcájába. Vagy kerülővel megyünk, tartson tovább az út? Lehet, neki tetszik a séta, de én úgy érzem, mindjárt leülök ide a járdaszélére. A kutya valamit megsejt az állapotomról – mindig nagyon érzékenyen reagál a hangulatváltozásaimra. Felnéz rám, megböködi a kezemet az orrával, s én megpaskolom a fejét. A lány közben mondja a magáét.

Hol volt két évig? Úgy ment el, hogy csak annyit lökött oda nekem: „most elmegyek”, s ment! Én álltam az ajtóban, támasztottam az ajtófélfát, s ahogy távolodott, s lettem egyre kisebb, úgy ürültem ki, úgy mentem össze én is,

míg el nem tűnt, míg akkora nem lettem, mint az a koppanva lehulló vadgesztenye a lábam előtt. Egész együttlétünkből, csak erre az elválásra emlékszem, meg a lépcsős kapualjra a lakásánál, ahol arra vártam, hogy lejöjjön. A többi köd borítja. A feledés sűrű köde.

S most úgy megy itt mellettem, mintha mindig is itt lett volna...

Úgy látszik, se hozzá, se hozzánk nem megyünk. Az utca végén, a hídnál letértünk a folyópartra. A dús fűben leültünk, egy darabig néztük a vizet. Csendesen folydogált, mintha elfelejtette lett volna azt a tegnapi égiháborút. A nap is melegen sütött; végignyúltam a parti gyepen, s biztosan elszunnyadtam. Arra eszméltem, hogy Felícia még mindig mondikál.

- ... holnap – folytat egy mondatot, aminek az elejét nem hallottam.

- Holnap, holnap! – ismételem türelmetlenül.

- Igen, holnap – válaszol meglepetten.

- És két évig hol voltál, ha szabad kérdezni? - tört ki belőlem a kérdés.

- Ó, hát ez bánt?

- Mégis, mit gondolsz?

- Otthon voltam – kezdte csendesesen -, otthon. A húgomat súlyos baleset érte, hathétig volt kómában. Utána hónapokig lábadozott... Tízszor operálták... Tegnap engedték ki a

szanatóriumból... Őt ápoltam... Most már jól van,
el tudja látni saját magát kevés segítséggel...
- Hiányoztál!

György Borbála

Már napok óta esett, s a sáros utcákon járni is alig lehetett, legfeljebb gólyalábakon. A felnőttek kevésbé, de a gyerekhad annál jobban élvezte a bukdácsolást a furcsa járó eszközön. Lovas ember tűnt fel az úton, s a gyerekek izgatottan siettek elébe, már amennyire sietni engedte őket a gólyaláb. Borbála is kiszaladt a kapu elé, mikor meghallotta a zsivajgást. A lovas éppen feléje tartott.

- Te vagy-e György Borbála? – állt meg az asszony előtt, s az igenlő választ meghallva le is szállt a nyeregből.

- Rossz hírt hoztál? – szegezte neki a kérdést Borbála.

- Azt!

- Kerülj beljebb! Messziről jössz? Elfáradtál, megéhezted? – állt félre az útból, hogy a jövevény bemehessen a kapun – Kösd bé a lovat, aztán gyere a házba!

A fiatalember nem szólt csak bólintott bozontos üstökével, s úgy tett, ahogy a ház asszonya mondta. Mire belépett a szobába, már terített asztal fogadta, rajta friss kenyér, abált szalonna, füstölt kolbász, s egy kicsi korsóban pálinka, egy nagyobbacska bor. Csoda, hogy annyi rövid idő alatt, amíg a küldönc a lovát ellátta, az

asszony ide teremtette mindezt az asztalra! Nem is kérte magát a küldönc, hanem miután illő módon bemutatkozott, derekasan nekilátott a falatozásnak.

- Szóval az András Márton fia, Márton vagy? – kezdte a beszélgetést Borbála, amint a fiatalember elverte az éhét – Apám testvérbátyjának a fia.

- Az volnék, a portánk ehejt van a dűrűckölő (*ványoló*) mellett.

- Tudom jól, hol van!

- Kemény asszony kied, Borbála néném! – szaladt ki a szó Márton száján.

- Mit beszélsz itt összevissza. Tudod jól, kemény az élet, kemény az ember is!

- Mondom, kemény asszony kigyelmed! Tudja, hogy hírt hoztam, rossz hírt, s egy szóval sem sürget.

- Márton, tudod, azt a mondást, hogy ideje van a hallgatásnak, az evésnek, és ideje van a beszédnek. No, most jött el az ideje a beszédnek. Beszélj, hát!

- György Mihály uram és István öcsém ott maradtak a csatatéren. Selbeg* határában nyugosznak. Kegyes parasztok földelték el őket. (- *Selbeg* - Szeben melletti Sellenberg nevű helyiség*)

- Mondd el hogyan történt!

- Tudod, néném, hogy Zsigmond urunk lemondott a fejedelmi címről, és azt átruházta

unokabátyjára, Andorás bíboros úrra, aki a lengyeleknél tartózkodott éppen. Hazatért, de nem tette szívesen.

- Mit tudsz te erről?

- Sokat! Andorás úr mellett teljesítettem. Nyargaló vitéz voltam. Hírvivő. Hiába kapta meg a fejedelemséget Zsigmond úrtól, és meg is választották, se őneki, se az uraknak nem tetszett. „Nem kell nekünk papfejedelem!” - mondogatták, és sokan átpártoltak a kocsmáros ivadékhoz*, akit Rudolf támogatott. Mihály vajda kiváltságokat ígért, a király pedig pénzt azoknak, akik a havasalföldi vajdához csatlakoznak. Sokan átmentek, a csíkiak mind.

(- kocsmáros ivadék - Mihály vajda anyja egy görög kocsmáros nő volt, apja pedig állítólag Pătrașcu cel Bun, Havasalföld uralkodója)*

- A csatát mondd!

- Mihály vajda, a császár biztatására, és a sok elégedetlen székellyel megerősítve ránk jött. Három napon keresztül álltuk az ostromot. Micsoda csata volt! Aki elfáradt lebútt egy árokba, vagy bokor tövébe, s ha kicsit megpihent, folytatta a harcot. A havaselveiek szedett-vedett parasztok voltak, rendes fegyvereik sem voltak, s hamar el is futtak. Csak hogy ott voltak a csíkiak. Székely, székely ellen dühösen, mint a megvadított anyamedve. Aztán

háromnapi küzdelem után úgy kimerült mindenki, jobbról is balról is, mint aki állónap fát döntött a havason. Egyik se bírta a másikkal, s mind visszahúzódtunk - a vajda Brassó vastag falai mögé, mi pedig az Olt mellé.

- Igyál egy kortyot, mert kiszáradt a torkod! – töltött bort a kupába Borbála.

A legény nem kérette magát, s jót húzott a kupából, majd megtörölve a száját az ujjásával, folytatta.

- Számba vettük a veszteségeinket. Sokan voltak, köztük Mihály uram, s István öcsém is. Indulni akartam, hogy frissen meg hozzam a hírt, de az udvarhelyi kapitány, Székely Mózes uram parancsot adott és lóra kaptunk. A kapitány nagyon dühösen vágára váltott, s mi utána. Végig az Olt mentén. Előbb nem értettem, mi történt, később mondta Mózes uram, hogy amíg mi a halottainkat, meg sérültjeinket lajstromoztuk Andorás úr néhány vitéz kíséretében Molduvába menekült. Mikor két nap után a Száda-patakához értünk, a kapitány elfogatott három ténfergő fegyverest.

- Elkéstél, uram! – vigyorgott az egyikük – Akit keresel a vadak martaléka!

- Miket beszélsz? – förmedt rá Mózes uram.

- Balázs hadnagy össze csapott a kísérőkkel, s mindet levágta, a papot is. Pedig csak fészéje volt neki es, meg az embereinek es. Gondóta, a császár, meg a vajda majd megjutalmazza.

Márton elhallgatott. Az esemény még most is nyomasztotta, nem tudta folytatni, csak ült, s rázta a fejét, mintha ki akarta volna rázni belőle az emlékeket. Borbála tudta a dolgát, s csurig töltötte a kupát, a küldönc mohón kapott utána, s egy hajtásra leöntötte a torkán.

- Köszönöm, nénémasszony! Most éppen erre volt szükségem. De mondom röviden tovább. Székely Mózes parancsára levágtak minden fegyverrel elfogott embert, s a környéket megtisztították Mihály vajda embereitől. A Balázs nevű hadnagyot és embereit kézre kerítették és velük is ugyan úgy végeztek, mint ők Andorás úrral. Nem mondom, megérdemelték, ezt a Balázs nevezetűt még az emberei is ördögnek szólították, olyan mokány ember volt. Sok csatát láttam, de ezt a bosszú szülte mészárlást, amíg élek nem felejem el!

Ezek után már nem volt mit mondani. Márton el is búcsúzott, még máshová is volt hír vinni valója, meg a szülői ház is várta.

Borbála szemére sokáig nem jött álom, mindegyre a hallottakon gondolkozott, s saját életén. Nem sok öröm jutott neki osztályrészül eddigelé, ezután pedig még annyi sem. Egyedül maradt férfi segítség nélkül a gazdasággal, családdal, árván maradt gyermekeivel, s a kötelességekkel.

- Az a fenyő is ott fenn egyedül áll, hiába tépi a vihar, mégis zöldell – gondolta végül, s ezzel álomba is szenderült.

Nehéz évek következtek. Az állandó háborúk kimerítették a tartalékokat, ráadásul a munkaképes férfiak nagy része, vagy hadakozott valahol, vagy elesett, jobb esetben megsebesült. Borbála mégis rátermetten vezette a gazdaságot, még gyarapította is

Éppen zabaratni készültek, a tíz kaszás, és a marokszedő asszonyok-lányok készen álltak, a lovakat is befogták, s vidám nótaszóval fordultak ki a nagyútra:

*„Tegnap jártam zabaratni, ma megyek kötözni.
Elvesztettem a babámat, megyek megkeresni.”*

Kezdték a leányok, a legények válaszoltak rá:

„Már minálunk a barátok facipőben járnak.

Azok élnek jó világot, akik együtt hálnak.

*Lám én szegény árva fejem, csak egyedül hállok,
Akármerre tapogatok, csak falat találok.”*

Borbála a kapuból nézett utánuk és megelégedve gondolt a várható termésre, a szorgalmas emberekre. Visszafordult a ház felé, mikor három lovas tűnt fel az úton, ahol most kanyarodtak az aratásra igyekvők a hegynek, a zabföldek irányba. Az asszonynak rossz érzése támadt, ami rövidesen be is igazolódott. A lovasok tétovázás nélkül a ház élé érkeztek, és a még nyitott kapun besorjáztak az udvarra.

Vezetőjük le se szállva a lóról, már kezdte is a mondókáját.

- A György portán vagyunk-é? – kezdte.

- Ott! – csattant Borbála hangja – S engedélyt kértetek-é, hogy béjőjjetek?

- A Fejedelem Önagysága nevében vagyunk itt. Nem kell engedélyt kérnünk.

- Beszéljete!

- A fejedelem Önagysága üzeni, hogy mivel a György porta férfiember nélkül maradt, te vagy György Borbála ennek a családnak és gazdaságnak kötelezettséggel és jogokkal bíró vezetője a fiúsítás szokásjoga szerint. Ebben az értelemben köteles vagy egy lovas katonát egy gyalog csatlóssal és egy szolgával egyetemben kiállítani. Gondoskodsz megfelelő fegyverzetről, ruházatról és tíznapi élelemről.

- Most, amikor öl meg a munka a gazdaságban, amikor itt van zabaratás, a juhnyírás...

- Állj, állj! Tudjuk mi a dolgotok, s azt is, hogy mindig siránkoztok! Öt nap alatt legyetek kész, ha nem akarod, hogy a vagyonodat elvegye a fejedelmi fiskus! Öt nap múlva itt vagyok, s a faluból a többivel együtt indulunk Zsigmond úr táborába. Végeztem! Még sok portát kell ma felkeresnem.

Ezzel kiugrattak az udvarról, s elporoztak az úton. Borbála meg ott maradt megkövülten.

Aztán megrázta magát, s indult összeszedni a szükségeseket...

Alig telt el néhány hét, talán két fertály hónap, s elkezdődtek a súlyosabb csatározások. Változó sikerrel. A falu közelében is jelentek meg fegyveresek, de mind ismeretlenek. Nem lehetett tudni kihez tartoztak, ha egyáltalán tartoztak valahova, vagy csak saját szakállukra csatangoltak, s oda húzódtak, ahol nagyobb zsákmányt reméltek. Lehettek akár rablóbandák is. Ha ilyeneket észleltek, bezárták a kapukat, s eleresztették a komondorokat. Néha menekülők érkeztek, meg sebesültek. Ezeket, bár bizalmatlanul, de befogadták, s ahogy tudták – emberségből – segítették.

- Meneküljetek! – hallatszott a kiáltás és rohanó emberek futottak végig a falu hosszú utcáján.

A harangot is félreverték. Az emberek gerendákkal torlaszolták el a kapukat. Az asszonyokat, gyerekeket, és a lábasjószágot a hátsó kapun át az erdőbe menekítették.

- Gyerünk, gyerünk! – noszogatta Borbála is az embereit.

Mire a fegyveresek berobogtak egyetlen ember sem maradt a házakban, csak néhány ijedt tyúk szaladgált az udvarokon. Egy kisebb csapat volt, de nem állt meg, hanem robogott tovább. A falusiak, s köztük Borbála is a hegyoldalról, a fák közül nézték.

- Ezeket üldözik! – jegyezte meg egy vénember.

- Honnan tudja apó? – kérdezte az asszony.
- Még tyúkot sem akartak lopni, úgy siettek tova – válaszolt az öreg.

Igaza is lett, mert kisvártatva egy másik fegyveres csoport érkezett. Ezek is tovább vágattak. Látszott, az előbbieket üldözik. Rövidesen harci zaj hallatszott – ordítások, parancsszavak, jajgatás, lovak nyerítése, fegyvercsattogás. A falu emberei izgatottan várták búvóhelyükön a harc kimenetelét. Bár tudták, akármelyik csapat győz, visszajönnek összeszedni, rabolni, amit érnek. Eddig mindig így történt. Most is a harc csituljával egy csoport lovas visszajött a faluba.

- Menj le, Sebők! – szolt Borbála – Nyisd ki a kaput, s engedd be őket. Sebesültet hoznak.
- Igyekszem! – kiáltott vissza futtában a legényke.

Három lovas sorjázott be a kapun az udvarra. Egyikük bizony nagyon rossz állapotban. Alig ült a lovon, s a másik kettő támogatta óvatosan két oldalról. Le is csúszott, ahogy megálltak. Lefektették a földre Sebők segítségével. Közben Borbála is leereszkedett a hegyről két másik asszony kíséretében.

- Kik vagytok? – fordult a lovasokhoz.
- Orosz Péter kapitány úr csapatához tartozunk.

- Vigyétek be az első házba, te meg Sebők menj szaporán, kerítsd elő Máriskó nénét, jöjjön, mert súlyos sebesült van a házban.

Kisvártatva meg is érkezett Máriskó – sovány, töpörödött, feketeruhás asszony. Serény mozdulatai elárulták, hogy sokkal fiatalabb, mint ahogy kinézete és híre szerint kellene lennie.

Belépve a szobába, ahová a sebesültet lefektették, már kiabálni is kezdett sipítozó magas hangon.

- Vetköztessétek le már, szájtatik! Mit akartok a köpenyét, vagy a csizmáját kenegessem gyógyírral? Ti pedig – fordult a két katona felé – ne tátsátok itt a szátokat! Menjetek a konyhába, szítsátok fel a tüzet és melegítsetek vizet egy nagy kondérban. Gyerünk!

- Nem vesztegeted az idődet, Máriskó! – szólott Borbála.

- Csak utamban vannak itt. Különben kik ezek? – kérdezte szinte normális hangon.

- Báthory seregéhez tartoznak – válaszolta, de nem mutatta, hogy észrevette volna a vajákos asszony hangjának változását.

A forró vizet meghozták a legények, s a többi teendőt ráhagyták Máriskóra.

- Ki ez a szerencsétlen sebesült? – kérdezte, ahogy elhagyták a helyiséget – Nem ismerős a gúnyája se, s a fegyverei sem.

- Jó szemed van Borbála asszony! – lepődött meg a katonák közül a fiatalabb.

- Nem ismersz te még engem, öcsémuram, aki vagy!
- Gazsi vagyok. Szekeres Gáspár. De mindenki csak úgy szólít Gazsi, a lókupec.
- Valóban az vagy?
- Apám lókereskedő, s így rám ragasztották ezt a nevet, meg aztán értek is a lovakhoz.
- De még mennyire! – kiáltott fel a másik legény.
- Mit beszélsz?
- Tudom, amit tudok! Boszorkányság van a dologban. A legmakacsabb, kapálózó, szökdöső lóhoz is oda mér menni, s fülbe sugdos valamit, s az állat megnyugszik. Így igaz!
- Nagy okos vagy! Láttad már?
- Beszélnek.
- S mit sugdosol a ló fülébe? – kérdezte mosolyogva Borbála.
- Azt mondom neki, hogy „ülj helyt, mert tüzes toplót dugok a farkad alá!” Ettől mindig megcsillapodik – magyarázta vigyorogva Gazsi.
- Beszélj csak, beszélj! – morgolódott a másik – Ől a csúfság, mi? De tudom én, hogy boszorkányság van a dologban...
- Nem is olyan nagy baj ez, így legalább elhiszik az emberek – motyogta maga elé Borbála.
- Emberek! – kiáltott fel aztán – Mi itt csak beszélünk, s enni még nem adtunk nektek.
- Hé, Kati nén’! Éhesek a vendégeink!

A falatozás után egy-egy cipóval és jókora oldalassal felszerelve keltek útra, hogy visszatérjenek társaikhoz, a csapatukhoz a sebesültet a háziak gondjára bízva.

- Van remény? – kérdezte Máriskót a háziasszony.

- Túléli az ártatlan. Marha erős szervezete van! De a bal lába kurtább marad, s a válla sem léssen rendes. Nem tud összeformni a csont, nagy vágást kapott! Csatában nem látod többet! Legfentebb az ekeszarvánál.

- Most alszik?

- Két napig fog. Ha ébred, bort adjatok neki! Most elmegyek, de holnap visszajövök.

Ezennel olyan hirtelen eltűnt, mintha a szél fújta volna el. Közben visszaszállingóztak, azok is, akik az erdőbe menekültek, az állatokat is behajtották. Az élet visszazökkent a rendes kerékvágásába. Másnap ígéretéhez híven a javasasszony megjelent éppen olyan hirtelen, mint ahogy előző nap eltűnt. Egyszerre csak ott volt Borbála előtt.

- Jöttem lássam, rendesen vigyázzák-e a szolgák a beteget! – kiáltotta rikácsolva, hogy zenget tőle a ház.

Bement a sebesülthöz, majd sipítózó hangon meleg vízért szalasztotta a leányt, aki bent volt. Miután a sebeket kimosta, újra elment, azzal, hogy naponta jön, ameddig kell. Ha rosszul lenne a sebesült, küldjenek érte.

- Csak, ha kell!- rikácsolta.

Így ment ez hetekig. A sebesült lassan javult, ráadásul nem értették a beszédét, s ő se nagyon a háziakét, de tanulékonynak bizonyult az idegen, mert hamarosan már szót értett a házbeliekkel. Ebben sokat segített Máriskó. Rendesen jött naponta aztán is, hogy már a sebesülések nem is igényelték volna. Órákig képes volt türelmesen beszélgetni vele, tanítva mindenre, ami a ház, a falu életében fontosnak látszott.

- Jól megérted magad a betegünkkel! – szólott egyik nap Borbála.

- Sajnálom az embert – válaszolta Máriskó -, idegen ezen a vidéken, s rokkant lesz egész életére. Legalább beszélni tudjon velünk.

- Igazad van, hátha valami hasznát vesszük. Elég keménykötésűnek látom.

- Ha majd jobban tud lépegetni, elvinném magamhoz. Kell egy férfi a házban, s falubeli egy sem jőne hozzám.

Borbála meglepődött. Nem is kicsit!

- Neked kell ember?

- Mit gondolsz hány tavaszt értem?

- Százat biztos.

- Ne beszély bolondokat! – kacagott fel szokott vijjogó hangján Máriskó – Tizenhetet! Vagy ezeret! Hihihihii!!!

- Egyiket sem hiszem!
- Na, akkor figyelmezz rám!

Ezzel leült a kemence melletti lócára és mesélni kezdett.

- A vajákos mesterség anyáról leányra száll nálunk. Amióta erre a tájra jöttünk volna, már rég azelőtt is így volt. A leánygyermek az anyjuktól kapják a tudást, már zsenge korukban. Az első szülött leány lesz a mesterség folytatója. A többi – már, ha van – elkerül a vidékről mihelyt felnő. A fiúk pedig tíz éves koruktól elszegődnek valamelyik pásztorhoz, gazdához, mesteremberhez szolgalegénynek, s többé haza sem jönnek. Így éltünk, mióta átkeltünk a hágókon, s még azelőtt is. Sokan boszorkányoknak hittek bennünket, pedig nincs abban semmi boszorkányság, amit teszünk, csak ismerjük a fákat, a füveket, a földet, a vizeket, az állatokat, az embereket. Tudjuk, mi mire való. Az emberek, ha megmondjuk nekik a valót, nem hiszik, a jó tanácsokat se. Ezért kell másképp beszélni, ezért kell ijesztegetni őket, kiabálni, rikoltozni, táncolni, és azt mondani, hogy a szellemek üzennek rajtunk keresztül. Így van, ez az igazság! Én is ellestem anyám minden tudományát, megtanultam utánozni a hangját, a mozdulatait. Anyám hagyta, sőt titokban örvendezett is, mennyire jól csinálom. Néha megengedte, hogy én álljak szóba a segítséget keresővel. Egy nap aztán megtörtént a

szerencsétlenség, amit anyám már rég emlegetett. „Nem jó háború ez” – mondogatta – „Rablás az egész. Rablóbandák háborúja!” Tavasszal, ahogy a hó eltakarodott az észkos lejtőkről is, elindult zsenge füveket keresni. Amit ilyenkor kell gyűjteni. A májvirágot, papsajtót, pulykafűt, földiepet, pappszakált, meg kakukkvirágot és körömfüvet. Én távolról követtem lopózkodva, nem akartam, hogy meglásson. Csípős volt a reggel, s magamra terítettem egy meleg hárászkendőt. Anyámon a szokásos fekete köpeny volt, mely beburkolta feje tetejétől a talpáig. Hajladozva haladt egyre magasabbra, kereste a gyógyfüveket. Nem figyelt fel az erdőből kirajzó fegyveresekre. Egyikük megpillantotta a feketébe öltözött alakot, valamit kiáltott a többiek felé, s azok megtorpantak, majd ijedten vissza futottak a fák védelmébe. A bokor mögül, ahol lapultam jól láttam a képükön a rettenetet. Az utolsó fegyveres mielőtt eltűnt volna a sűrűben megfordult, és nyílveesszőt röpített a számukra félelmet keltő alak felé, majd ő is eltűnt. Célba talált a vessző, s anyám feljajdulva elterült a földön. Odarohantam hozzá, de már alig élt. „Vedd át. Vedd át” – ismételtegette halkan. A kosár felé nyúltam, melyben ott lapultak a már megszedett gyógyfüvek. „Nem a kosarat, a

helyemet!” – suttogta rekedten, s elcsendesedett. Ott temettem el azon a helyen, ahol megölték, és attól fogva én vagyok Máriskó, a javasasszony. Csak te tudod a titkomat!

- Nálam jó helyen van. De mi van a férfiakkal? Apádról nem beszéltél.

- Apám elesett egy csetepatéban a betörő rácokkal. Különben mifelénk, te is tudod asszonyom, a férfiak rövid életűek. Jönnek, mennek, s ha maradnak is, nincs türelmük hosszasan megülni. Hamar utoléri őket a mehetnék, a vándorélet láza. Nagymamám mesélte, hogy ő hármat eltemetett, és kettő megszökött mellőle. Pedig nem kellett soha annyit gürcölniök, mint a többi falusi embernek.

- Senkinek sem könnyű az élete ezekben a háborús időkben. Nézz meg csak engem. Itt állok suhogó egyedül. Ember még a közelben sincs, legfennebb olyan, aki csak majd lesz. Közben meg jönnek a fosztogatók, a fegyveresek, tatárok, kontyosok, zsoldosok. Ha nem menekülünk el idejében a hegyre, minden jószágunkat elhajtják, s még jó, ha nem égetik fel a házainkat!

- Látod, ez mind engem is sújt, s még a helybeli papok, barátok is üldöznek. Átkot szórnak rám.

Másnap Máriskó egy lovat vezetett be az udvarra. Két süldő legényke közreműködésével felsegítették a félig gyógyult sebesültet a hátára. A szelíd kanca olyan ügyesen lefeküdt a gazdája

parancsszavára, mintha tudta volna, hogy betegembert kell a hátára vennie.

- Még anyám tanította be, mikor nem tudtam rendesen felülni a hátára kisgyerekkoromban – jegyezte meg Máriskó látva többiek csodálkozó tekintetét.

A ló lassan, óvatosan felállt, a sebesült elmosolyodott és megveregette az állat nyakát, Máriskó pedig a kötőféknél foga elindult velük. Borbála fejcsóválva nézett utánuk. Mikor behozták a súlyos beteg katonát, nem hitte, hogy még valaha lóra fog ülni. Még így se, mint most.

Ez a katona, aki Simon néven nevezte magát, mikor kissé jobba lett, elmesélte, milyen kalandos úton jutott idáig, eddig a székel portáig. Fiatalkorában hajóinasnak állt, mint kortársai legtöbbször. A hajón ismerkedett meg a hasonlókorú Márton és Dalton nevűekkel. Nehéz évek következtek számukra, de a barátságuk kibíráhatóvá tette. Jóban-rosszban összetartottak. Egyszer valamin összetűztek a kapitánnyal, s az kitette őket a francia partokon. Ott kóboroltak a part közelébe, hátha feltűnik egy hajó, s újra elszegődhetnek. Addig fegyverrel szereztek maguknak élelmet, s háltak ahol érték. Hónapokig folytatták ezt az életet, mikor is beálltak zsoldos katonának egy várgrófhhoz. Több évet töltöttek a vikomt szolgálatában, de a tenger

hívásának nem tudtak ellenállni és újra hajóra szálltak. Tengerészként beutazták az északi vizeket épp úgy, mint a forró afrikai partok környékét. A sors kiszámíthatatlan fordulata újra francia földre vetette őket, s már, mint tapasztalt katonák gyorsan rangot kaptak a seregben a vikomt közbenjárására, aki örült visszatértjüknek.

Háromjuk közül Márton volt a vezér, Simon az izomerő, és Dalton a ravasz róka. Márton nem csak vezetésre termett katona volt, hanem bátor, okos, olvasott ember is, aki magabiztosan mozgott a legelőkelőbbek körében is. Nem hiába fogadták el vezetőjüknek. A vikomt bizalmába fogadta, s vele együtt két társát is. Bécsbe is együtt mentek, ahol a francia felajánlotta katonai segítségét a császárnak a török elleni háborúban.

A tárgyalások alatt egy jelenlevő angol főtiszt arról panaszkodott, hogy katonái bennrekedtek a törökök által körülvett várban és nincs mód velük kapcsolatba lépni és segítséget nyújtani nekik.

- Hányan vannak a honfitársaink? – kérdezte ekkor Márton.

- Mikor elváltam tőlük, harmincan voltak – válaszolta a főtiszt.

- Kiszabadítjuk őket! – kiáltott fel lelkesen Dalton, s a másik kettő rábólintott.

- És mégis hogyan?

- Hát, ugye ott angolok vannak, és minden angol tengerész, még ha nem is hajózik. Igaz?

- Igaz, igaz! De mi köze ennek a kiszabadításukhoz?

Mikor elmondta a ravasz tervet Dalton, mindannyian egyetértettek vele. Néhány nap múlva a vegyes: német, angol, francia csapat útnak indult, hogy csatlakozzon a törökkel szembenálló sereghez.

- Nézd uram! – kiáltott az egyik francia lovag – Ezek a mi vendégeink, az angolok azt hiszik ünnepség a háború.

- Miért gondolod, Jean?

- Figyeld csak ott a dombtetőt! Zászlókat lobogtatnak, s játszanak velük, mint az éretlen gyerekek, ahelyett hogy gyülekeznének és megostromolnák a várat.

- Várd ki a végét! Azt parancsolták, ne támadjunk, csak vigyázzuk a kapukat. Pihenjünk most, aztán meglátjuk mi lesz.

Meg is látták, mert este fáklyákat lobogtattak fenn a dombon, s a várban is fáklyákat gyújtottak a fal tetején.

- Jean fiam, látod, amit én is látok? A várbeliek onnan válaszolnak ezeknek. Valamit jelentenek a lobogtatások. Csak tudnám, hogy mit?

- Uram, uram! Ezek tengerész jelek! Láttam ilyeneket, mikor áteveztünk a Csatornán. A ködben fáklyajelekkel értekeztek egymással a hajósok.

- Biztos most értesítik egymást a holnap
támadásról.

A másnapi sikeres ütközet után a vikomt több
ezer emberével felajánlotta szolgálatait Erdély
Fejedelmének. Így került a három angol az
erdélyi hadi események sűrűjébe. Sorsuk nem
alakult szerencsésen – Márton, bár kitüntették
bátorságáért és hűségéért végül tatár fogságba
esett és eladták rabszolgának. Dalton súlyosan
megsebesült, mikor a lovát kilőtték alóla, s nem
is élte túl sebesülését. Simon pedig ide került.

Így mesélte mindezt szóról szóra a sebesült
katona esténként, a gyógyulás hosszú napjai
alatt.

Nehezen telt el a tél, hisz alig maradt betevőjük
a fosztogatók miatt. Alig annyi, hogy tavasszal
elvessék. Állatállományuk is erősen
megcsappant. Ami lábasjószágot felhajtottak a
havasba, az is megsínylette a hosszú, zimankós
telet. De legalább az megmaradt.

A várt tavasz sem hozott enyhülést – felújultak
a harcok, a betörések. Nem volt más választás,
el kellett hagyniuk a falut! Messze bent a szurdok
mélyén tudtak egy barlangról. Borbála három
legényke kíséretében megkereste, megnézte, s
látta, jó vizű patak folyik át rajta, olyan mély és
magas boltozatú, hogy a falu minden lakosa jól
elfér benne. Mikor ez embereknek elmondta,
mind egyetértett, hogy odahurcolkodnak,
berendezkednek. A fiatalabbak a faluban

maradnak megművelni a földet, de az öregeket, s apró gyermekeket előre felköltöztették.

Hogy ellenség, vagy rablóbandák meg ne lephessék őket, a hegygerincen körben, ahonnan be lehetett látni az utakat egy-egy fenyő oszlopot állítottak. Az oszlop felső részét bekötözték szurkos szalmával, s egy szalmafonatot engedtek le attól a földig. Egy őr ügyelte éjjel-nappal, s ha vész közelgett a fonatot meggyújtotta. A faluban tudták, mit jelent a megjelenő füst, vagy éjszaka a láng fénye. Erre a jelre felkerekedtek és elrejtőztek az előkészített barlangban. A vész elmúltával visszaszállingóztak, s kezdtek a faluban mindent előről a martalócok pusztítása után. A gabonát is csak az eldugottabb völgyekben tudták megmenteni. Egyedül a havasra felvitt lábasjóság volt biztonságban. Már amennyire! Azokat a dúvadaktól kellett védeni, de az kisebb bajt jelentett, mint az emberi vadak pusztítása.

Legnehezebben a tavasz telt, hiszen a tél felemésztette az élelmiszerartalékokat, s vetőmagról is gondoskodni kellett.

A hadakozók kimerültek, de a nép legyengült, leszegényedett. A szép szabad élet odalett. Hiába volt minden küzdelem, nélkülözés, vérontás, se Zsigmond, se a vajda nem tartotta be az ígéreteit és ráadásul ott volt Basta is, aki

nem ígért csak követelt és elvett mindent. Terményt, jószágot, s mindent, ami mozdítható. Borbálának szerencséje volt, mert a hadba küldöttek épen hazakerültek, több lett a munkáskéz, de növekedtek a terhek. A faluban máshol is, a legtöbb helyen így volt, de ott ahonnan kiveszett a férfinép, mert odapusztult vagy, mert elcsángált, ott tönkre ment, ebek harmincadjára került a gazdaság. Ezeket aztán jó esetben a rokonok osztották szét egymás között, de ha ez nem sikerült, az új urak, a bárók tulajdonába került, mint a fejedelem ajándéka.

Nem régi dolog volt ez a bárókkal. Ilyent eddigelé nem ismertek ezen a földön. Csak szabad székelyt.

A küzdelemmel teli évek lassan teltek felettük, s a bajok csak sokasodtak. Az emberi tunyaság, oktalanság pedig még növelte is azt, amit a sors rájuk mért.

Így történt, hogy mikor egy harmadfű csikót akartak betörni, baleset történt. A még hámmhoz, nyereghez nem szokott félvad csikót a nagy gazdasági udvar közepén egy jól bevert karóhoz kötötték hosszú, 8-10 öles pányvával. Így elfutni nem tudott, csupán körbe-körbe járni. Lőrinc, a lovászegény pedig egy ostornyéllal a kézben hajtotta, futtatta. Közben tanítgatta, mikor kell megállni, indulni, futni. „Galopp, lépés, állj!” – parancsszavak hallatszottak és sűrű ostopattogás. Mikor a ló már fáradni kezdett és

a parancsszavaknak is engedelmeskedett, Lőrinc felpattant a hátára. A csikó megriadva két lábra állt, majd hirtelen irányt változtatva keresztben átvágott a körön. Az istráng azonban nem engedte, a pányva megfeszült, a ló nagyot rándult, s elbukott, Lőrinc lerepült a hátáról egyenesen az istálló falának, s kifcamodott, törött karral elterült a földön.

A szolgák a lovat felállították és bekötötték az istállóba, a jászolhoz, s szénát vetettek elé. Lőrincet is felemelték, bevitték az istálló sarkában leterített szénára, s elküldtek Máriskóért, a javasasszonyért. Kisvártatva meg is érkezett, s az udvaron felhangzott szokásos sipítozó hangja.

- Mi a szösz, már lovagolni se tudnak a mai legények? Híj, bezzeg az öregapja nem ült volna fel a rosszul betanított csikóra nyereg nélkül! Na, hol van az a híres lovas?

Megmutatták neki ott az istálló sarkában. Csöndben ült a legény, még nyögni sem mert, ahogy meghallotta a vajákos asszony hangját. Jobban félt tőle, mint a csikótól, amelyik levetette a hátáról. Máriskó, ahogy meglátta a pórul járt lovászlegényt, mindjárt utasításokat kezdett osztogatni, ahogy el is várták tőle.

- Hozz gyorsan egy meszely fenyővizet! – kiáltott rá egy ott lézengő szolgagyerekre.

- Te meg menj a konyhába, de íziben! Főzzék meg ezt teának két kupa borban! - utasított egy másikat, s a kezébe nyomott egy kis vászonzacskót.

Kért még egy hosszú törölközőt, istrágnak való kötelet, meg két markos legényt segítségnek.

Máriskó azzal kezdte a gyógyítást, hogy jól megitta pálinkával Lőrincet, majd a hosszú törölközővel szorosan körbe tekerte a mellkasát, de úgy, hogy az épen maradt karját is oda rögzítette. Aztán újra fenyővizet adott neki, meg a közben elkészült teafőzetből is jó adaggal. Volt abban a teában mindenféle nyugtató, kábító, ami ilyenkor kell. Komlótohoz, pipacsvirág, macskagyökér, nádrafű, Szent János fű, meg még ki tudja mi minden. Az erős pálinka, meg a kábító főzet megtették a hatásukat – Lőrinc elaludt. Máriskó csak ezt várta. Az istráng kötéllel szorosan megkötötte a karját a törés felett, s szólott a segítségül hívott legényeknek, hogy tartsák átkarolva keményen a sebesültet, ő pedig kezdte húzni, csavarni a kificamodott kart. Lőrinc nyögött, jajgatott, vergődött, de erősen fogták. Egyszerre egy roppanással helyre ugrott a válla, s ezzel hirtelen meg is nyugodott. Újabb adag pálinkát, meg teát kapott, hogy tovább aludjon, mert a java még ezután következett – a törött csontok összeillesztése.

A javasasszony finom, de erőteljes mozdulatokkal helyre rakta a törött végeket, s szoros kötéssel rögzítette a sérült kart. Az épet pedig kiszabadította a törölköző szorításából.

- Erre már nincs szükség! – mondta – Két holdtöltéig a törött karról a gyolcskötést ne vegyétek le! – toldta még hozzá, s a holmiját összeszedve indult kifelé.

A ló felhúzta az ínyét és kirúgott. Máriskót fejen találta, kirepült az ajtón és elterült az udvaron. Nem mozdult többet.

A kert végében temették el.

- Simon, ott az a régi nyári konyha, ki lehet javítani, s költözzetek bé oda kicsi Sarolttal – mondta Borbála egy héttel a temetés után.

Máriskó halálával elveszítették minden támaszukat. Birtok nem maradt utána, csak a számukra ismeretlen rendeltetésű gyógyfüvek, porrátört gyökerek, kérgesek, meg egyéb. Nem tudtak mihez kezdeni, mert hiába volt két erős karja, s kitartása a munkában, az éhkopp várt rá is, és öt éves kicsi leánykájára is, ha nem kerül számára kenyéradó gazda.

- Sokkal tartozom Máriskónak, annyiszor segített emberen, állaton, ha baj volt, hogy ez a legkevesebb, amit megtehetek a hátramaradottakért – folytatta Borbála. – Meg

nekem is jól jön az erős férfikar itt a gazdaságban.

Az üresen maradt kunyhót lassan elemésztette az elhagyottság, udvarát felverte a gaz, teteje beomlott, s egy idő múlva már nyoma sem maradt. Így enyészett el a Máriskó mestersége is. Nem maradt követője, s a közel-távolban sem volt senki, aki a javasasszonyi, vajákosi tudást magának mondatta volna.

Egy időre könnyebbedtek valamivel a falu gondjai, hogy Bocskai urunk a hajdúkat megzabolázta. A székelyeket is jobban megtúrte elődeinél, a törököt távol tartotta, s a császárt is engedményekre kényszerítette.

Borbála gyermekei közül csak két leányka: Matild és Virág, s egy tíz év körüli fiúcska, Jákó maradtak életben. A harcokban odaveszett Istvánon kívül a láz is elvitt két gyermeket még előbb. Borbála féltő gonddal vigyázta ezt a hármat. A lányokkal nem is volt semmi gond. Már nyiladozott nőiességük, de fiatalemberek nem forgolódtak még körülöttük. Igaz nem is nagyon akadtak, mert vagy rokkantak voltak a felnőtt férfiak, mint Simon, vagy gyermekek, mint Jákó. Vele azonban nem volt könnyű dolga az anyjának. Állandóan az erdőt járta a barátaival. Fosztogatták a madárfészkeket, hurokkal fogták el a nyulakat, s más gyanútlan állatokat.

Elkalandoztak a barlanghoz is, ahova vész esetén menekült a falu, de az ott tartózkodó örök

elzavarták őket. A lármafákhoz is megpróbáltak közel menni, de ott sem volt sikerük.

- Gyertek, menjünk fel a pásztorokhoz! – szólott Jákó.

Úgy tűnt ő a vezére a csapatnak.

- Messze van! – nyűgölődött Döme, a kilenc esztendőszomszéd gyerek.

- Igazad van! Megyünk reggel. De jókor! Mikor hajtják ki a csordát legyetek itt a forrásnál, s hozzatok valami falnivalót is.

- Te Jákó, mi az ott? – mutatott ijedten Döme a fák közzé -. Medveeee! Fussunk!

- Psszt! Maradj csöndben, s kushadjatok le! – szólott rá a gyerekekre Jákó.

Lapultak hát a bokor tövén remegve, vajon mi okozza a zajt, zörgést arrébb az erdőben? Hamarosan megtudták – egy ember, éppen a kacskakezű. Így hívták a gyerekek Simont, a béna karja miatt. Vállán fonott kosár lógott, s hogy a gyerekeket meglátta, vidáman intett feléjük.

- Hát, ti?

- Csak itt, né! – válaszolták egyszerre.

- Nézzétek, mit találtam! Tinóru gombát.

- Tinótrotty, tinótrotty! – kiabáltak a gyerekek megfélelkezve előbbi ijedtségükről.

- Mit hitványkodtok ti itt az erdőszélen?

- Mennénk ki az esztenára, de már késő az idő.

- Minek akartok felmenni aへgyre?
- Hogy együnk friss ordát!
- Nos, figyeljétek ide! Holnap nekem is fel kell mennem a bácshoz. Szekérrel megyek, de egyedül veszélyes az út, kíséőkre lenne szükségem.
- Megyünk mi kíséőnek! – kiáltott fel hirtelen ötlettől indítatva Jákó.
- Bátor szó! De tudsz-e bottal verekedni, s nyilad van-e?
- Háát...
- De legalább a merszetekkel nincs baj, ahogy látom. Találkozhatunk farkassal, bár nem hiszem, rőzsessedő vénasszonnyal, bár az nem veszélyes, de a legnagyobb gond a kuvaszokkal lesz. Hozzatok magatokkal jó husángokat. Azt mindenekfelett tisztelik.
- Jövünk! – kiáltották lelkesen.

Másnap valóban csatlakoztak a két öreg ló vontatta szekér kíséretéhez. Szinte tízen gyűltek össze a szokatlan kaland reményében. Mindenik hozott magával egy-egy jó fűtykőst, meg a konyhából „kölcsönzött” húsvágó bárdot vagy kést. Simon számba vette a csapatát, s megengedte, hogy felcsimpaszkodjanak a szekérre, ameddig sík a vidék. A meredek kezdetén aztán leparancsolta a társaságot. Itt az erdő is sűrűbb lett. Simon megmagyarázta, milyen fontos, hogy közel maradjanak egymáshoz. Látó és halló távolságnyira. Aztán

faragtatott velük hegyes lándzsaszerű karókat, amivel szűrni is, meg dobni is lehet. Miután jó adagot kapaszkodtak, megálltak pihenni. Ezt az alkalmat arra használta, hogy tanítani kezdje ifjú társait, miként használják a furkós botot, meg a hegyes karókat.

- Ügyesek vagytok! – dicsérte őket.

- Tanítasz minket később is? – kérdezte a pöttöm Döme.

- Akarjátok?

- Igeeen! Igeeen!

- Akkor most induljunk, hogy délig érjünk fel az esztenához. Útközben megbeszéljük.

Kint a hegyen, a havasi legelőn dühös kuvaszok fogadták őket. Mind felkucorodtak a szekérbe, s onnan döfködtek a kutyák felé, azok meg acsarkodtak, ahogy a torkukon kifért. A lovakkal nem törődtek, csak a szekéren ülőket riogatták hangosan, s ahogy lassan poroszkálva az esztenához közeledtek, furkós botját lóbálva elébük jött a bács. A kutyák elsomfordáltak, átadták a vendégfogadást a gazdának.

A ház előtt a bács felesége várt rájuk, s már kínálta is a juhászok különleges csemegéjét, a zsendicét. Jákó a társaival nekiestek az ételnek.

- Lassan a testtel! – szolt rájuk a kacsakezű. – Megbánjátok a mohóságot. Egyetek közben a

pulizskából is. Soha nem érünk vissza a faluba, annyit guggoltok majd a bokrok alatt.

A gyerekek nevettek, de megszívlelték a tanácsot.

- Ha elvertétek az éheteket, kicsit heverjétek le az árnyékba, aztán jön a további gyakorlás.

- A botvívást? – kérdezte megint csak az apró Döme.

- Megtudod idejében! Én most lemegyek a forráshoz, amíg odaleszek, pihenjétek aztán...

Nem folytatta a mondatot, hanem elügetett a forrás irányába. A fák árnyékából visszanezve figyelte a gyerekeket, de megnyugodva látta, hogy utasítása szerint pihennek.

- Gyere csak ide! – szólott a pakulárhoz, aki éppen ott csellengett az erdőszélen.

- Mit akarsz, uram? – szólott és sunyi képpel körülnézett.

- Gyere közelebb, ne kelljen kiabálnom és nem akarom, hogy ott a fészernél heverésző gyerekeket meghallják, miről beszélünk.

- Itt vagyok! – lépett közelebb a pakulár.

- Jártak-e idegenek mostanában a bácsnál?

- Kire gondolsz, uram?

- Idegenekre, te ördögfattyá!

- Hát idegenek azok nem.

- Mások?

- Mások. Komák, sógorok.

- Nyegrúj is, a fekete bács?

- Az nem, csak Petruc.

- A sógor? Mit akart?
- Sajtot vitt, meg két levágott jerkét.
- Mit mondott?
- Mondta, hogy nem errefelé portyáznak. Átmennek Molduvába.
- Jól van. Menj vissza az állatokhoz, ne hogy baj legyen!

Ezzel lehajolt a forráshoz, jót húzott a friss hideg vízből, s a kulacsot is megtöltötte. Indult vissza a gyerekekhez.

Nyegrúj, akit a fekete bács néven is tiszteltek a háborúk menekültjeit felpártolva félig szabadságharcos, félig rabló csapatot állított össze. Úgy kezdődött, hogy először csak befogadott néhány menekültet. Szállást adott nekik, s ételt, ezért aztán cserébe segítettek megvédeni a nyáját a vadak és rablók ellen. A tél beálltakor úgy vitte le őket is a faluba, mint rokonokat, sógorokat. Így maradt a csapat tagjain a sógor név. Mindenki csak így emlegette őket.

- Mi újság van itt a hegyen? – lépett oda Simon a fészker árnyékában heverésző bácshoz.
- Mi lenne? Rég nem esett, száraz a fű.
- Hát, Negrújról mi hír?
- Nem mondta el a pakulár?
- Valami igen, de nem sokat.
- Akkor, nincs is sok...

- Mondd már, mit izent? Tudnom kell, hogy vigyázhassak ezekre! – intett a gyerekek felé.
- Kűggyé fel két embört ide, vigyázni!
- Azt, minek?
- Hásze tudod, ki vót ű ehejt? Most sönki nem véd meg a csellengő szegénylegényöktől.
- Szólok a faluban, hogy jöjjön fel két, három markos legény. Ha még van ilyen... Sánta, béna még akadna, de épkézláb ember alig.
- Csak győjjenek!
- Hé, emberek! – kiáltott rá a gyerekekre, akiket elbágyasztott a hosszú gyaloglás és a havasi levegő.
- Mi van? Mi van?
- Indulunk le azon. Ma nem lesz nyílfaragás.
- Simon bátyó, nem erről volt szó! – háborgott Jákó.
- Jó okom van, hogy igyekezzünk. Mire lehalad a nap, otthon kell lennünk!

A gyerekek nem kérdeztek többet semmit, látták a kacskakezű arcán, hogy komoly dologról lehet szó, s egymás között pusmogva megindultak lefelé. Jól közel húzódtak egymáshoz, mint a riadt juhok. Gyorsan haladtak a hegyről lefelé vezető ösvényen. Már a falu határában jártak, mikor Jákó elébe állt Simonnak.

- Most, mielőtt szétszóródnánk, s ki-k hazamenne, mondd el nekünk, hogy mi baj

történt, miért jöttünk le a hegyről ilyen lóhalálában?

- Halljátok hát! Nyegrúj, akit a fekete bács néven is tisztelnek, itt ütötte volt fel a tanyáját a havason. Nem rabolt, nem harácsolt, csak kért, és cserében védelmet ígért. A hegyi falvak, tanyák, esztenák eltartották mind a harminc emberével együtt. A szegénylegényeket, rablókat, katonaszökevényeket messze űzte a környékről. Most azonban átment Molduvába, mert ott újból harcok folynak a tatárkán seregei ellen, akik nagy veszedelmet hoztak az országra. Nyegrujt Tomsa vajda hívta, hogy állna be hozzá az embereivel, s hogy útközben még gyűjtsön további katonának való férfit maga köré.

- Miért rossz ez nekünk? – okvetetlenkedett Jákó.

- Mert vissza szálingóznak a csellengő szegénylegények. Ezért kell nekem is erősítést küldenem fel holnap a bácsnak. Megértettétek?

- Akkor többet nem mehetünk az erdőbe játszani?

- Csak ha felnőtt is van veletek!

- Simon bátyó, te kijössz velünk? És tanítasz még bottal verekedni?

- Holnap nem, de utána minden nap gyakoroljuk a verekedést, ahogy ti mondjátok. Én inkább harcra nevelésnek nevezném.

Ezzel aztán mindenki hazasietett, hogy még vacsorát is kapjanak otthon, ne csak nyaklevest.

Egy ideig nem történt semmi különös, de úgy két hét múlva híre jött, hogy egy tanyát megtámadtak valamilyen haramiák. A benne lakók elmenekültek, de miután a rablók mindent összeszedtek, ami mozdítható, s a jószágot is elhajtották, az épületekre csóvát vetetettek. Minden földig égett.

A falut nem érte baj, messze volt a tanya, de az emberek féltek, s megerősítették a védelmet, amennyire lehetett. Egyik nap aztán hajnalban fellángolt a jelzőtűz a falu feletti hegyen. Az őr lélekszakadva rohant be a faluba.

- Csík felől jönnek a zsványok! – kiáltotta, ahogy az első házakat elérte.

- Hányan vannak? Jól láttad őket? Gyalog jönnek? – záporoztak a kérdések.

Az emberek nem rettentek meg a hírré, hanem gyorsan bezárták, eltorlaszolták a kapukat, elengedték a kuvaszokat, és kaszát, kapát, fejszét ragadva kimentek a faluvégére fogadni a váratlan látogatókat. Elkecsereedett düh feszült mindenkiben!

- Nem viszik el szárazon, ha ide merészkednek!

A merész, bátor védekezésnek meg lett az eredménye – a zsványok, amikor látták, hogy nem boldogulnak, sőt életveszélybe kerültek, gyorsan elmenekültek. Ennek a csetepaténak a híre elterjedt a környéken, és a többi csellengő

szegénylegénynek is a fülébe jutott. Ettől kezdve elkerülték a falunak még a környékét is.

Újabb évek teltek. Gábor úr rendet teremtett az országban, s ez a mindennapokban is éreztette hatását. Nem száguldoztak zsákmányolni, rabolni vágyó fegyveres csapatok, a kisebb rablóbandákat is elűldözte. A fejedelem állandó sereget tartott, a katonáit pedig megbecsülte, megfizette, és azokat, akik a harcban kitűntek birtokkal is megajándékozta. Így jutott birtokhoz a szomszéd határban Jákó, miután bátran végig verekedte a csatákat, és négy év után a fejedelem önnagysága hazabocsátotta. Jó hasznát vette a Simon tanításainak, aki megtanította mindenféle fegyver használatára, amit csak egy lovas vagy gyalogos katona a kezébe keríthet. Aztán meg is becsülte magát, mert egy év sem telt és strázsamesterré léptette elő a generális.

- Édesanyám! – lépett Borbála elé szabadulása utáni napok egyikén Jákó.

- Csak nincs valami baj? – rettent meg a sokat látott, sokat megélt asszony.

- Nincs, nincs - mosolyodott el a férfivá érett ifjú ember -. Hogy is lenne, mikor végre itthon vagyok, és kicsi birtokot is kaptam a nagyságos fejedelemtől. Armálist is hozza!

- Mondd akkor, mi akarsz?

- Be türelmetlen kied! Üljön le ide a padra, s én elsorolom, miről akarok édesanyámmal beszélni.
- Nagy feneket kerítesz a dolognak!
- Mert nagydolog, amiről szólok.
- Szólj hát!
- Megkérem magát édesanyám, György Borbála, menjen el Simonhoz, és kérje meg nekem Saroltot. Szeretném feleségül venni!

Siess, missz!

Mindig alakulni s változtatni ... (Márai Sándor)

A város szélén álló régi malomból, és a hozzá tartozó melléképületekből szükséglakásokat alakított ki a város. Öt szegény sorsú családnak biztosítottak fedelet a fejük fölé. Ide költözött özveggy Kopasz Jenőné, Mariska is négy kicsi gyermekével. Férjét a kidőlő fa csapta agyon, nem volt elég józan, hogy időben félre ugorhasson. Ez öt éve történt, az első gyermek, illetve leányka születése után. Mariska nem sokáig gyászolta hites urát, és összeköltözött egy másik erdőmunkással, de az is részeges volt, sőt még verte is az asszonyt. Mariska ezért aztán otthagya, de már viselősen. Nehezen birkózott a gondokkal. Takarítani járt jobb házakhoz, s ami kicsi pénzt kapott azt kiegészítette egy-egy alkalmi ismerős juttatásaival. Az ételre nem sok gondot fordított, valahogy mindig kikerült, ha más nem, száraz kenyér, meg krumpli. A piacról is lehetett összeszedni fonnyadt zöldséget, néha egy kis gyümölcsöt is. Azt mondják, „szegény ember vízzel főz”, s ez így is van, megelégszik azzal, ami van.

Az évek telegettek, s a gyermekek száma négyre szaporodott – két fiú, két leány. Tovább is takarítónőként kereste a mindennapra valót. Most legutóbb egy ügyvéd házához fogadták fel. Dr. Nacsády Ödön válóperes ügyvédhez. Jó hely volt. Nagyon jó! Ketten lakták – az ügyvéd úr, meg a sógora. Felesége autóbalesetben veszítette életét, és akkor, hogy ne legyen egyedül, a házába fogadta sógorát, aki akkor még gimnazista volt. Igaz, még ott volt az iroda is, ahol két gyakornok dolgozott, de ők nem sok rendetlenséget hagytak maguk után. Még nagyjából ki is takarítottak, mielőtt elmentek volna. Mariska ebédet is kapott, sőt a maradékot haza is vihetette. Mindjárt másfél éve telt, hogy itt szolgált, mikor észre vette a bajt. Reggel, miután bevitte a reggelit a gazdájának, csak megállt az asztal mellett szó nélkül. Az ügyvéd észrevette, s megszólította:

- Valamit akarsz mondani?
- Csak annyit, doktor úr, hogy kellene egy kis segítség, egy kis pénz, hogy menjek el a bábához.
- Csak nem?
- De bizony. És otthon van még négy, nem bírok eltartani többet.
- Háát...
- Maga az izé, szóval... most hát segítsen!
- Miii? Hogy én? Lehet, na. De azért nem kell elvételni. Ahol felnőtt négy, felnőtt az ötödik is.

- Van elég teher a vállamon! Nem kell több nyűg! Tudja azt maga, milyen nyomorúságosan élünk abban a kis putriban a cigánysoron?

- Figyelj rám! Én gondoskodom a gyerekről, ha megszülted. Szerzek nektek rendesebb lakást, meg neked is valami kis plusz jövedelmet.

- Jól van, na. De betartsa aztán a szavát!

- Mariska, ebben biztos lehetsz!

Így került a szükséglakásba a család, amely hamarosan újabb taggal gyarapodott. Egy kisfiúval.

Nem volt nagy a lakás, csupán szoba-konyha, de elfért benne minden, ami kellett. Elfértek a gyerekek ágyai, asztal, szék, szekrény, s a konyhában is egy régi főzőkályha. „Sparhert” – mondták akkoriban, meg a tálaló, s a konyhaasztal. Mariska pedig piaci felügyelő lett. Ő szedte be a helypénzt. Jó állásnak bizonyult. Igaz reggel korán kezdődött a munka, ahogy kezdtek megjelenni a kofák, meg a termelők, de tíz-tizenegy órára vége is lett. Mehetett takarítani a már megszokott helyekre. Azért is jó volt a piac, mert lassan már ismerőse váló piacozók adogattak ezt-azt neki a maradékból. Nem csak a romlottból válogatott ezután. Úgy érezte, nincs oka a panasznak.

Az ügyvéd úr is betartotta a szavát. Először is nevére vette a kisfiút, aki így Nacsády Tibor lett.

A többiek anyjuk nevét viselték, a Kopasz családnevet, így kor szerinti sorban. Róza, a legnagyobb, majd tovább: Albert, Mihály és Amál. Ahogy nőttek a gyerekek, rendre mindegyiket jó iskolába íratta Nacsády úr, s a költségeket is magára vállalta. Mármint a tankönyvek árát, mert tandíjat nem kellett fizetnie a jeles tanulóknak. Eszes gyerekek voltak, ha a szorgalmuk sokszor hiányzott is, végül csak megállták a helyüket.

Az évek gyorsan teltek, a gyerekek felnőttek és mindannyian egyetemet, vagy főiskolát végeztek. Na, azért nem ment minden simán. Mikor Róza, a legnagyobb kézhez kapta a diplomáját az állatorvosi karon, az ügyvéd úr átment az égi irodába, hogy az angyalok, és ördögök közötti vitás kérdésekben adjon jogi tanácsot. Ezennel a család gondja az ő nyakába szakadt. Nem volt könnyű helyzetben, hisz nő léteére állatorvosi munkát végezni, nem mindennapi tevékenység. Mégis megállta a helyét, hisz fizikai adottsága is megfelelt a célnak.

Munkahelyén, az állami gazdaság tehenészetében, azzal kezdte az első napot, hogy végigjárta fejés idején a tehenistállókat. Ahogy belépett a tehenészek, nagyrészt férfiak, érdeklődve fordultak felé, és mormogva fogadták a köszönését.

- Szívesen megfejném az új tehenet! – mondta félhangosan az egyik fiatal munkás.

A többiek hangosan röhögtek a megjegyzésen. Róza ment tovább, mintha semmit sem hallott volna. Délebedig végig járta az összes istállót, megnézte a tejfeldolgozó részleget, ellenőrizte a tejeskannák tisztítását, fertőtlenítését. Egy szóval minden lényeges részleget. Hamar eltelt a délelőtt.

Az alkalmazottaknak meleg ebédet biztosított a gazdaság. A városból hozták a vendéglőből, és egy erre a célra szolgáló helyiségben szolgálták fel. Azon kívül, hogy ebédlőként szolgált, ez volt a klub, társalgó, és gyűlésterem is egyben. Róza nem vett részt a közös étkezésen, a szobájába hozatta az ebédjét. Ez egy különálló épületben volt, az úgy nevezett „kórházban”. A kórház tulajdonképpen egy nagy hodályból állott, mellette sorakoztak az állatorvos szobája (irodája), a gyógyszerár, a ráktár, egy kisebb vizsgáló, mosdó. A terem akkora volt, hogy kényelmesen elfért benne több lábas jószág is. Tartozott hozzá műtőasztal, rekeszek és kalodák az állatok rögzítésére, vasgyűrűk és kampók a falon. Mindenütt csempe és csillogó krómfelület. Az állatorvoson kívül egy állatorvosi asszisztens és egy idősebb betanított munkás adta a személyzetet.

Az ebédszünet vége felé Róza megkérte az asszisztenst, hívja be hozzá a nagyszájú tehenészfiút. Perceken belül meg is jelent.

- Mi a hézag, doki? – lépett be vigyorogva, és kitárt karral közeledett a lányhoz.

Na, ezt nem kellett volna! Nem tudta a gyerek kívül szemtelenkedik, a doktornő tudniillik karate bajnok volt diák korában, s most sem tétovázott. Samu – így hívták a tehenészfiút – mire észbekapott hátracsavart kézzel könyörgött, hogy engedjék el.

- Jaj, fáj! Engedj el! Kitöröd a karomat!

- Figyelsz kisfiú? – kezdte Róza, de nem lazított a fogáson – Ez csak a kezdet, de ha meghúzod magad, akár el is felejtethetem a reggeli beszélést. Ezt a mostani beszélgetést én senkinek sem fogom említeni, ha mégis kiszivárog, azért te leszel a ludas! Máskülönben majd a munkád után ítélek meg. Na, menj!

Samu a nap hátralevő részében mogorván jött-ment a társai közt, s ha szóltak hozzá durván leintette a hozzászólót. Ha pedig megjegyzést tettek az új állatorvosra fenyegetően nekik támadt:

- Vigyázz a szádra, te!

Másnap, amikor Róza belépett az istállóba, meglepődve tapasztalta, hogy érthetően, hangos szóval fogadták reggeli köszönését.

Fél év is eltelt, mire a munkája minden csínját-bínját megismerte. Megismerte az embereket és

első sorban az állatokat. Fokozatosan kialakult a kórházban is a rend, megtanulta beosztani az idejét, és így még szabadidőhöz is jutott. Felajánlották ekkor neki a csirkefarm állatorvosi feladatainak ellátását részmunkaidőben, félnormában. Szívesen elfogadta. Szüksége volt minden petákra, hiszen a család ellátása most az ő vállaira nehezedett. Komoly áldozat volt ez részéről, mert minden idejét lefoglalta a munka. Magánéletre, szórakozásra se ideje, se energiája nem maradt.

A munkatársai, beosztottjai, az állatgondozók és a többi munkás elfogadták, megszokták és tisztelték határozottságát, szorgalmát, s ez alól Samu sem volt kivétel. Végezte a munkáját, de forrongott belülről. Nem is annyira a félelem dolgozott benne, hanem a szégyen, hogy egy nő, egy lány így ellátta a baját. Maga az esemény titokban maradt, s ez bizonyos láthatatlan kapcsolatot teremtett közöttük. Semmi módon nem közeledett a lányhoz, feléje se nézett, sőt igyekezett eltávozni, ha észrevette. Róza is úgy tett, mintha meg sem látná. Ha valami megjegyezni valója akadt is, azt általánosságokban, a többieknek címezve mondta. Mindketten érezték, hogy bár valami feszül közöttük, ódzkodtak attól, hogy szavakká formálják.

Egyik nap beteg állatot vezettek be a vizsgáló csarnokba. A kísérők között volt Samu is. Beállították a tehenet a kalodába, s Rózának feltűnt a fiú hozzáértése, ahogy az ellenkező állattal bánt. Nem szólt akkor egy hangot sem, de másnap az állattenyésztő technikusnak megemlítette, hogy ha szándékában áll segítséget venni maga mellé, ajánlaná Samut.

- Rátermett gyerek, bár elég izgága is tud lenni! – tette még hozzá.

Néhány nap múlva a fiú valóban oda is került a technikus keze alá, aki alkalom adtán megköszönte Rózának az ötletet. A fiú minden várakozáson felül bevált.

Hetek elteltével találkoztak szemtől szembe, mikor Róza ügyes-bajos dolgait intézte az állattenyésztő technikussal. Kifelé menet az irodából, az ajtónál futottak össze.

- Jó napot, doktornő!

- Nocsak, maga az, Samu? Hogy van?

- Jó helyre kerültem. Nem a maga keze van benne?

- Ugyan! De ha tetszik ez a munka, érdemes lenne elvégezni a technikumot – mondta semleges hangon -. Na, jó munkát! –azzal elsietett.

Villámcsapásként hatott a fiúra a megjegyzés, melyet csak úgy mellékesen vetett oda Róza. Napokig dühöngött, mormogott magában. Úgy érezte újabb megaláztatás érte.

- Mit képzelsz ez a nő magáról? – gondolta felháborodva – Majd megmutatom én neki, hogy kiből űz csúfot! Még hogy iratkozzak be a technikumba! Hiszen még érettségim sincs...

Egyre csak az járt az eszében, mivel adhatná vissza a „kölcönt”. Mindenféle bosszú tervet forgatott a fejében, és végül ősszel beiratkozott az esti líceumba. Három hosszú év után érettségire is állhatott.

Róza látóköréből közben teljesen kikerült. Nem is hallott hírt felőle. Igaz, nem is érdeklődött, volt neki elég gondja egy beképzelt tehenész fiú nélkül is (!) Ott volt a család – folytatni akarta, ami vele megkezdődött: „kilépni a bocskorból!” Minden munkát elvállalt, hogy egy kicsit több keresethez juthasson. Egyre nehezebb volt az otthoni igényeknek eleget tenni. Két testvére: Albert és Mihály is diplomaosztó előtt állt. Albert a tanárképző Főiskola földrajz-biológia szakon és Mihály a Mezőgazdasági Szakközépiskola utolsó évfolyamán végez. Rengeteg kiadásnak nézhet elébe. Új ruha a fiúknak, a bankett, egy ebéd a barátokkal. Akármilyen szerényen is számítja, messze több mint amennyit megengedhetnek maguknak, s mégis elő kell teremtenie. Hónapokkal előre készült, erre kuporgatott, rakta élére a garast.

Anyára nem lehetett számítani – megöregedett, megrokkant. Nem járt már takarítani, a piacot is alig tudta ellátni, különösen, hogy az utóbbi időben minden nap volt piac, nem csak hetente kétszer. Ahogy nőtt, fejlődött a város, úgy nőtt az igény is a bevásárlások terén. Termelők, kofák rakodtak ki minden reggel, megjelentek a ruhaneműt, kozmetikumokat, divatcikkeket kínáló árusok is. Mariskának bőven elég tennivalója akadt. Igaz, a fizetés valamivel jobb lett, de így sem érte el a minimálbért. Még jó, hogy a kofák most is meg-megajándékozzák valamivel. Pótolja kicsit a mindennapit.

Jó piac volt. A környék termékein kívül messze vidékekről is jöttek a termelők. Általában éjszaka érkeztek, vagy késő este. Ilyenkor a részükre létesített szállóban éjszakáztak, de voltak, akik az asztalokon vackolódtak el. Autóval, vonattal, sőt egyesek szekérrel érkeztek. Legtöbbször péntek este, vagy szombat hajnalban, és maradtak vasárnapra is. Ezen a két napon délutánig nem oszlott fel a piac, nem úgy, mint a többi napokon, mikor már 11 óra után alig lézengett egy, két vásárló a pakolászó árusok között.

A két fiú, Albert és Mihály örvendezett ezeknek a hétvégi vásáros napoknak, mert ilyenkor ők is keresethez jutottak. Elvállalták a piactér takarítását. Ahogy bomlani kezdett a piac, kezdték összeszedni a hulladékot. Két-három

barátjuk is segített ebben a munkában a zöldség maradékokért. Nyulakat tartottak, és azoknak vitték a káposzta és egyéb még használható hulladékot. Hálából a „takarmányért” néha egy-egy levágott nyulat ajándékoztak a fiúknak, ami nagyban emelte az aznapi ebéd minőségét.

Maga a takarítás abból állt, hogy miután a hulladékokat összeszedték, erős vízszugárral felmosták az egész területet. A vízlevezető rácsánál összegyűlt szemetet kipucolták, utána a betont felseperték. Miután végeztek, olyan tiszta lett a tér, hogy öröm volt nézni. Persze az örömhöz a várható munkadíj is hozzájárult.

- Végeztünk, főnök! – jelentették az ügyintézőnek, aki a papírmunkákkal foglalatostkodott az irodájában.

- Jól van! – szólt és az ablakon kitekintve ellenőrizte a munkát – Holnap is gyertek. Majd egyszerre fizetem a két napot. Így legalább biztos lehetek benne, hogy nem csábít el a munkától vagy egy szoknya.

A fiúk vigyorogva kiviharzottak az ajtón, s kintről kiáltottak vissza valami köszönés félett. Pista bácsi, a piac ügyintézője, a főnök nem haragudott meg érte. Kedvelte a két vidám gyereket. Immáron évek óta végezték ezt a munkát, és még egyetlen szombat-vasárnapot sem hagytak ki. Ők is szíves-örömet végezték a

munkát. Nem volt túl nehéz, és a kereset jól jött. Jutott belőle egy-egy mozira, vagy ajándékra, anyu születésnapjára, s később még egy korsó sörre is. Nagy részét azonban megtartották, összegyűjtötték. Mihály egy strapabíró kerékpárt vásárolt magának, s azzal járta be a környéket szabad idejében. Albert pedig egy hifi toronyra, meg egyéb elektronikai dolgokra gyűjtött. Ki is tartottak munkájukban az utolsó iskola napig. Akkor mondtak búcsút, mikor megkezdődtek a záróvizsgák.

Végül eljött a nap, amikor szinte egyszerre kézbe kapták a diplomájukat. Utána este egy közös vacsorára elhívták néhány barátjukat, szomszédokat. A szegényes vacsora jó hangulatban telt, és az ifjakat mindenki ellátta jókívánságokkal és tanácsokkal a jövőre vonatkozóan. Miután magukra maradtak a vendégek távozása után, közre vették Rózát, és őszinte szavakkal mondtak köszönetet neki eddigi segítségéért, gondoskodásáért. Róza könnyezve ölelte át a testvéreit.

- Most rajtatok a sor! – jegyezte meg – Hármunkra hárul a család gondja. Tudjátok, mindig arra vágytam, hogy ellátogassak Görög országba. Hátha ezután sor kerülhet rá.

A két fiú munkába állt. Albert egy közeli község iskolájában kapott katedrát, és Mihály ugyan abban a faluban a falugazdász mellé került valamilyen gyakornok félének. A lényeg, hogy

fizetést kapott. Mindketten hamar belerázódtak a mindennapokba. Lakást is béreltek egy gazdánál, aki egyedül éldegélt a tágas, tornácos falusi házában. Az a régi lakás, ott a malom helyén volt még mindig az otthonuk. A nagyszobát függönyökkel osztották el, legyen külön fürkéje minden gyereknek. Ott nőttek fel, s most ketten kiköltöztek falura. Kicsivel könnyebb lett a többieknek. Hétvégeken azért mind megjelentek, és együtt töltötték a vasárnapot.

Albert szeretett tanítani, de a kollegáit már nehezebben tudta elviselni. Szünetben, a tanáriban egyébről sem folyt a társalgás, hogy kinek milyen tehetős, befolyásos szülei vannak, és ez az iskola csak gyakorlótér a számukra, és majd elmennek ide, meg oda. Ő meg egész idő alatt hallgatott, nem vett részt a hágyázkodásban, bölcsekedésben. Így elkönyvelték felvágós, undok alaknak, s úgy is viselkedtek vele. Az osztályban azonban nagyon megértették egymást a gyerekekkel. Ott érezte igazán jól magát. A gyerekek kárpótolták szinte mindenért. Erről beszélt a testvéreivel, mikor hazament.

Mihály más természetű ember volt. Hamar összeemelegedett a falusi emberekkel, s a főnökét, a fiatal agrármérnököt is megnyerte magának. Mindig kimutatta csodálatát a mérnök

úr magas intelligenciája, tudása iránt, s ez bevallatlanul bár, de nagymértékben legyezgette annak hiúságát. A mérnök tanácsára, megtakarított pénzéből permetező felszerelést és vegyszereket vásárolt, hogy majd tavasszal, ha beindul az idény, álljon készen ezzel a szolgáltatással. Be is jött a számítása...

Életük első olyan Karácsonyát élték meg, amikor nem a szegénység szorításában ünnepeltek. Évekre, évtizedekre emlékezetes maradt számukra. A legnagyobb örömet mégis Róza öröme jelentette, amikor kibontotta neki címezett borítékot a kis fenyő alatt. Egy kéthetes görögországi nyaralásról szóló jegyet tartalmazott a boríték.

...Albert és Mihály spórolták össze az árát.

Áprilisra szólt a jegy, s Róza alig várta, hogy mehessen. Lelkesen nekifogott, nyelvet tanulni, de szinte lehetetlennek tűnt, hiszen még a görög betűket sem ismerte. A társalgási könyvecskéből mégis összeszedett három-négy mondatot, amit azon nyomban el is felejtett.

Már a repülés is nagy élmény volt, nem beszélve a napsütötte mediterrán tájról, a csendes öbölről, a homokos partról, a langymeleg tengervíztől. A felkapott helyektől távol talált szállást egy panzióban. A falut halászok lakták, s a szobája erkélyéről tanúja lehetett, amint reggel korán kifutnak a kis kikötőből a halászbárkák, és alkonyatkor

zsákmánnyal tele megtérnek. Reggelenként szívesen sétált végig mezítláb a tenger partján, a nedves homokon, még a közös reggeli előtt. A panzióban lakott még három család gyerekekkel, és egy hozzá hasonlóan egyedülálló lány. Minden reggel együtt reggeliztek, de a nap további részében nem is látták egymást. A többiek bementek a faluba, és a helyi autóbusszal beutaztak a közeli városba, vagy valamelyik felkapott üdülőbe.

A második napon, ahogy kezében a szandáljával tapicskolt a ki-, kicsapó hullámokon, vette észre a fiút. Tegnap is feltűnt neki. Most, hogy újra látta, jobban megnézte, s ahogy elhaladt mellette, valami köszönés félét mormolva odaintett neki. A fiú nem válaszolt, csak elmosolyodott halványan. A következő nap reggelén is mindez megismétlődött azzal a különbséggel, hogy a fiú hangos hellóval fogadta Róza gyengécske köszönését. Olyan szomorú szemekkel nézett rá, hogy Róza úgy érezte, sürgős vigasztalásra szorul. Leült mellé a csónak peremére. Angolul szólalt meg, s fiú is ugyanígy válaszolt. Eleinte döcögősen indult a társalgás, hiszen együknek sem volt anyanyelve az angol.

- Miért vagy szomorú? – kezdte a lány, s ezzel elindította a lavinát.

A fiú könnyekkel a szemében kezdte mondani a panaszát. Elmondta, hogy két nappal ezelőtt összeveszett a szerelmével, és már nem volt alkalma kibékíteni, mert másnap reggel a család felkerekedett, és a fővárosba költözött. Elmondta, hogy vigasztalan, hogy nagyon bántja az egész dolog.

- Siess, missz, mert nem kapsz reggelit! – kiáltott fel, amikor meglátta a panzió vendégeit az ebédlő felé igyekezni.

- Visszajövök! – ígérte Róza és elsietett a többiek után.

Reggeli után már nem találta a fiút a parton, hiába pásztázta végig a szemével a látóhatárt. Kis ideig még ténfergett, aztán ő is bement a faluba. Taxival elvitette magát egy közelben található ókori templom romjaihoz. Szorgalmasan bejárta az egész területet, elolvasott minden táblát, de nem sokat értett az egészből. Az a bánatos fiú járt az eszében. Még a hőséget, port sem érzékelte. Délfelé megéhezett, evett a büfénél rántott halat, és felült egy autóbuszra, ami bevitte a városba, de ott se volt kedve nézelődni, sétálni, még az üzletek sem vonzották. Éppen indult a falu irányába egy másik busz, arra felszállt és visszament a panzióba. Az egyik család a szomszéd szobából a parton napozott, a gyerekek a vízben pancsoltak. Gondolta lemegy hozzájuk, de mikor fürdőköpenyben elindult

feléjük, meggondolta magát, s inkább egyedül nyúlt végig a homokon. A délutáni nap már vesztett erejéből, és egy enyhe szellő is fújdogált. Róza akkor ébredt fel, amikor hangoskodva szaladtak el mellette a szomszéd gyerekek. Gyorsan feltápáskodott és visszaballagott a házba. Később a szobája előtt levő balkonról gyönyörködött a naplementében, és meglátta a fiút, amint egy kis kordét húzva a konyha irányába kanyarodott. Nézte, ahogy lepakolja a zöldségalmokat és gyümölcsös kosarakat, közben a konyhalánnyal beszélgetett komoly arccal. Rózáat valami ismeretlen rossz érzés rohanta meg, amit nem értett, amit nem tudott hova tenni. Mikor pedig látta elmenni, gyorsan leszaladt, és éppen a kapunál érte utol.

- Jó estét! – köszöntött rá.

- Ó, missz! Megijesztesz! Árut hoztam a konyhára. Majd reggel is jövök, akkor hozom a tejtermékeket, meg a húst, hogy friss legyen.

A kis szekeret otthagya az út közepén leültek egy sziklakőre.

- Mesélj még az életedről, a családotról! – kérte a leány – Előbb azért mondd meg a nevedet, hisz még nem mondtad, hogy hívnak. Én Róza vagyok.

- No, ez nagyon különös!

- Mi a különös?

- Hogy a te neved ugyan az, mint az enyém!
- Nem értem!
- Hát, figyelj ide: az én nevem Rodion, és a „rodon” szó rózsát jelent, mint a te neved is.

A bársonyos esti levegő simogatta őket, és sokáig beszélgettek. Észrevétlenül repült az idő, s késő éjszaka váltak el egymástól. A fiú megígérte, hogy a másnapi dolgait az öccsére hárítja, és megmutatja Rózsának a környék nevezetességeit. Ez nem ment azért olyan könnyen, mint mondta, mert a család a gazdaságból élt, s a két fiúra rengeteg feladat hárult. Volt munka a zöldségesben, az állatok körül, elvinni a terményeket, termékeket a megrendelőkhöz. A szülők is látástól vakulásig dolgoztak, s így gyermekeik sem engedhették meg maguknak a munkakerülést. Végül az öcs megértőnek mutatkozott, csak azt kötötte ki, hogy a reggeli és estéli házhozszállításokat végezze el Rodion.

Varázslatos hetük következett. Kora délelőtt indultak csavarogni a görög halászfalvakban, az ókori emlékek, romok között. A zsúfolt, turisták tömegét vonzó látványos helyeket kerülték. Ahol megéheztek, ott ettek, ahol megszomjaztak, ott ittak valamilyen gyümölcslevet, vagy egy pohár számoszi fehérbort. Lesték egymás kívánságát. Ha a leány megjegyezte, hogy ezt, vagy azt a templomot, vagy ókori emléket, szentélyt, akármit látni szeretne, Rodion már szaladt

megvenni a jegyet az autóbuszra, s vidáman kacagva útra is keltek. Ha a fiú említett valamit, hogy megtetszett neki, Róza már vásárolta is meg boldogan, hogy adhat. Elrepült a nyaralás tíz napja.

A búcsú fájdalmas emlékével érkezett haza, s a család tátott szájjal hallgatta élménybeszámolóját. Egyedül kishúga, Amál fanyalgott

- Akinek pénze van, mindent elérhet. Utazást, élményt, meg akármit!

A gimnázium utolsó évében járt, érettségire készült, és úgy hitte, mindent tud már az életről, az emberekről, sőt joga van véleményt mondani, ítélni.

- Miről beszélsz, te? – dörrent rá Albert.

- Tudja azt Rozi nagyon jól!

- Hagyd el, Albert! – csitította Róza – Csak beszél.

- Tudom, mit beszélek! – erősködött Amál – Ha én a fiúmnak vásárolnék ajándékokat, ékszert, csodatelefont, meg még ki tudja mi mindent, soha nem engedne el maga mellől.

A család vegyes érzésekkel fogadta a görög nyaralás élményeit. A munkatársainak nem is számolt be róla. A szünidő ideje letelt, s az élet visszazökkent a rendes kerékvágásba a

tehenészetben is. Bár ami a rendes kerékvágást illeti, az nem egészen helytálló.

- Kedves munkatársam, kedves Kopasz Róza – fogadta az igazgató az irodája hangszigetelt ajtaját behúzva -, nem köntörfalazok, hanem egyből a tárgyra térek.

Róza első pillanatban megijedt, s bár számított valamilyen változásra a vállalatnál, a bejelentés mégis meglepte.

- Az állami gazdaság, mint olyan megszűnik a társadalmi átalakulásoknak köszönhetően. A magam részéről csak egyet tudok érteni a privatizációs törekvésekkel, de ugye érthető, ha azt mondom, ez most engem is érzékenyen érint.

- Az utcára kerülök én is? – bukott ki a kérdés Rózából.

- Hacsak nem lép be az újonnan alakuló cégemhez állatorvosnak ugyanolyan feltételekkel, mint az eddigiek.

- Erre most kell válaszolnom, vagy kapok 24 órát?

- Reggel héttől megbeszélést tartok a rég-új munkatársakkal, ha ott lesz, azt jelenti, elfogadta a javaslatomat. Ha nem, azt is tudomásul veszem.

Igazából nem sok választása volt, s ezt ő is nagyon jól tudta. Másnap reggel ott volt a megbeszélésen. Ott voltak a gazdaság régi gárdájából néhányan: az állattenyésztő technikus, a főkönyvelő, meg egy vállas,

göndör hajú fiatalember. Mintha ismerősnek tűntek volna a vonásai, de nem tudta honnan.

- Hölgyeim, uraim! Ismerik egymást, ugye? – kezdte az igazgató.

- Hmmm, majdnem – jegyezte meg a főkönyvelő.

- Ó, persze, már nem emlékeznek az úrra, a mérnök úrra! Évekkel ezelőtt nálunk dolgozott, s most az egyetem elvégzése után vissza kíván jönni hozzánk.

- Samu! – kiáltott fel Róza megvilágosodva.

- Igen, ő Suba Sámuel zoomérnök. Fogadják szeretettel, mint új munkatársat.

Samu erre meghajolt a társaság felé. Mindannyian hozzá léptek és kézfogással pecsételték meg az új munkatársi viszonyt.

Anya halálával úgy tűnt, széthullik a család. Megszűnt az összetartó erő. Rózát nagyon megviselte. A testvérei a temetésen alig tudtak lelket önteni bele. A munkatársai is eljöttek a szertartásra. Róza csak állt bénán-némán, és potyogtak a könnyei, nem érzékelte a hozzálépőket, nem hallotta az együtt érző szavakat. Kicsi öccse, Tibor fogta át a vállát, s hívta.

- Gyere, menjünk!

- Kicsit várjál még! – válaszolta szipogva

- Gyere, gyere! Már mindenki elment. Menjünk mi is haza. Ne hagyd el magad, szükségünk van rád. Most már te vagy nekünk anyu!

Róza az öccsége kapaszkodva megindult kifelé a temetőből. A kapu előtt két taxi várt rájuk. Albert és Mihály ültek az egyikben, s Amál a másodikban. Ehhez a kocsinhoz vezette Tibor a nővérét, hogy a két lány együtt lehessenek, amíg hazaérnek. A hátsó ülésen egymás karjaiban kisírták magukat, s megkönnyebbült szívvel szálltak ki a ház előtt a kocsiból.

Bár Tibor volt közülük a legfiatalabb, a következő napokon bebizonyította, hogy érett felnőtt férfi. Gondoskodott a testvéreiről – beszerzett mindent, amit kellett. Már a temetést is ő intézte, és ő fogadta a kondoleálókat is.

- Tibor! Gyere, kérdezzek valamit! – kezdte nem sokkal a temetés után Róza – Köszönettel tartozunk neked, hogy helytálltál, levetted a gondok nagy részét a vállunkról, és lelket öntöttél belénk. Ezt mindannyiunk nevében mondom, de nem erről akarok most veled beszélni. A tervedről szeretnék hallani. Amál ugye, beiratkozott az óvónőképzőbe, és te is végzel az idén a gimnáziumban. Mihez akarsz kezdeni?

- Én is állatorvos szeretnék lenni, mint te!

- Állatorvos? Nem költő?

- Az már rég volt. Éretlen tacsó hóbörgése. Ez most komoly! Konzultációra is járok már az Egyetemre. Kéthetente egy délután négy óra.

Egy fiatal zoológus is tart órákat állattanból, aki azt mesélte, hogy ismer téged. Ott dolgozott abban a gazdaságban, ahol te vagy az állatorvos.

- Ki az?

- Egy tehenész fiú! – nevette el magát Tibor – De később mérgében, mert megaláztad... Jó, jó! Ez az ő változata.

- Gyerünk, mondd már tovább! – türelmetlenkedett Róza.

- Szóval mérgében beiratkozott az Egyetemre az állattenyésztői szakra. Most utolsó éves, vagy talán már végzett is. Nem tudom, az utolsó két-három továbbképzőn nem volt ott.

- Azt mondta, hogy miattam iratkozott be az Agrártudományira?

- Igen, mérgében, de nem bánta meg. Nagyon tetszik neki a szakma. Igazi lelkes zoológus!

- Nahát, nahát! Ki gondolta volna, hogy azok a megjegyzéseim, ilyen mélyen érintették azt a fiút? Ugy látszik néhanapján jó felrázni az embereket. Lám, ebből is mi sült ki?

- Hát a görögöddel mi a helyzet? – váltott témát Tibor.

- Most küldött egy lapot, és írja, jól van, hálás a szép napokért, nősülni készül. Azt a konyhalányt veszi el, aki reggelenként átvette tőle az árut.

- Szomorú vagy?

- Csöppet sem. Nem volt nekünk kettőnknek jövőnk együtt...
- Nyári szerelem?
- Így van!
- Mondd Róza, tetszik neked ez a tehenészből lett mérnök?
- Micsoda buta beszéd ez Tibikém? Nem is ismerem igazán!
- Jó fej! De én nem szóltam egy szót sem...

Akár a villanófény

A nagy terem zsúfolásig megtelt. Nem csak a végzősök, hanem hozzátartozóik is ott szorongtak.

Szorongtak a szó „szoros” értelmében. A helyszűke miatt is, és a várható kilátások miatt is. Az ország minden orvosi egyetemének nagytermében ugyanez a kép fogadta az oda betévedőt.

Gréti is ott izgult testvérével együtt, vajon, mit hoz számára a sors. Telefonos körkapcsolással oldották meg az egyeztetést. Kezdték a legmagasabb átlagot elértekkel. Ezek válogathattak, az ország bármely megyéje között, beleértve a fővárost is. Aztán pontonként jöttek lennebb, mind lennebb. És ebben a tempóban romlottak a körzeti adottságok.

Gréti és az öccse – Gábor - csak akkor figyeltek fel, amikor a már közeledett az ő átlaga. Eleinte figyelték, hogy melyik helyek fogynak el, de később már csak fél füllel hallgattak oda. Mire sorra került, már nem maradt egyetlen városi, vagy városhoz közeli körzet sem. Csak távoli, határ menti és hegyvidéki helyek maradtak. Egyre rámondta Gréti, hogy „igen!”. Azt se tudta hol, merre található?

Otthon aztán elővették a térképet és megkeresték. Egy eldugott hegyi falu, ahova még a villany sincs bevezetve, a legközelebbi vasútállomás 10 kilométernyire, az odautazás másfél napot igényel...

„Na, ne!” - jajdult fel Gréti.

„Menj fel a minisztériumba, tudod, úgy ahogy kell, és biztosan el tudod intézni, hogy adjanak egy helyet itt valahol a közelben.” – biztatta Gábor.

Gréti nem sokat teketóriázott, hanem felcsomagolt „hazaival”, ahogy illik, és két nap múlva már robogott is vele a vonat a főváros felé. Megszállt egy kisebb városszéli szállodában, és elindult „szerencsét próbálni”...

Hogy mi történt? Kivel futott össze? Kinek juttatta a hazait? Nem lehetett tudni. Tény azonban az, hogy orvosi kinevezés helyett egy szövőgyári állásajánlattal jött haza. Munkásnőnek állott egy közeli kisváros szövőgyarába. Orvosi diplomáját pedig a fiók legmélyébe rejtette. Meg még az érettségit is!

Teltek a hónapok, évek. A munka nem volt nehéz, csak lélekölő, de az otthonról elhozott könyvei révén szellemi igényét próbálta kielégíteni. Több-kevesebb sikerrel. Szellemi fölénye, fegyelmezettsége hamar a többi munkás fölé emelte. Rövid időn belül „élmunkás” lett. Sztahanovista!

Tudjátok, az mit jelent? Komoly dolog az! Arra mondták, aki többet teljesített a munkában, mint ami teljesíthető. Szóval olyan, aki az előírt normát messze túlteljesítette. Ma azt mondanátok rá, hogy munkamániás. Kitüntetést adtak érte és előléptetést.

Itt, úgymint zárójelben, szólnom kell erről a sztahanovista mozgalomról. Ezt a harmincas években találták ki, mikor egy bányász – Alexej Grigorevics Sztahanov – 14 szer több szenet termelt ki, mint a norma. Ebből mozgalom lett, munkaverseny, melyet a Szovjet Unió Kommunista Pártja (SZKP) támogatott, sőt erőltetett. Elterjesztették a szocialista táborban mindenhol. Asztalosmester sógorom brigádjában is dolgozott egy sztahanovista, aki utolérhetetlen volt a szegek beverésében, amíg másik asztalos beütött kettőt, ő tízet. A fiatalok próbálták utolérni, órákig gyakoroltak, de ő is javított napról napra saját teljesítményén, hogy ne ériék utol. Sok pénzt keresett, de nem volt boldog – csak két évig bírta a versenyt, s akkor idegösszeroppanást kapott és leszázalékolták. Zárójel bezárva.

Gréti teljesítményét szépen díjazták. Jó fizetést kapott, és mint élmunkásnak soron kívül kiutaltak egy lakást is az új lakónegyedben. Fényképe

megjelent a helyi lapban, és interjút készített vele egy országos hetilap riportere is.

Ebből aztán nagy gubanc keletkezett!

Az történt ugyanis, hogy egy minisztériumi tisztviselő, aki már évek óta kereste a rendszerből eltűnt Dr. Margareta Hermann általános orvost, meglátta a kép-riportot, és gyanús lett neki a névazonosság...

Néhány nappal a riport megjelenése után Grétit magához hívatta a személyzeti osztály vezetője, a káderes.

- Mondja, kedves – kezdte mindjárt a lényeggel -, magácskának mi köze van az egészségügyhöz?

- Semmi! - válaszolta megrettenve – Az alkalmassági vizsgálaton kívül soha sem voltam még a rendelő környékén sem.

- Jól van, jól van! Csak ezért kérdezem, mert leírtak, hogy küldjem el a személyi lapját másolatban, s én nem szeretem, ha más minisztériumok utasítgatnak. Gondoltam, megkérdezem, mi van a háttérben?

- Honnan tudjam? - rebegte alig hallhatóan.

- Na, mondja csak el Nélú bácsinak nyugodtam! Látom, valami nem tiszta. Ha nem magácskától, hát majd megtudom valaki mástól, hogy mi az ábra. Szóval?

Nem volt menekvés, Gréti úgy érezte, sarokba szorították, és elmondott mindent. Elmondta a megalázó kihelyezési ceremóniát, a mindenre megoldást találó ismerőst, a megvesztegetett

könnyűipari minisztériumi osztályvezetőt, a letagadott érettségi és egyetemi diplomát.

- Ez bizony nagy gond! - jegyezte meg a káderes Nélú bácsi, miután meghallgatta Gréti „vallomását”.

Gréti aggódva figyelte, ahogy a férfi gondolataiba merülve lapozgatja az asztalán levő iratokat. Csóválta a fejét, hümmögött hozzá, s végül nagy torokköszörülés közepette előadta, hogy mit kell tenni.

- Lépjen ki, változtasson nevet, s én adok egy ajánlólevelet a testvérüzemünkhöz, a cérnagyárhoz.

- Változtassak nevet? Hogyan?

- Például menjen férjhez. Nem sok időnk van, mert ezek a minisztériumból választ várnak. Persze egy darabig használhatatlan adatokat adok majd meg, de előbb utóbb kemény vitákra számíthatunk, hogy magácskát visszakapják. Nem engedhetnek ki egyetlen diplomázott orvost sem a rendszerükből. Még bírósági per is lehet az ügyből, mert mi is ragaszkodunk az élmunkásainkhoz. Szóval?

- Máris megyek az anyakönyvvezetőhöz. Jön velem Nélú bácsi?

- Jó, hogy humorosan áll a dologhoz, de ez valóban az egyedüli mód, ha csak nem akar

visszatérni az egészségügybe és újra a minisztérium rendelkezésére állni.

- A legkevesbé sem! De hol találok én most egy férjjelöltet?

- Vegye ki a szabadságát, és menjen el üdülni, és legyen szemfüles!

Üdülő helyett inkább hazament a szüleihez, ahol átgondolta, mit is tegyen. Igazából orvosként szeretett volna dolgozni, de azokat a távoli, elmaradott vidéket nem vállalta.

- Kislányom – jegyezte meg az édesanyja -, úgy örültem, hogy orvos lesz a lányom, s most mit csinál? Fényképezteti magát, cikkeznek róla, mint híres, vagy hírhedt munkásról. Nagy szomorúsága ez az én szívemnek! - és kicsordultak szeméből a bánat könnyei.

Gréti letörülgette édesanyja könnyeit, megölelte, s megígérte, hogy amint lehet, elfoglalja helyét az egészségügyben, de másnap reggel felkereste az utazási irodát, hogy egy azonnal elfoglalható helyet keressen valamilyen eldugott üdülőhelyen.

- Mit szólna a Hargitához? - kérdezte a mellette sorára váró férfi.

- Na, ez aztán jó ajánlat! - fordult dühösen a férfi felé – Ismerem a helyet, ott még villany sincs!

- Hát, nem menekülni akar a világtól?

- De ... - bizonytalanodott el Gréti.

- Mert ott még telefon sincs, csak egy tábori készülék, ami Kápolnásfalu postájával köti

össze, ha sikerül. (- *Kápolnásfalu – falu 22 km-re Székelyudvarhelytől a Hargita lábánál*) Ha érdeklí, mehet akár azonnal, a gondnok bármikor fogadja, s ad szállást, teát, jó szót. Most nyáron van kint egy asszony a faluból, aki főz – abból, ami van. Berbécs-tokányt, gombapaprikást puliszkával, vagy ha visz magával élelmiszert, azt is szívesen megkészíti.

- Jól hangzik! - enyhült meg Gréti és őszinte érdeklődés érzett a hangjában.

- Gyuszikám, lelőttem az üzletemet! - szólt műfelháborodással a pult mögött ülő hölgy.

- Azt hiszem, ilyent úgy sem tudott volna ajánlani! - szaladt ki Gréti száján.

- Köszönöm, hogy védelmébe vett, mert ez a szigorú őrzője a nemes turizmusnak még lenyelt volna keresztben! Ha megengedi, be is mutatkozom: Varga Gyula vagyok, azaz Gyuszi!

- nyújtott kezét.

- Hermann Margit, azaz Gréti! - válaszolta a férfi hanghordozását utánozva és erőteljesen megrázta a feléje nyújtott kezét.

- Nem akarja elmondani, miért menekül a világból? Meghívom ide a szomszéd cukrászdába egy kis beszélgetésre kávé és sütemény mellett.

- Köszönöm, nem! Haza kell mennem, várnak rám.

Szapura léptekkel igyekezett haza, s közben furcsa érzés kerítette hatalmába. Mi volt ez a találkozás? Nélú bácsi szavai jártak az eszében, hogy menjen férjhez. Azért hozta a sors elébe ezt a férfit, hogy használja ki a lehetőséget, az alkalmat? „Ilyen nincs a valóságban, csak legfeljebb a klasszikus drámákban!” .- gondolta bosszúsan. Egész nap ez a gondolat motoszkált benne, hiába próbált másra gondolni, kivenni a fejéből, nem tudott ettől a *deus ex machina* érzéstől szabadulni. (- *deus ex machina (lat.) - isteni beavatkozás megoldhatatlan helyzetekre az ókori görög drámákban*)

Édesanyja észrevette, hogy valami nagyon foglalkoztatja, de hát ilyenek az anyák, mindenre odafigyelnek, ami a gyermekeik körül történik!

- Na, mondd csak el, mi az, ami bánt, vagy mi van egyáltalán?

- Semmi, semmi, csak el akartam utazni, de most meggondoltam magam. Talán... Magam sem tudom.

- Akkor férfi van a dologban! - tapintott rá a lényegre.

- Lehet, de mit tudom én, mi van?

- Nyugodj meg, s gyere vacsorázni!

Ez a józan felszólítás hirtelen megnyugtatta, s jó ízűen falatozott a többiekkel, még az öccse is itthon volt, hazajött vakációra az iskolából –

főiskolára járt a fővárosban. Gréti másnap az élelmiszerüzlet felé menet belebotlott Gyusziba.

- Micsoda kellemes meglepetés! – áradozott a férfi.

- Még el is hinném, ha nem maga mondaná! – replikázott Gréti.

- Megvárom, ameddig bevásárol, aztán beszélgezzünk kicsit.

Így tettek leülve egy árnyas padra, Grétinek nem volt kedve bemenni a cukrászdába. A férfi unszolására kipakolt az egész mindenséggel – az igazságtalannak tartott kihelyezéstől, az élmunkásságon át a névváltoztatásig.

- Gréti maga egy burokban élt eddig. Nem ment el a világvégére orvosnak, inkább lett munkás, élmunkás, jól keresett. És most a burok kezd repedezni, s megijedt a következményektől, a várható kötelezettségektől...

- Ne beszéljen így! Nincs joga ítélkezni!

- Nem? Hát figyeljen ide! Látja a bal karomat? Nem modorosságból dugom zsebre a kezem, hanem mert béna! Érti? Béna! Sí versenyző és oktató voltam, bejártam a Kárpátok minden sarkát, minden szegét-zugát. Ezért tudtam a Hargitáról is beszélni. Aztán balesetet szenvedtem – kartörés, vállficam, idegsérülés. Hosszú órákig nem jutottam hozzá szakszerű ellátáshoz. Mire a kórházba kerültem, az

idegsebészek sem tudta segíteni. Béna maradt a bal karom. Bezárkóztam én is egy burokba. A fájdalom az elkeseredés, a tehetetlen düh, a gyűlölet burkába. Gyűlöltem mindenkit: Istent, embert, anyámat, magamat. Mégis anyám néma, odaadó ápolása tette elviselhetővé számomra a világot. Nem szólt, nem vigasztalt, de mindig ott volt velem, mellettem, még akkor is, ha nem láttam, nem hallottam. Ébren és álomban is éreztem aggódó végtelen szeretetét és bizalmát. Ő törte meg végül hihetetlen türelemmel a köröttem levő burkot.

- Istenem! – sóhajtott Gréti.

- Megértettem, hogy változtatni csak úgy tudok, ha előrenézek és keresek magam számára valamilyen hasznos tevékenységet. Így tanultam ki az órás szakmát. Órásmester lettem. A hegyek bűvöletétől azonban nem szabadultam. Túrákat tervezek, szervezek és vezetek is, ha elfogadják egy kacska kezű vezetését.

- Bocsánat – suttogta és bizonytalanul elindult.

A férfi karonfogva vezette úgy mentek lassú léptekkel, de Gréti nem érzékelt ebből semmit, csak rakta kábán egymás elé a lábait. Mikor a ház elé értek Gyuszi szembe fordult vele és kissé megrázta.

- Figyeljen ide most rám! Ha úgy dönt, hogy ragaszkodik a textiliparhoz, én felajánlom a nevem!

- Ó, de bolond! - kiáltotta és hisztérikusan felkacagott, majd beszaladt a kapun.
- Bolond, bolond – mondogatta még akkor is, mikor a lakásukba ért.
- Ki a bolond? – kérdezte az édesanyja.
- Az az ember ott a ház előtt! – válaszolta elkomolyodva -. Nézd meg, még mindig ott van?
- Igen, ott áll és döbbsenten nézi a nyitott kaput.
- Anya, légy szíves menj le és mondd meg neki, hogy hazamehet, de holnap, amikor ráér, jöjjön el értem és elmegyek vele egy kávéra és gesztenyepürére.

Anya kisvártatva mosolyogva jött vissza.

- Azt válaszolta boldogan. Négyig dolgozik, és utána érted jön. De mi ez az egész?
- Semmi más, mint, hogy rájöttem, mit kell tennem. Mint egy villanás, hirtelen mindent megértettem.
- Mit?
- A többi majd holnap, most adj vacsorát, mert farkaséhes lettem!

Másnap délután pár perccel négy után Gyuszi kopogtatott az ajtajukon, és Gréti már perdült is vidáman. Az úton, végig a cukrászdáig csacsogott, beszélt összevissza mindent, de amikor leültek a kicsi aszal mellé hirtelen elkomolyodott.

- Döntöttem, ahogy a tegnap mondta nekem a kapu előtt. Igazából már akkor döntöttem. Hirtelen mindent megértettem, minden megvilágosodott előttem mintha a fényképezőgép villanófénye villant volna rám. Megláttam a saját önző, kis életemet, a menekülést a felelősség, a nehézségek előtt. A burkomat, ahogy maga nevezte ezt, Gyuszi!

- Izgatottam várom, hogy megmondja végül, mit döntött!

- Jelentkeztem reggel az egészségügyi igazgatóságon, és a főorvos mindjárt telefonált a minisztériumba. Kaptam egy névsort a sürgősen betöltendő körzetekről. Több üres is volt, ahova már nagyon várnak orvost. Ezek közül választottam egy észak-keleti körzetet. Nagyon messze van, de nem számít.

Gábor úgy 3 hónap múlva kapott tőle hosszú levelet, amiben beszámol, hogy ha nehezen is, de beilleszkedett forma, hetente bejár a városi kórház bel osztályára felfrissítendő szakmai tudását. Ügyeletezni is ott marad aznap, s reggel megy vissza a falujába. A kollégák szívélyesen fogadták. Az emberek? Az akár egy nagy regény is lehetne, olyan mások, de elfogadták. Nélu bácsi is jelentkezett egy rövid pár sor erejéig, amiben üdvözli az elhatározását, bár neki személyesen, és a többi munkatársnak is nagyon hiányzik. Még azt is megemlítette, hogy az Egészségügyi Minisztérium a várható módon

beperelte őket, követelve a kiesett háromévi orvosi munka ellenértékét. Persze fellebbeztek, és most folyik a per, de ez már őt nem érinti és ne is érdekelje. Levele végén Gréti még hozzátette: „Mondd meg Gyuszinak, ha most megismételné, amit felajánlott otthon, a házunk előtt, megfontolás tárgyává tenném!”

Gábor megmutatta a levelet Gyuszinak, aki kapta magát, és elutazott megismételni a névváltoztatásra tett javaslatát, de most nem a textilipar érdekében, hanem valami sajátos egyéni érdektől vezérelve...

Éjjelizene

Egy teljes esztendő töltem munkám során ebben a szép Küküllő-menti községben.

Érdekes, különleges falu volt ez annak idején. Vegyes lakosú – fele magyar, fele román, s a hegy alatt cigánysor. Nem ez a különös azonban, hanem, az hogy ahány ember lakott benne, mind valamilyen mesterséget űzött. Szántójuk, termőföldjük nem sok volt, csak annyi, amennyi a folyó s a hegy között terült el. A kevéske jövedelmet, amit a föld adott, pótolni kellett, s így aztán mindenki igyekezett kitanulni valamilyen mesterséget. Az égvilágon szinte minden szakmát meg lehetett itt találni – volt ács és asztalos, kőműves és kőfaragó, lakatos és kovács, sofőr és autószerelő, suszter és szíjgyártó, borbély és hölgyfodrász, kádár és kerékgyártó, varrónő és férfiszabó, órás, hentes, kötélverő, juhász, sőt még két nyomdász is, akik a városi nyomdába jártak mesterségüket gyakorolni.

A cigányok sem lógtak ki a sorból, hisz legtöbbnek volt valamilyen mestersége, mint patkoló kovács, bádogos, üstfoltozó, téglavető, lókupec, vagy muzsikus.

Csak éppen földműves nem akadt egy sem. Azaz mégis, egy jövevény család. Tudniillik a mőcvidékről jött egy ember a háború utáni ínséges években, és a falu közepén megvett egy

bennvalót. Aztán haza ment a falujába, lebontotta ottani házát – egy csúcsos tetejű boronaházat -, szekérre rakta, s mindenestől, ahogy mondták „kutyástól-macskástól” megérkezett ide. A házat a bennvaló közepén takarosán újraépítette. Ilyent errefelé még nem láttak – tiszta fából, gerendákból épült az egész! Volt benne három szoba, konyha, meg ami még dukál hozzá: melléképületek, csűr, istálló, ólak. Na, ennek az embernek, ennek a mokány dolgos gazdaembernek nem volt semmi más mestersége a földművességen kívül. Mondogatták is félig büszkén, félig tréfásan a helybeliek, hogy „nekünk is van ám parasztgazdánk!”

A föld azért nem maradt parlagon, mert bár az emberek inkább voltak mesteremberek, mint parasztok, azért megfogták ők a dolog végét, amikor kellett, aztán meg a szomszéd falvakból is fogadtak napszámosokat. Volt a környéken elég „földnélküli János”.

Ez a szép kis község nem tartozott a csendes falvak közzé. Mindig nagy nyüzsgés volt az utakon, utcákon, különösen a fogadó, meg a szövetkezet előtt. A községháza körül is mindig lebzselt néhány ügyintézésre várakozó ember, akik összeverődve vitatták a falu, a család gondjait. Az iskola környéke is zsibongott a

gyerekhadtól, még délután is, mikor a kis sportpályát lepték el a nebulók. A postáskisasszony sem unatkozott, mert mindig akadt bélyeget, levélpapírt vásárló, vagy telefonálni óhajtó.

A hosszú téli estéken ellenben elcsendesedett a nyüzsgés. Régtől fogva az a szokás honosodott meg, hogy ilyenkor unaloműzőnek átjárogattak a szomszédokhoz, rokonokhoz, barátokhoz beszélgetni, újságot olvasni. Az asszonyok kézimunkát vittek magukkal, a férfiak pedig kártyát, meg némi itókat.

Engem is el-elhívtak ezekre a szomszédolásokra, ne gubbasszak, unatkozzak egyedül a szobámban. Igaz, soha nem unatkoztam, vagy tanultam, vagy olvastam, vagy rádiót hallgattam, de ha már hívtak szívesen mentem. Legtöbbször a traktorista Mihály hívogatott, meg Jani a brigádos, néha a tiszteletes úr is, és persze a szomszédok. Eleinte ódzkodtam elmenni, mert attól féltem, nem találhatnak meg, ha szükség van rám valahol, de megnyugtattak, hogy nincs mitől tartanom, mert a faluban mindig tudják, hogy ki éppen hol tartózkodik.

„Hogy létezik ez?” – értetlenkedetem, de mondták, hogy ott van Barna néni, aki mindenkiről mindent tud. Egész nap és egész este ott ül az ablak előtt, varja a keresztszemes hímzéseket és figyeli az utcát, az embereket.

Ha valakit keresel, mert nem találod otthon, csak Barna nénihez kopogtass be, ő pontosan megmondja, hogy hol található éppen az illető. Én is például mikor kerestem Ács Gabit egyik este, de nem volt világ a házban, megkopogtattam Barna néni ablakát, s ő mindjárt mondta, hogy elmentek a keresztlányukat felköszönteni a születés napján.

Így aztán megnyugodtam, hogy rólam is tud mindent, amit kell, s rám találnak könnyen, ha keresnek, s ha áthívnak a szomszédok, nyugodt szívvel átmehetek.

Legszívesebben Selyem János juhszagú, meleg konyhájában időztem. A juhásznál mindig volt néhány szomszéd is. Felesége, Florica főtt kukoricával kínálta a vendégeit, János pedig ízes szavakkal mindennapi munkájáról beszélt, meg természetesen testvéréről, Selyem Jóskáról, aki megszökött a katonai behívó elől, és katonaszökevénné nyilvánították. Ő pedig bevette magát az erdőbe, s csak ha megéhezett nézett be az esztenára, vagy kereste fel a faluszéli házakat, s azok közül is a szegényebbeket. A szegényebbeket, mert azokban több az együttérzés, a segítőkészség, és nem árulják be a szökevényt, a menedéket kérőt. Ezért nem kopogtatott be soha a

gazdagabb gazdák ablakán – nem akarta, hogy beárulják.

A rendőrök, meg a katonák keresték, de nem bukkantak a nyomára. Egész nyáron, s ősszel jól elvult – gombát, bogyókat, málnát, vackort szedett, s hurokkal fogott nyulat, mókust, még néha őzet is.

Milyen különös az emberi természet! Selyem Jóska azért szökött el a katonai behívó elől, mert nem akart a kezébe fegyvert fogni. Most meg ugyan azzal a kézzel hurkot vet, csapdát állít az „ártatlan” állatoknak...

A rendőrség-katonaság ameddig tartott a jó idő, csak ímmel-ámmal keresték – várták a hideg, kellemetlen téli napokat, melyek majd bekényszerítik a szökevényt a faluba. Hiába jött meg azonban a zord idő, nem találták Jóskát. Nem is találhatták, mert a „betyár élet” úgy megváltoztatta, hogy tulajdon testvére se ismerte volna meg – megnőtt a haja, s a szakálla, szokatlan ruhákat vett magára és egy széles karimájú fekete kalapot nyomott a fejébe. Akárki cigánynak hihette, s nem is járt volna messze az igazságtól, mert a ruhákat gyerekkori barátjától a muzsikus Máté Gyuritól kapta, s fedelet is a cigánysoron talált magának. Még a bandába is beállt, s velük járt muzsikálni. Ő lett a brácsás.

Végül ebből lett a baj.

Élt a faluban egy szép leány, Liliána nevű. Jóska szerette ezt a leányt, sokat járta a házukat, ameddig szökésre nem adta a fejét. A téli ünnepek elteltével, hogy senki sem ismerte fel az új zenészben, már egész biztonságban érezte magát a Jóska gyerek. Így aztán elhatározta, mielőtt a farsang letelne, éjjelizenét ad muzsikus barátjával Liliána ablaka alatt. A kislány helyi szokás szerint fogadta a muzsikát – kitett az ablakába egy égő gyertyát.

Azonban a rendőrök is fogadták, sőt a két zenészt el is fogták. Tudták, hogy a szökevényt gyöngéd szállak fűzték a leányhoz, s a többit már ők is kitalálták.

„Ki rendelt éjjelizenét a lánynak?” – szegeztek a kérdést a prímásnak.

„Nem tudom, hogy hívják.” – szabadkozott a kérdezett.

„Neeem tudod?” – háborodott fel a rendőr, aki felettesüknek látszott.

„Egy katonatiszt volt, instálom!” - kotyogott közbe a brácsás.

„Egy magas rangú katonatiszt, azt hiszem őrmester!” – egészítette ki a mondókáját.

„Hol van most?” – kérdezte a közeg.

„A kocsmában, instálom!”

A két delikvens kíséretében elindultak a kocsmá felé, de útközben a milicisták

meggondolták magukat, s elengedték a zenészeket. Gondolták, egy katonatiszttel, még ha csak altiszt is, nem lenne üdvös dolog összekülönbözni. A zenészek alaposabb kivallatását is másnapra halasztották. S meg is tették. Három milicista ment ki Máté Gyuri házához és őkelmét bizony előállították. A brácsást nem találták ugyan, de üzenték, hogy jelentkezzen. „A saját érdekében!” – tette hozzá a parancsnok.

Javában vallatták a prímást, hogy ki adatott éjjelizenét, mikor beállított az őrre, nem más, mint maga Selyem Jóska. Kimosakodva, megborotválkozva, mint egy tisztességes falusi legényember.

Feladta magát, nehogy bajba keverje barátját.

Ennyit mondott el a pásztor Selyem János. Vendégei mindig lélegzet visszafojtva hallgatták a történetet, bár mindannyian már többször is végighallgattuk. Testvére további sorsáról soha nem nyilatkozott. Ha rákérdeztünk, csak annyit válaszolt. „Leültették!”

Másoktól, pontosabba Ács Gabitól, a kántortól tudtam meg a folytatást. Más szóval a Selyem Jóska sorsának alakulását.

Négy évet kapott, minek lejártá után a két év katonaságot is megkövetelték tőle. Mint munkaszolgálatos töltötte, hisz fegyvert nem adhattak egy büntetett előéletű ember a kezébe. A börtönben kitanulta az autószerelői szakmát, s

munkaszolgálatosként is ezt folytatta. Mozgó műhellyel járta az utakat, s mentette a bajbajutott, elakadt, meghibásodott járműveket. Annyira megkedvelte ezt a munkát, hogy az ideje letelte után visszamaradt, mint civil alkalmazott. Szülőfalujába soha sem látogatott el. A kislány, akit szeretett férjhez ment, pedig fogadta azt a bizonyos éjjelizenét...

Ábris Zsiga

Öreganyám mesélte részletenként Ábris Zsiga történetét. Téli estéken a rokka kerekét serényen forgatva, vagy az osztováta előtt ülve beszélt mindenféléről, de előbb-utóbb rátért Zsiga történetére. Erősen a szívéhez nőtt ez valamiért – lehet, saját maga volt a történet egyik szereplője...*

Hárman voltak testvérek – két leány és egy fiú. A fiú - Józsi - mostanában végezte el az erdészeti technikumot, a leányok: Eszter és Bella még alig fejeztek az iskolával. Velük élt özvegy sógornőjük is karon ülő gyermekével. Apjuk, Ábris Zsiga szigorú ember, nem sok belátással a mások hibáival szemben, még a felesége, Anna sem bírta jobb belátásra bírni, ha valamit elhatározott.

„Jössz-e hozzám, vagy sem?”

- Erre mit mondjak?

- Mondd, hogy igen!

- liiiiigen!

...No, így jöttek össze Kata, a kocsmáros Máté lánya meg Józsi, a fiatal erdész. Lakodalom is volt. Nem is akármilyen! Fél falu jelen volt. Jól indult a közös életük, házat építettek a rokonság segítségével, s be is rendezték ügyesen – félév se telt, és Kata áldott állapotba került.

A medve azonban közbelépett. Mondhatnám úgy is, hogy közelebb lépett,- közelebb, mint amennyi még elég lett volna a megmaradáshoz.

- Szegény Kata! Ilyen fiatalon megözvegyülni, növekvő élettel a szíve alatt! – révézeteskedtek a vének.

- Hamar megvigasztalódik, meglátjátok! – rosszmájúskodott egyikük.

Nem volt azonban igazuk a huhogóknak, mert Józsi családja nem hagyta magára az özvegyet. A temetés után Ábris Zsiga összevont szemöldökkel maga elé hívatta Katát és rámondott, hogy üljön le vele szemben az asztal mellé.

- A házatokat kiadjuk valakinek, s te ideköltözzél hozzánk. Itt meg lesz mindened, ami kell. Lakhatsz a gyerekek majd, ha megszületik az elsőházban, eszel a mi asztalunknál. A pénzt, amit a bérlőtől kapsz, beteszed a takarékbba a gyerekek nevére. A tanító úr már érdeklődött is.

Máté nem szólt bele, nem volt tehetsége a házába fogadni megözvegyült lányát. A kocsmahelyiség mögötti egyetlen szobája nem tűnt alkalmasnak.

Így Kata az apósa házába költözött, s hamarosan megszületett kicsi fia. Jól berendezkedett a tisztaszobában, s derekasan kivette a részét a házi munkából, kijárt a mezőre,

segített az állatokat gondozni. Mikor nem akadt dolga, leült az ablak elé és kézímunkázott, vagy javította a háziak ruháit. Ügyes kezei voltak...

*„Megnőtt már a mi lányunk
Ne csak enni, inni járjon minálunk”*

Eszter és Bella már nagylányok lettek és fiúk kezdtek a házhoz járni. Előbb alig serkedő bajuszúak, majd megletebb legények is. De amikor megjelent Dezső, a többi legénynek nem nőtt többét babér. Választani ugyan nem akart, vagy nem tudott Eszter és Bella között, de mind a kettő nagyon szívesen vette az udvarlását. Jó kedvű, jó beszédű, udvarias gyerek volt Dezső, pedig özvegy édesanyja egyedül nevelte, s a birtokocska minden gondját megosztotta vele a nehéz napi munkával egyetemben. Szorgalmas munkabírását apjától, kit egy kidőlt fa csapott agyon, s a mindig válaszra kész fürge észjárását anyjától örökölte. Nem létezett olyan téma, amihez nem tudott volna hozzászólni, legyen az repcetermesztés, vadászat, vagy akár ipari dolgok, „városi” ügyek, de a tréfák, adomák sem hozták zavarba. Szikrázott a levegő körülöttük, mikor hárman összetalálkoztak. Nagyokat kacagtak, Anna néni, a lányok anyja csak hallgatta őket a sarokból.

- A nagy jókedvnek sírás a vége! – jegyezte meg nem egyszer.

Neki lett igaza. A sok évődésből végül is sértődés lett. A két leány egymás fejéhez vágott mindenféle bántó, sértő dolgot. Kiabálás, veszekedés hangja töltötte be a házat. Ábris Zsiga az istállóból rohant be a házba, gondolván, valami szerencsétlenség történhetett.

- Csönd! – harsogta, ahogy belépve rájött, miről is van szó.

A szobában egy pisszre csend lett. A lányok megszeppenve, Dezső csodálkozva hallgatott, Kata lehajtott fejjel folytatta a varrást, csak Anna szólalt meg halkan.

- Felbosszantottátok apátokat. Kellett ez nektek? Ábris Zsiga dühösen nézett egyikről a másikra.

- Te vagy a főkolompos! – fordult Dezső felé – Csak hitegeted őket, hogy nem tudják hányadán állnak veled. Dönts el végre, mit akarsz!

- Döntöttem! - szólott a legény, s odalépett Kata elé.

Csönd lett, hogy még azt is hallhatták, hogyan szövi a pók a hálóját.

- Fogd meg a kezét szaladgáló kicsi fiacskádnak, s gyere menjünk!

Kata felállott, a kézmunkáját a kezéből lerakta az ablak talpára, s mint egy alvajáró megindult Dezső után. Csak nézték a házban lévők megkukulva. Csak amikor hármójuk után

becsapódott az utcai kapu, akkor tört ki Ábris Zsigából a természet.

- Menjetek, vissza se gyertek, de még a kelengyéért sem! Innen a házból ki nem visztek semmit!

Nem válaszoltak csak mentek az úton, amíg Dezső házához nem értek. Az édesanyja éppen tehenet fejt. Dezső megállott az istálló ajtajában, s megvárta, amíg az édesanyja végzett.

*„édesanyám, de szépen felneveltél,
mikor engem karjaid közt rengettél.”*

- Édesanyám! - szólott – Én elhoztam árva Katát, Ábris Józsi özvegyét, s futkosó kisfiát. Béfogad-e minket?

- Ellesznek a tiszta szobában, amíg a pap kihirdet – válaszolta –. Te meg a nyári konyhában hálhatsz a kanapén.

Így is történt. Háromszor hirdette ki őket a pap, ahogy a szokás követeli, s az utolsó kihirdetést követően összeadta Dezsőt és Katát. Lakodalom nem volt, csak négyesben ültek asztalhoz.

A két leány – Bella és Eszter - nem sokáig búsult Dezső után, mert hamarosan mindketten párra leltek. Sorra jöttek a kérők, hogy a vetélytársuk félreállt az útból.

A háziak alig ültek le a szertartás után enni, mikor szekér állt meg a ház előtt, s majd a kaput szélesre tárva be is zörgött az udvarra.

- Nagyapa, nagyapa! - ugrott talpra Kicsijózsi.

...Valóban Ábris Zsiga hajtotta be a lovakat. Mindannyian felálltak és megdöbbenve nézték a jövevényt. A feszült helyzetet a kicsi gyermek oldotta fel, azzal, hogy átölelte a nagyapja lábát, majd felkérézkedett annak ölébe. Az öregember ellágyulva vette fel, majd megköszörülve a torkát illően köszöntötte a jelen levőket.

- Isten áldása legyen e ház lakóin!

- Isten hozta! - fogadta a köszönést Dezső édesanyja - Mi járatban minálunk?

- Elhoztam a Kata holmiját, mindent, ami ő hozott a házhoz, s azt is amit együtt szereztetek szegény fiammal.

- Köszönöm, apám! - szaladt ki a szó Kata száján, s megszeppenve hozzátette – Ugye tovább is szólíthatom így?

- Igen! Kicsi fiad is akkor jöhet hozzánk, amikor kedve van, s te engeded!

A szigorú ember szemében könnyek csillantak meg, de hamar elfordult, s a gyermeket letéve a szekérhez indult...

-.-

* *osztováta - szövőszék*

Legyél elegáns

*„Sírj valakivel, jobb, mint ha egyedül teszed”.
(Regina Brett)*

Két hónapja költöztem ide a városba – kezdte Nusika.

Elváltam a férjemtől, Barabástól. Azaz, mit is beszélek, ő vált el tőlem, illetve eldobott. Eldobott, mint ahogy egy gyermek eldobja a megunt játékát. Igen, mint egy gyerek, mert ő olyan gyerekes még most is negyven éves korában. Gyerekes, infantilis! Világéletében megszokta, hogy azt tesz, amit akar, az történik, amit ő akar. Már a születése percétől megadtak neki a szülei mindent. Az egyetemi tanár apja és a gyermekorvos anyja. Később is tenyerén hordozta a sors.

Azért én sem most jöttem Mucsáról. Zenetanár anyukám régi család sarja, aki Bethlen Gábor koráig tudja visszavezetni a családfáját. Mégis megbabonázott Barabás kisfiús mosolya, és akaratának megfellebbezhetetlen érvényre juttatása. Nem kért sohasem, hanem kijelentett.

Ahogy a szerelem varázsa megkopott, kezdtem magam egyre kényelmetlenebbül érezni mellette. Mintha nem is vett volna rólam tudomást. Este, amikor hazajött, már az előszobából beszólt:

- Ma Jánosékhoz megyünk. Nyolcra várnak.

- Miért?

- Az én dolgom. Te csak gyere és legyél elegáns!

Máskor bejelentette, hogy csütörtökön megy vadászni, készítsem elő a ruháit, és csomagoljak hideg ételt két napra.

- Szombat este jövök haza, és meleg étel legyen vacsorára, biztosan jól át leszek ázva-fázva.

Nem parancsolta, csak mondta, mit óhajt és bár tudta, mindent hibátlanul teljesítek, soha köszönetet nem mondott. Később még rosszabb lett a helyzet, de egy pohár tömény mindig elviselhetőbbé tette a világot.

- Gyermekelem lesz! – fogadtam Barabást egyik este, mikor hazaért.

- Miket beszélsz? – horkantott dühösen.

- Hallottad...

Nem válaszolt azonnal, csak nézett rám, de nem látott. Valahova távolra, vagy befelé figyelt. Aztán nyugodt hangon megszólalt:

- Holnap elmész a klinikára, befekszel, én mindent megbeszélek Katz Gábor professzorral, neked ne legyen semmire gondod. A műtét után néhány napig bent maradsz.

- Műtét?

- Miért, mit gondolsz, megengedhetem, hogy egy alkoholista nő szülje meg a gyermekemet?

Döbbsenten meredtem rá, majd minden erőmet összeszedve, felemelt fejjel bementem a szobámba. Itt aztán már nem bírtam tovább, leroskadtam az ágyra és keservesen zokogva fúrtam fejemet a párnába. Megértettem, hogy szemmel tart, bár semmi jelét nem mutatta. Érezhette a leheletemen az alkohol szagot, láthatta a bársekrény tartalmának változását, hiszen az utóbbi napokban délutánonként félliternyi töményt is elfogyasztottam, „elnyalogattam”. De hogy alkoholista lennék, az aljas rágalom! Akkor hagyom abba, amikor akarom, mikor majd nem érzem magam feleslegesnek, ha Barabás észrevesz, rám figyel. Akkor nem lesz szükségem arra, hogy a pohárhoz nyúljak...

Másnap reggel bementünk a klinikára. Alig emlékszem valamire, olyan ködös, kábult voltam, mintha elvarázsoltak, vagy meghipnotizáltak volna. Vagy beadtak valamit az esti teámmal!

A beavatkozásból semmire sem emlékszem. Mikor az altatásból magamhoz tértem, a lázlapomon megláttam, hogy három napig aludtam. Három napig!

Mi történhetett? Szövdőmény lépett fel, vagy mi? Hiszen egy abortusz nem a világ, hány asszony végezteti el, és nem igen hallani komplikációról. Valami mégis történt velem. Meg is kérdeztem a nővérkét.

- Nyugodjon meg, kicsi asszonyka, nem lesz semmi baj, csak pihenjen és egyen jókat. Hamarosan megerősödik.

Ennél többet nem mondott, s ez bennem csak újabb aggodalmakat keltett. Még három napig maradtam a klinikán, kaptam gyógyszereket, kalóriadús ételeket, de látogatóim nem voltak. Barabás is csak két nap múlva jött be, este, hogy megmondja, másnap hazaengednek. Jött is a megbeszélt időben a taxi, és jött vele egy nő. Bejött a szobámba, bemutatkozott mondván, hogy ő ápolónő és segíteni jött.

- Bella vagyok. Kérem a holmiját, segítek levinni a taxihoz.

Otthon bejött velem a lakásba, kifizette a taxit, segített a dolgaimat elrakni, megengedte a vizet a kádba... Szóval nagyon szakszerűen és otthonosan mozgott.

- Nem tartom jó ötletnek! – szólalt meg, mikor kitöltöttem a poharamba az aranyként csillogó, illatos napóleont.

Meglepődve néztem rá.

- Ne felejtse, asszonyom, hogy gyógyszert szed, és Katz professzor a leghatározottabban figyelmeztetett a következményekre.

- Meddig lesz a börtönőröm?

- Ne csacsiskodjon! – mosolyodott el – Csak addig maradok, ameddig a férje haza nem jön. Akkor átadom a ház urának.

Mikor Barabás hazajött, megtudtam...

Megtudtam, hogy többé nem lehet gyermekem, mert olyan műtétet végeztek rajtam! Ettől aztán minden összeomlott bennem, úgy éreztem mindent el kell magam körül pusztítanom, mindent összetörni, és utána magamat is. Törtem zúztam – valamilyen kéjes bosszúval a bárszekrénnel kezdtem, s minden üveget, poharat ki ráncigáltam, földhöz csaptam, utána az asztalt borítottam fel. Nem is tudom honnan volt hozzá erőm? A férjem csak nézte, és ahogy rápillantottam, megláttam szenvtelen képét. Irtózatos gyűlölet borított el, s hozzávágtam egy széket. Olyan váratlan volt a mozdulatom, hogy Barabás félre se tudott ugrani, a szék pedig fejen találta, hogy betört fejfel elterült. Pillanat alatt kijózanodtam, odarohantam hozzá, hogy segítsen, de félre lökött, felállt és kihívta a mentőket.

Őt bekötözték és engem elvittek az elmeosztályra. Elvonókúrára. Pedig akkor éppen nem volt bennem több egy pohár Bourbonnál. Akkor hajtottam fel, amikor a hárpia Bella kiment az ajtón.

Szenvedéssel teli három hét következett a zárt osztályon, s ennek letelte után három hónap szanatórium. Ez kibíráható volt, de sokat voltam

egyedül. Rabmadárnak éreztem magam, arany kalitkában. Végül haza mehettem. Otthon semmi nem változott, csak Barabás homlokán látszott egy halvány heg a bal szemöldöke fölött. Az asztal is ott állt a szoba közepén, rajta egy vázával, s ebben piros rózsák.

Szokatlan figyelmesség...

A bárszekrényben újabb poharak és tele üvegek.

Ez is figyelmesség?

Barabás nem tett semmilyen megjegyzést az állapotomról, a történekről, mintha mi sem történt volna. Ez jobban fájt egy esetleges szidásnál, veszekedésnél, gúnyolódásnál is. Mit tehettem? Ürítgettem a bárszekrényt. Mindig újra feltelt, pedig nem láttam senkit, aki akár a közelébe is ment volna rajtam kívül. Kivéve persze, ha társaság jött hozzánk.

Ilyenkor Barabás előre szólt.

- Este fontos vendégeim jönnek. Legyél elegáns! Itt a kártyám, menj, vegyél magadnak valami szép dolgot Ulla Popkentől.

Felkészülve vártam a vendégeket, és egy kortyot sem ittam. Feltűnően kerültem az italt, ha koccintani kellett, mindig letettem a poharamat, még a számhoz sem emeltem. Mintafeleség, voltam, mintaháziasszony – elegáns, disztingvált és józan életű!

Mikor a vendégereg eltávozott és a személyzet összerámolt, Barabás bejött hozzám, megölelt és azt súgta a fülembe, hogy „ilyennek szeretlek!” És én elolvadtam, mint a fagyalt a napon. Gyönyörű percek, órák következtek...

Másnap reggel ránéztem a bárszekrényre, és belém villant a felismerés, hogy ennek a szerelemnek csak egyetlen ára van – a bezárt bárszekrény!

Nem is volt ezzel semmi baj, ráfordítottam én a kulcsot, de az eszemből nem ment ki a napóleonkonyak aranyló csillogása, s a mámorító érzés, ahogy végig csorog a torkomon, ahogy előnti a belsőmet az alkohol melege. De megálltam!

Este, mikor Barabás hazajött, repesve omoltam a karjaiba. Kicsit csodálkozott, gyanakodva szaglászott, majd viszonzta az ölelést. Az éjszaka ellen sem lehetett kifogásom, s mégis hajnaltájt kiosontam, és egy jó adag vilmoskörte fölhajtottam egy slukkra. Így feküdtem vissza az ágyamba, nem kevés lelkiismeret furdalással.

Ezzel megtört a varázs, s én újra a bárszekrény rabja lettem, aminek egyenes következménye lett, hogy férjem magába zárkózott, s a merev, szenvtelen udvariasság páncélját emelte kettőnk közé. Egész álló nap küzdöttem a bárszekrény démonaival – hússzor is visszafordultam anélkül, hogy kinyitottam volna. Végül én lettem a vesztes...

Ettől kezdve összefolytak a napok, nem tudtam, mikor van reggel vagy este, hétfő vagy vasárnap. Egyik nap aztán kórházi ágyon ébredtem fel, azaz tértem magamhoz.

- Mi történt? Hogy kerültem ide? – kérdeztem zavartan csak úgy a levegőtől, mert senki emberfia nem került a szemem látóterébe.

Próbáltam komoly nyilallások árán elfordítani a fejem, hogy lássak valamit. Sikerült, s meg is pillantottam a mellettem levő ágyban egy csukott szemmel fekvő alakot. Hiába hunyta be azonban a szemeit, jól láttam, hogy azért titokban figyel a szempillái alól.

- Hé, figyelsz rám? – szólítottam meg, s a szemhéja megremegett – Mondd meg, kérlek, mi ez az egész? Kórház ez, vagy mi?

- Ne pánikolj! – szólalt meg halkán szűrve a szavakat a fogai között – Kórház, detoxikáló! Na, megnyugodtál?

Mit mondjak? Csöppet sem nyugodtam meg. Semmire nem emlékszem, miként kerültem ide. Legutolsó emlékem az utcai lámpa fényében nedvesen csillogó aszfalt. Mintha valaki sikoltott volna? Lehettem akár én is!

- Felébredt, a kedves beteg? – hallottam egy negédes hangot, s újabb nagy gyötrelmek árán arra felé fordultam.

- Igen, ha ez ébredés! – válaszoltam morcosan.

- Morcosok vagyunk, morcosok?
- Hogy kerültem ide? – tettem fel az engem most foglalkoztató kérdést.
- Elcsapta egy kerékpáros, kis agyrázkódás és komoly alkoholmérgezés. A kerékpáros megúszta kisebb sérülésekkel, de a kerékpár totál káros.
- Köszönöm, de ettől a hírtől nem lettem kevésbé morcos.
- Nem is csodálom, ha még azt is meggondolom, hogy a kerékpárt is meg kell fizetnie! Magácska volt a hibás, mert lelépett a járdáról.

Az igazat megvallva ez volt a legkisebb gondom. Ennél nagyobb bajt az jelentette, hogy kezdett hevenyen jelentkezni az ital hiánya! Ájultoztam, ellepett a hideg veríték, úgy éreztem menten meghalok, de jött a megmentő sereg: kaptam tablettákat, injekciót, infúziót, meg biztatást. Végül álomtalan álomba zuhantam, s csak a hajnali lázmérőzésre – hogy ez minek kell? – ébredtem. Miután kissé kitisztult a fejem, rájöttem, hogy nem lehet ezt tovább így csinálni. Éppen bejött a takarítónő, hogy mossa fel a kórtermet, én pedig a táskámból kivettem egy ezrest, s letettem az éjjeliszekrényre. Ahogy közelebb ért, észrevette a pénz, rám nézett, s én bólintottam.

- Egy fél liter tömény – súgtam.
- Több kell! – válaszolta, de a pénzt eltűntette – Sok a kiadás. Kell adni portásnak, kifutó fiúnak,

meg még a boltosnak is, tartsa a száját. A vodkának nincs szaga, üdítősfűflaskában jön.

Kitettem még egy ezrest, mellé meg egy ötszázast.

- Két fél liter legyen! – mondtam és a szomszéd ágy felé intettem.

Bólintott, s tovább sikálta unottan a cementpadlót. Láttam érti a módját. Már az a tudat, hogy lesz valami, elviselhetőbbé tette a nap hátralevő részét. Késő délután érkezett meg az „áru”.

- Ki akarok menni a fürdőbe! – nyögtem szenvedően.

- Hívjam a nővért? – kérdezte ágyszomszédom.

- Inkább te segíts! – kértem.

Zsebünkben a flakákkal mentünk be a női mosdóba - két rogyadozó lábú beteg. A becsukott ajtó mögött ellenben olyan élénkek lettünk, mintha buliban lennénk. Mohón meghúztuk az üveget. Boldogságot láttam átsuhanni betegtársam arcán.

- Helén vagyok – mutatkozott be.

- Nusi – válaszoltam.

A falnak dőlve kortyolgattunk és közben hülyén vigyorogtunk egymásra.

- Hogy kerültél ide? - kérdeztem Helént.

- Nem hiszed el! – válaszolta – Azért, mert kiraboltak.

- Ez valóban szokatlan.
- Én nagyon ravasz piás vagyok. Nappal soha nem iszom, csak este, mikor már lementek a napi ügyek. Van egy jól menő varrodám, tíz lánnyal. Én az üzleti résszel foglalkozom, tiszta fejre van szükségem. Este ellenben leülök a TV elé, magam elé veszem az üveget, és nem nézem a műsort, csak ülök és iszom, amíg be nem esem az ágyba.
- Jó, jó, de ennek mi köze a kirabláshoz?
- Várj, ne siess! Egyik este, úgy két héttel ezelőtt, éjfél után telefonáltak, hogy siessek a varrodához, mert betörtek oda. Kocsiba vágtam magam, úgy kótyagosan. Odaérve látom a csődületet, a szomszéd ház előtt leállok, s rohanok. Egy rendőr elkapja a karomat „hé, oda most nem mehet be!” - felkiáltással. „De én oda be akarok menni!” – dühösködöm és dulakodni kezdek a közeggel, de az megcsavarja a karomat, erre hasba rúgom, hogy elenged. Futnék tovább, de elkap egy másik, megbilincsel, és bevisz az őrsre. Ott tovább cirkuszkodok, mire észreveszik, hogy ittás befolyásoltság alatt állok. Mármint ahogy ők mondják finomkodva. Orvoshoz vittek, vért vettek és garázdaságért eljárást indítottak ellenem. Hiába mondogattam, hogy engem raboltak ki, csak a saját sérelmükkel foglalkoztak.
- De ide hogy kerültél?

- Feladták a leckét! Vagy börtön, vagy elvonókúra. Ezt választottam.
- Mi lett a varrodával?
- Reggel felhívtam a barátomat, s ő intézkedett a nevemben. Van két nagyon ügyes lányom a műhelyben, a további munkát rájuk bízom, ameddig hazakerülök.
- Tudják, hogy itt vagy?
- Ne legyél már olyan naiv! Idegösszeroppanást kaptam a betöréstől. Ennyi!
- Nem irigyellek, az én esetem egyszerűbb. Leléptem a járdáról, állítólag, és összeütköztem egy kerékpárossal.
- Mit kerestél este az esőben, az utcán?
- Kimenekültem a házból, mert tele volt bogarakkal.
- Ajaj!
- Mi baj?
- Ez súlyos tünet. Nem voltak abban a házban bogarak. Az agyadban voltak! Jó hogy itt vagy, itt kihúznak bajból, de mi lesz, ha hazamész?
- A férjem beutaltatott egy svájci szanatóriumba, utókezelésre.
- Hű, ez igen! Gazdag lehet az urad! Ez már azon is látszott, hogy milyen lezserül bánsz a pénzzel.

Megittuk a vodka felét, a többi másnapra hagytuk. Ez tovább is folytatódott, egyszer én,

egyszer Helén vette a „gyógyszert”. Egy hét múlva aztán őt hazaengedték, én meg egyedül maradtam. Kemény kúrára fogtak, de így is egy hónapig tartott, amíg ki tudták belőlem űzni az alkoholt.

Svájcról nincs mit mondanom. Az M.M. (Medical Missionaries) kongregáció tartja fenn az intézetet. Sokat pihentem, beszélgettem a kedves nővérekkel, szaklélekbúvárokkal, társaimmal. De a lényeg, hogy megtanítottak szembenézni önmagammal, és felfedezni magamban az alkotás vágyát. Festen tanultam.

A vége felé majdnem minden összedőlt. Egy héttel szabadulásom előtt a főnök asszony, soror Clarissa magához hívatott, és kegyes szavak közepette átadott egy levelet. Egy levelet, amire talán számítottam is, de mégis letaglózott. A válóperes végzés volt...

- Gyermekem, legyen erős! – hallottam soror Clarissa kenetes hangját – A megpróbáltatások erősítik az embert!

Jaj, hogy idegesített ez a tudálékos, mindenre tanácsot adni tudó magatartás! Azért sem hagyom magam sajnálgatni. Felemeltem a fejem és a szemébe nézve megszólaltam:

- Két nap múlva lesz a kiállításom. Szeretném, ha most inkább erről beszélnének!

Megbeszéltük a részleteket, hogy melyik festményeket tegyük ki, milyen sorrendbe, ki legyen a tárlat vezetője, úgy mintha semmiféle

kellemetlen hírt nem kaptam volna. Később azonban felhívtam az ügyvédemet – a sajátomat(!) Megbízatást adtam neki, szerezzen nekem egy lakást, házat legalább 300 km-re a volt férjemtől. Soha többé ne lássam! Volt elég pénzem a szüleim hagyatékából, és valamennyit Barabás is fizetett, mint „asszonytartást”. Nem volt szűkmarkú.

Visszamentem a főnökasszonyhoz és megkértem, engedje itt maradnom, amíg a dolgaim rendbe jönnek. Természetesen a további költségeket már én vállaltam...

Hát, így kerültem ide két hónappal ezelőtt. Nyolc hónapja nem ittam alkoholt. Kertes házban lakom, külön műteremmel. Azt mondják, jók a festményeim. Gyertek el egyszer, megmutatom a javát.

Akkor, most minden rendben van – mondhatnátok.

Semmi sincs rendben!

Két héttel ezelőtt Barabás megjelent a műterem ajtajában. Földbe gyökerezett a lábam.

- Mit keresel itt? Hogy kerültél ide? Hogy találtál meg egyáltalán?

- Nem fontos! A lényeg hogy megtaláltalak. Különben az újság írt a sikeres kiállításodról. Gratulálok!

- Akkor most, hogy megtaláltál, mehetsz vissza!

- Kidobsz?
- Ki! És ha nem mész nagyon gyorsan rendőrt hívok!
- Nusikám...
- Semmi Nusikám! Takarodj innen!
- Megyek már, megyek...

Egészen belebetegedtem ebbe a váratlan látogatásba. Nyugtalanság gyötört, festeni sem bírtam, csak fogtam az ecsetét és néztem a vásznat, de nem láttam, csak Barabást, ahogy elkullogott, mint egy kivert kutya. Az a szenvtelen, büszke ember!

Brrr! Nem gondolni rá! Gyerünk, keverd ki a festéket, fessd meg! Fessd meg!

Így bíztattam magam, és nekifogtam festeni zaklatottan, kapkodva, de pár óra alatt megszületett a kép.

Egy éppen távozóban levő férfi képe...

Este tíz után

*„Ritkán fordul elő, hogy valaki ne meneküljön az
italba, ha lecsúszik.”
(Georges Simenon)*

Este tíz után elnéptelenedett a Bunyitay liget, s miután az utolsó villamos is elzakatolt a Főutcán az állomás felől a depóba menet, már csak a szökőkút halk csobogása hallatszott. Az elkésett szerelmespár is elhagyta már a ligetet, de a mészkőből körberakott szökőkút mögötti bokrok között motozás hallatszott, s egy toprongyos alak óvakodott az ágak takarásában álló padhoz.

...Rezső készülődött az éjszakai pihenéshez. Gyanakodva szétnézett, majd újságpapírt terített a pad végére, s végig nyúlva arra helyezte a fejét. Pillanatokon belül elaludt. A parkőr ismerte, hagyta pihenni körútját úgy végezve, hogy kissé messzebből rápillanthasson. Ilyenkor megnyugodva bólintott, s ment tovább. Hajnalban újra erre került, de a pad ilyenkor már üres volt, csupán az újságpapír virított a padon, jelezve, hogy valaki nemrég puha paplanról álmodott rajta. Az őr morgolódva felszedte, s összegyűrve a legelső szemetes kosárba dobta.

...Ekkor csendült fel az első villamos csilingelése, ahogy gyér számú utasaival az állomás felé araszolt.

...A pad éjszakai vendége, Rezső, a toprongyos csavargó nem volt mindig ilyen ágrólszakadt nyomorúság. Nem volt mindig ilyen magányos, aki ha nem akadt valamilyen alkalmi munka, egész nap ócska lebújok homályos sarkába húzódva töltötte a napjait. Ott szopogatta olcsó borát, s néha evett valamit – néhány szikkadt zsemlet, vagy pogácsát, amit a csapos nyújtott felé, intve, hogy ingyen van. Ha itt nem jutott falathoz, beoldalgott a kenyereshez, s kért tegnapról maradt, leárazott pékárut.

...Mint említettem, nem volt ő mindig ilyen alak, iskolát végzett. Rendes, jó nevű szakiskolát, utána az „Înfrățirea” nevű nagyüzembe került, ahol művezetői beosztásig vitte, szép fizetéssel. Öltönyben járt munkába, és saját szekrénye volt az öltözőben, munkaruhája és fontosabb kéziszerszámai részére.

Lakása - kis, két szoba összkomfortos lakás a gyár lakótelepén állott. Gondos feleség, két vidám gyermek alkották a családját. Élete kiegyensúlyozottnak tűnt. Akkor omlott össze minden, amikor...

Hangoskodva tódultak be a Ritook Zsigmond utca sarkán álló bár ajtaján. Ma kapott a csoport váratlanul jutalékot. Ezt meg kell ünnepelni! Öten voltak a brigádban, mind jó szakember, de ezen

az egy alkalmon kívül soha nem ismerték el hivatalosan a szorgalmukat, hozzáértésüket. Főleg nem anyagilag. Meglepetésként érte őket, nem csak az anyagi része – persze, az is számított -, hanem maga az elismerés ténye.

- Mit isztok? – kérdezte Kapás Gyuri máris, hogy még alig léptek be.

- Mi az, te fizetsz? – fordult felé Asztalos Józsi, közülük a legidősebb.

- Persze! Az első kört. Aztán jöhetsz, például akár te is.

Megálltak a pult előtt, s Gyuri kinek-kinek kívánsága szerint rendelt bort vagy pálinkát. Aztán letelepedtek egy asztalhoz, s beszélgetve iszogattak. Mindenki rendelt egy kört, s ez bizony öt pohár italt jelentett fejenként. Széles jókedvük lett tőle. Barna Pityu nótára is fakadt, de leintették.

- Te, inkább játszunk a nyerőgépen, minthogy gajdoljunk! – javasolta Dani, akinek senki nem tudta a vezeték nevét, ezért Nevesincs Daninak hívták a háta mögött.

- Ki jön biliárdozni? – dobta be a témát Asztalos Józsi, közülük a legidősebb.

Rezső jelentkezett, s az éppen felszabaduló biliárdasztalhoz léptek. Változó sikerrel folyt a játék.

- Rezsőkém! – szólott Józsi, amikor a társa többször is a golyó mellé döfött a dákóval, veszélyeztetve az asztal épségét -. Ezt a sportot nem csak szeretni, de tudni is kell!

Hamarosan át is adták a terepet a következő párosnak, ők pedig odaálltak a gépen játszók háta mögé, és figyelték a forgó, villogó alakzatokat, s a néha megcsörrenő érmék hangját. Rezsőt ismeretlen izgalom lepte meg. Kotorászni kezdett a zsebeiben, s bedobott egy fémpénzt a részbe.

Megváltozott körülötte a világ. Újra és újra dobta a pénzt, húzta a kart, nyomta a gombokat s leste megbabonázva a forgó ábrákat. Egyszerre, úgy a tizedik, vagy tizenkettedik próbálkozásra bejött az öt tízes és kezdett a tálcába csörögve, pengve hullani a pénz.

A sapkájába gyűjtötte az érméket, s a fejét rázva visszament az asztalukhoz. Itt számolgatta, rakta oszlopokba a nyereményét, s közben zavartan vigyorgott.

- Hé, emberek! Mindenkinek fizetek! – kiáltotta aztán

Nagy örömmel fogadták a lokálban tartózkodók, s miután fizetett még, marad is fél marék aprója. Gyorsan bedobálta, de többet nem nyert.

Ez a váratlan nyeremény, amely ahogy jött, el is ment, megváltoztatta Rezsőt. Alig várta naponta a műszak végét, hogy eljátszhasson

legalább néhány petákot. A társai csak ritkán követték, még leginkább Dani, de ő is csak pult mellől figyelte, hogyan nyeli el a gép Rezső örökké megújuló reményeit. Otthon egy ideig azzal takarózott, hogy túlórázik, de hó végén nem vitt haza több pénzt, ami gyanút keltett a feleségében.

A szenvedély napról napra elhatalmasodott rajta, és az összeg, amit eljátszott egyre több lett.

Voltak jó napjai, amikor csengett a tálca a behulló érméktől. Utána még több pénzt elgépezett. Az az idő is eljött, hogy nem volt elég a pénze. Kölcsön kért, de megadni nem tudta, alig adott valamit haza.

- Danikám! Adnál egy százast? – fordult a munkatársához a gyárból kifele jövet.

- Csak eljátszanád!

- Itt érzem a csontjaimban, hogy megfordul a szerencsém! Csak egy százas kellene...

A portánál mindenki táskáját megnézték. Elég felületesen, hisz nem jeleztek lopásokat az üzem egyik részéből sem. A Rezső táskája azonban feltűnően dagadtnak látszott. A portás gyanúsna is találta, és kiszórtatta a tartalmát az asztalra.

- Na, nézd csak, mi minden került ide! – kiáltotta.

Hát, volt is ott mit nézni! Csoda, hogyan fért el ennyi szerszám abban az egy szem táskában - volt ott fűrő, reszelő, fogók, vésők, csavarhúzó. A portás nem sokáig bámulta a gyűjteményt, hanem hívta a biztonsági őrt. Rezső rövid úton börtönbe került. Megúsza hat hónappal, de ezzel ketté is tört az élete. A munkába nem vették vissza, a felesége elvált, a házat másnak adták.

Mikor szabadulása után elballagott a házukhoz, akkor tapasztalta, hogy idegenek lakják. Az útszélén játszadozó szomszéd gyerekeket kérdezte, kik ezek a népek?

- Nádjának hívják a lány, s Animámának az anyját. Most költöztek ide két hete – válaszolta egy cserfes leányka.

- A régi lakókkal mi történt?

- A gyerekek falura költöztek az anyukájukkal.

- És az apukájuk hol van? – érdeklődött kíváncsian tovább a gyerekektől.

- Azt mi nem tudjuk. Valamikor régen láttunk itt egy bácsit, de az nagyon régen volt, még a télen. Nem te voltál? – ébredt gyanú a gyerek kobakjában.

- Gyerekeket ismertétek?

- Egy kislányt, akkorát, mint én, és egy nagyfiút. Iskolásat. Mást nem ismertem.

- Jól van. Azt tudod, hova költöztek?

- Tudom, tudom! – énekelte -. Én mindent tudok, nagy vagyok!

- Akkor mondd meg!

- A mamájukhoz, ahol sok csirke van, és minden nap tojásrántottát, esznek!

Így tudta meg, hogy az asszony feladta, fogta a gyermekeit, és hazament a szüleihez Száldobágyra...

Az udvaron játszadoztak a gyermekek. A kicsi, Bella éppen a macskát hajkurászta, a nagyobbik, Misike pedig a diófa alsó ágán csimpaszkodott. Próbálta Tarzant utánozni. A kapuból kiáltotta a nevüket, s ők szélesebben hozzárohantak, a nyakába csimpaszkodtak.

- Hát te mit keresel itt? - lépett ki a házból csöppet sem barátságos képpel a felesége.

- Visszajöttem, kiengedtek... - válaszolta Rezső halkán.

- Tudd meg, itt nincs mit keresned! Nem kaptad meg az értesítést, hogy jogerősen kimondták a válást? A hőstettednek köszönhetően a házat a gyár visszavette!

- De...

- Búcsúzz el a gyerekektől, s le is út, fel is út!

- Meggyógyultam, vezekeltem, megváltoztam... - védekezett dadogva.

- Nem hiszek neked! Menj!

A homályos sarokban üldögélt az asztal mellett, előtte egy szalámis szendvics és egy

pohár bor. Ez fizetsége a munkáért. Segített lerakodni az árut.

- Szólj a konyhán, hogy adják a szokásosat! – mondta a munka végeztével a tulaj.

- Csak bent a teremben! – szólt Rezső önérzetesen.

Ennyi maradt régi énjéből. Egy kis önérzet, hogy a teremben szolgálja ki a pincér. Ebbe kapaszkodott. Ez volt az utolsó szalmaszál. Ehhez ragaszkodott, legalább ez maradjon meg a régi Rezsőből, mert, ha ez sem lenne...

Azért maradt még valami, ami megkülönböztette a többi ágrólszakadttól. A segítőkészség. A segíteni akarás másokon. A rászorulókon. Ez nem tanult magatartás volt. Ezzel született. Ha meglátott egy cipekedő idős embert, vagy a gyerekkocsival boldogtalankodó anyukát, gondolkodás nélkül segítségükre sietett. Legtöbbször hálásan fogadták, de néha csúfolták emiatt, sőt volt olyan is, aki elhajtotta.

- Hagyjon! – szóltak rá ilyenkor, főleg a nem éppen elegáns ruhája miatt.

- Bocsánat, csak... - makogta és továbbállt.

Néha azért hasznára is volt ez a szokása, különösen, ha rakodókhöz állt oda segíteni. Ládát, bútort, akármit megragadott, mikor látta, hogy nehezen bírják a terheket. Ilyenkor a munkásokkal egy sorban részt vett a cipekedésben. Persze előfordult, hogy valamivel megkínálták köszönetképpen. Egy-egy

cigarettaival, pohár itallal. Ha a szerencse a kenyeres-kocsit hozta elé, egy zsemle, vagy kifli is jutott számára. Egy idő után már tudatosan kereste az alkalmat, s a munkások is megszokták a jelenlétét, sőt alkalomadtán hívták is segíteni. Így történt a Zöldfa utcán is. Éppen befejezték a lerakást, mikor a forgalomban megrekedt kisteherről odakiáltott a gépkocsivezető Rezsőnek.

- Hé, te itt mit ügyködsz?

- No, nézd csak ez a Nevesincs! – lepődött meg Rezső – Luxus rakodómunkás lettem – folytatta.

- Luxus, mert luxusból dolgozom, azaz ingyen.

- Ugorj fel mellém! Nekem most jól jönne egy luxus segítőkéz.

- Hova megyünk? – kérdezte, miután végre kiszabadultak a dugóból.

- A külvárosba, Velencébe. Tudod, az egyház támogatásával ott működik a hajléktalanszálló. Odaviszem a gulyást, meg a teát, amit a máltaiak küldenek naponta.

- Hogy kerültél ide? – csodálkozik a volt munkatárs váratlan fölbukkanásán.

- Műszak után soförködöm. Kell egy kis mellékes, bár nem sokat kapok, de arra is szükségem van. Ezért a maiért meg éppen semmit. Ezzel próbálok valamit letudni a bűneimből!

Rövidesen meg is érkeztek a Téglagyár utcába. Segített a nagy fazekat bevinni hajléktalanszálló konyhájába, ami bizony nem egy embernek való súly volt.

- Kit hoztál, Dani? Újabb lakó?
- Alkalmi segítség, régi haver! Rezső a neve.
- Gyertek, kóstoljátok meg, mit hoztatok?

Jó étvággyal elfogyasztottak egy-egy tányér gulyást. Utána mindketten ottmaradtak segíteni, kiosztani az ételt.

- Máskor is jól fogna az ilyen segítség! - vett búcsút tőlük a szálló vezetője.

Visszakapaszkodtak a teherautó kabinjába. Dani kifaggatta barátját, hol lakik, mivel tölti a napjait. Nem lepődött meg, hogy ligeti pad a szállása. Csak bólogatott, mikor Rezső elsorolta élete buktatóit.

- Itt vagyunk a liget sarkánál. Letegyelek?
- Köszönöm a fuvart!
- Holnap nem én megyek ki a Téglagyár utcába, de holnapután találkozhatunk ugyanott és ugyanakkor, mint ma.

Rezső ettől kezdve rendszeresen járogatott ki délutánonként a hajléktalanszállóba, s kapott valamilyen meleg ételt a szolgálatáért, meg egy munkaköpenyt, amiben tevékenykedhetett. Egy kicsit később felajánlotta a vezető, hogy maradjon éjszakára is.

- Úgy tudom, a címed „harmadik pad a szökőkút mellett”, és nincs bevezetve a központi fűtés.

- Jól mondod!- mosolygott Rezső – Hova akarsz kilyukadni?

- Mondanám, legyél állandó segítő munkásunk, bentlakással! Kapsz egy ágyat, segítesz az ételkiosztásnál, mint eddig, és délelőtt, miután elmennek az emberek, kitakarítod a hálót.

- Érdekesnek tűnik!

- Fizetés nincs, de van meleg étel, éjszakára szállás, és esetleg meleg ruha.

- Úgy látszik kicsit révbe értem, ha nem is egy nagy nemzetközi kikötőbe! – kedélyeskedett Rezső.

Másnap azonban nem jelentkezett a szálláson, s harmadik nap sem, sőt a negyediken sem. Váltig csodálkozott a dolgon a szálló vezetője. Este megkérdezte az ételt hozó Nevesincset, vajon miért nem jelentkezik Rezső?

- Én se láttam már néhány napja – válaszolta Nevesincs Dani.

- De van itt valami! – jutott eszébe egy hír, amit most olvasott, s előbányászta feneketlen zsebeinek egyikéből a helyi újság aznapi számát.

Ez állt az újság utolsó oldalán: *„A megáradt folyóba esett K. Ferike 9 éves kisfiú. A segítségére siető férfinak sikerült kimentenie, és a parthoz úszni vele. A kisfiú megmenekült, de az ismeretlen férfit elsodorta az ár, elmerült a*

hullámok között. Holttestét a város alatt találták meg később a zsilipeknél.”

- Mit szólsz hozzá?
- Nem is tudom. Még mit írnak?
- Csak azt, hogy, ha valaki bármit tudna is az ismeretlenről, jelentkezzen a megadott telefonszámon, vagy a rendőrkapitányságon.
- És te tudsz róla bármit is?
- Nem! Hát, te?
- Én se!
- Kár... Majd gyújtok érte egy gyertyát halottak napján!

Kert az ablak alatt

Az új irodavezető, Ádám a szoba távoli sarkába állította fel íróasztalát, úgy, hogy az ablak a bal keze felé essen. Az ablak a hivatal szépen rendezett kertjére nézett. Jól láthatóak voltak innen a második emeletről a díszbokrok sorai, a kis szökőkút, s a kanyargó, zúzott kővel felhintett ösvények. Senki sem sétált az ösvényeken, senki sem csodálta a vízcseppek villogását. A kert csak önmagát örvendeztette pusztá létezésével, és a kertészt, aki odaadóan gondozta. A hivatal dolgozóinak se idejük, se kedvük nem volt ott sétálni, s vendégeket ritkán engedtek be. Így Ádám zavartalanul élvezhette a látványt, ha kitekintett az ablakon, bár ugyan neki sem adódott erre gyakran lehetősége, mégis minden alkalmat megragadott rá.

A bejárattal szemben, kicsit jobbra helyezkedett el a titkárnő, az Éva asztala. Az ügyfeleket ő fogadta, neki mondták el jövetelük okát, célját, s ő felvette az adatokat, meghallgatta a kérelmezőt és előkészített bizonyos szükséges iratokat. Ezekkel felszerelve mehetett az ügyfél az irodavezető, a főnök elé. Ádám türelmesen újra meghallgatta az ügyfelet, közben alaposan átolvasta a titkárnő

jegyzeteit, előkészített aktáit. Ha jogos kérelem került elé, gyorsan rávezette a jóváhagyását és az ügyfél meglegegedetten távozhattott. Ha nem volt valami rendben, olyankor elmagyarázta, mit ír elő a szabályzat, a törvény. Segített eligazodni a paragrafusok útvesztőiben, s közben hasznos tanácsokat adott nem csak a fennforgó ügy kapcsán, hanem tudása, tapasztalatai tárházából a minden napi élet kisebb-nagyobb gondjaira is. Az emberek pedig megnyugodva, derűsen hagyták el az irodát, még akkor is, ha visszautasításban volt részük.

Két ügyfél között, kihasználva azt az időt, amit a titkárnőnél töltenek, néha kinézett a kertre. A mindig, óráról órára, napról napra változó kertre. Onnan merítet „ihletet” tovább vinni az ügyeket, keresni a megoldásokat.

A titkárnő egyre odaadóbban hallgatta a másoknak szóló szavakat, de gyakran úgy hitte, neki szólanak. Élete bonyodalmakkal, nehézségekkel volt tele, és sokszor úgy érezte nem bír velük megbirkózni. A férje kereskedő, s egész nap úton van, kora reggeltől késő délutánig. Miután hazajön is folytatja a munkáját telefonon, számítógépen késő estig. Alig van a családjával, mindig fáradt, ideges, a gyerekekkel sem foglalkozik. Két gyerekük van, egy fiú és egy lány. Két külön világ!

Anyagi gondjaik nem voltak, mindketten jól kerestek, de a két kamaszkorú fiatal növekvő

igényei mégis sokszor borították fel a pénzügyi egyensúlyt. Ezt ugyan tudták uralni, de mikor a 15 éves fiú kezdett késő éjszakáig kimaradni, s a rendőrséggel is meggyűlt a baja valamilyen utcai verekedés miatt, akkor úgy érezte Éva, összezsapnak felette a hullámok.

A férfi szavai, melyeket az ügyfelekhez intézett, visszhangot keltettek Éva lelkében - mintha egyenesen neki szólnának. Nap, mint nap erősödött benne ez az érzés, és már alig várta következő reggelt, mikor belép az irodába Ádám. Nézte, ahogy lekanyarítja a felöltőjét és a fogasra akasztja, majd korát meghazudtoló ruganyos léptekkel az íróasztalához megy, s helyet foglal, miután kicsit kifigyel az ablakon a kertre. Ilyenkor valamilyen furcsa öröm járta át, de igyekezett ezt az érzést gyorsan kiűzni magából.

A férfi minden alkalmat megragad, hogy kileskelődjön az ablakon, s ezt a titkárnő semmiképpen nem érti. Mit talál nézni valót a néptelen sétányokon? Emlékeket keres. Azt a kisfiút, aki vidáman ugrándozva futkorászott egy másik kertben, egy másik városban. Nagy házban laktak, körötte szépen gondozott kert, már majdnem park, tele díszfákkal, cserjékkel, virágokkal, homokozóval, hintával. Aztán hirtelen minden odalett – a ház, a kert, a játék, a

vidámság. Apát letartóztatták, azt se lehetett tudni miért, és csak tíz év múlva szabadult. Ki kellett költözniük a házból. Távoli városrészbe kerültek egy bérház harmadik emeleti szűkös lakásába. A kerti ösvények helyett visszhangos lépcsőház, s szűk világító udvar, ahova a nap soha sem süt be, a bokrok helyett szemétkupacok, s a virágok helyet kozmaszag.

Éva erről semmit nem tudott, de nem is tudhatott. Ádám soha nem beszélt ezekről a dolgokról, de egyébről sem, ami a személyével kapcsolatos. Mindig csak a hivatalos dolgokról, az ügyfelekről, a tennivalókról beszélt. Igaz, mindezt türelmesen, nyugodtan, kiegyensúlyozottan tette. Sokáig tartott, ameddig ez a magatartás természetévé vált. Édesanyával eleinte sokat nyomorogtak, és hamar megtanulta, hogy csak saját magára számíthat. Megtanulta, hogy ha felszínen akar maradni, úsznia kell, és ki kell érjen a partra, hogy szilárd talaj legyen a lába alatt. Iskoláskorától a majdani munkahelyéig ez irányította tetteit, de fel is emésztette az energiáját, magánéletre már nem maradt ideje se. Nem alapított családot. Csak rövid időtartalmú kapcsolatokat engedélyezett magának, az érzelmi kötődéseket időben elkerülte.

A nő csak annyit látott, hogy mindig uralkodik a hangján, a mozdulatain, és érzelmeit nem mutatja ki – már ha van neki, gondolta hozzá!

Benne ellenben olyan viharos érzelmek kavargtak, hogy alig tudott a munkájára figyelni. Gondolatban váltig korholta magát, félt az érzelmi örvénytől, ami érezte, rohamosan közeledik, hogy elkapja.

Így jött el a péntek. Délután lassan elnéptelenedett az épület, az irodák kiürültek. A takarítók vették birtokukba az termeket. Ők még maradtak, pénteken sem fejezték be a hivatalos órákat hamarabb, mint a hivatal többi irodái. Ahogy elment az utolsó ügyfél is, hirtelen süket csönd támadt, melyet a takarítók motozása csak jobban elmélyített. Ádám felállt az asztala mögül, s egy futó pillantást vetett az alatt elterülő kertre. Most nem azt a régi kisfiút látta, hanem a kamaszt, aki visszament évek elteltével megnézni, mi lett a házzal, a kerttel. A látvány lehangelő volt – a házban idegen népek laktak, elhanyagolták, hullt a vakolat, revesre koptak az ablakkeretek. A lakókat nem érdekelte, hiszen nem az ő tulajdonuk. A kerttel sem törődött senki. Felverte a gaz, a burján, s a csalán derékig ért. Kiábrándultan ballagott haza, és soha többé még a környékére sem jött a háznak. Csak álmában kísérte a kép, s képzelte, álmodta, hogy sarlóval a kézben megtisztítja az ösvényeket, kiszabadítja a bokrokat, cserjéket, díszfákat. Elfordult az ablaktól, s szeme az

ajtóban szorongva álló asszonyra tévedt, aki várta, hogy előtte hagyja el a helyiséget. Valami furcsa zavar vibrált a szemeiben, ahogy követte a férfi mozdulatait. Ádám magára öltötte a kabátját, nyaka köré tekerte a sálját, mialatt Éva le sem vette róla a szemét, de azért félre állt, hogy elengedje maga előtt. Valami meghatározhatatlan indulat fojtogatta a torkát, úgy érezte, menten megfullad, de összeszedte magát és kinyögött néhány szót.

„Kellemes hétvégét!” – szólott suttogta.

„Magának is!” – válaszolta a férfi vidáman – „Üdvözlöm Rudit!”

„Ismeri? Ismeri a férjemet?” – kérdezte dadogva a nő.

„Hát hogyne! Osztálytársak voltunk a fémipariban, a vasesztergályosok osztályában. Mi voltunk az iskola büszkesége, az elit csapat.” – válaszolt bőbeszédűen.

„Ó!” – kerekedett el Éva szeme – „Akkor a hétfői viszontlátásra!”

„Az nem fog menni! Hétfőtől a jogsegély osztályra kérttem magam!” ...

Mint a ma született bárány

Nézem a sírkövet ott valahol a temetőkert bejárata mellett. Homokkőből faragta a kőfaragó, s hogy a felirat el ne porladjon a kővel egyetemben, azt márványlapba véste, s úgy ragasztotta cementtel a kőből kivájt négyzetbe.

Mihály Péter, élt 76 évet, kétszer állt a tűzvonalban, fölnevelt öt saját gyermeket és egy árját. Béke poraira.

Ez állott a kövön, s szemeim előtt megjelent szikár alakja, kissé görnyedt háta, s dörgő hangja. Olyan volt ez a hang, hogy beleremegtek az ablakok, ha hitványul rögzítette az üvegeket az ablakos. Midőn először találkoztam vele – sok évvel ezelőtt történt -, olyan hangon köszönt rám, hogy még a gyomom is beleremegett. Alig tudtam a köszönését fogadni.

- Hát, komám – szóltam a mellettem haladó kollégámhoz -, ennek az öregnek se szeretnék a családjához tartozni!

- Aztán, miért?

- Ijesztő hangja van!

- Pedig ha tudnád, ő a legszelídebb ember a faluban. Erős, mint a bivaly, s olyan szelíd, mint a ma született bárány – folytattam a kollégám helyett a mondatot.

- Inkább ismerkedj meg velük, minthogy öljön a csúfság!

- Igazad van!

- Vasárnap elviszlek hozzuk. A középső fia velem járt a líceumba, jól vagyok vele.

Nem mondom, hogy kitörő örömmel fogadtak volna. Inkább kissé gyanakodva, hogy vajon mi szél hozott feléjük. Később, amikor felsoroltuk az összes közös ismerőst, oldódott a hangulat. Mikor aztán elmondtam, mennyire megijedtem Péter bácsi harsogó hangjától, kacagásban törtek ki, s nevetve veregették a hátamat.

- Nem te vagy az első! – szólott mosolyogva egy sudár fiatal lány, egyik unoka. Akkor nap nem találkoztam Péter bácsival - két, három nap múlva azonban ő szólított meg a keddi piacon. Valamilyen gyümölcsöt indultam vásárolni. Hetipiacot minden kedden és vasárnap tartottak. A termelők kora reggel, sőt sokszor már előző este megérkeztek, s ott gunnyasztottak az árujuk mellett, ameddig megjöttek az első vevők. A kofák, a viszonteladók is már kora hajnalban jelentkeztek, hogy olcsó pénzért átvegyék a termelőktől egész árukészletüket. Akinek sürgős dolga akad otthon, szívesen szabadul a vásár nyűgétől.

Szóval, Péter bácsi rám köszönt szokásos hangjával, ahogy ott válogattam a körték, almák között. Az árusok felkapták a fejüket a hangra, s ahogy megpillantották, el is mosolyodtak.

Egyszerre kezdték kínálni, dicsérni a portékájukat.

- Péter bácsi, nézze milyen szép érett árpával érő körtövém van! – így az egyik.

- Vegyen ebből a turkesztáni zöld bélűből, most hozták a *Regátból!* – így a másik

- Hallom nálunk járt, öcsém! Mondták a gyerekek – fordult hirtelen felém, figyelmen kívül hagyva az árusokat.

- Vajda Jancsival voltam. Munkatársam a hivatalban és mellesleg jó barátok is vagyunk.

- Jól ismerem az apját. Együtt voltunk tizennégyben, Boszniában. Vékonypénzű, szilimán ember volt, de vizsla, s az esze úgy vágott, mint a beretva. Bezzeg, ha most megnézed...

- Bátyám! – szólaltam meg – Jöjjön arra a *bufet* felé, úgy tudom, jó féle seprőpálinkájuk van.

- Innál valami jó erőset? Akkor, inkább gyere velem! Van otthon olyan háziszőttesem, hogy langot vet a szádban.

Így kezdődött a barátsággá mélyülő ismeretségünk. A legkisebb fia a háromból velem egykorú volt, s így a barátkozás is könnyen ment. Két leány már jó ideje férjhez ment, gyerekeik is születtek, a fiúk közül is csak Jenő, akit említettem maradt a háznál. Mivel mind a faluban éltek, sokszor időztek esténként, meg

persze az ünnepnapokon Mihály Péter házában. A vasárnapi családi ebéd el nem maradhatott. Ilyenkor a nagyasztal körül ott ültek Vilma néni, Péter bácsi, s gyermekeik sorban: Péter, Katika, Ödön, Jenő, Anna, Piroska (a Katika nagyleánya) és árva Regina. Az apró gyermekek, az unokák részére a konyhában terítették.

Réginéről külön kell szólnom.

A tavasz sok nyomorúságot hozott. Mindennaposak lettek a bombázások, s ahogy a gépek elrepültek, kezdődött az ágyútűz. Lőttek mindent, ami csak földön látható volt: házakat, gyárakat, templomot, temetőt, országot, vasutat. Pedig már alig maradt épen bármi is. Katonaság meg a városon kívül foglalt állást a szőlőkertek feletti magaslaton. Onnan próbálta védeni a helyzetét. Mégis a várost pusztították, gyötörték, gyilkolták. Akik az óvóhelyre húzódtak, vagy a még megmaradt épületrészekben kerestek menedéket nem mertek kimenni az utcára, élelmiszerük alig volt, a lerombolt üzletek áruit már rég széthordták, s ha itt-ott egy elhullott állatot találtak, azt a hajnali órák homályában széttrancsírozták, s húsát hazavitték, legyen az akár ló, vagy kutya, vagy bármi. Éhes ember nem válogat.

Az asszony kióvakodott a hátsó udvarban álló épületből. A ház ablaküvegei betörték a légnyomástól, de néhány jótét lélek összeszedett

deszkákkal beszegezte, hogy bent védve legyenek valamennyire a széltől, hidegtől, s a repdeső repeszeektől.

Még alig világosodott az ég alja, de már más házakból is előbújtak az élelmet keresők. Mintha valamilyen titkos jel irányítaná őket, mind egy irányba igyekeztek, és valóban a piac sarkánál egy lovat darabolt bárdjával a piaci mészáros, és mindenkinek a szatyrába, kosarába belevetett egy jókora darabot, közben siettette az asszonyokat.

- Gyerünk, gyerünk, lépj tovább! Igyekezzetek, mindjárt itt a légiriadó! Ahogy a nap felkel, már hullnak is újra a bombák, meg a gránátok!

Az asszonyok pedig tőlük telhetően szedték a lábukat, megköszönni sem volt idejük az önkéntes hentesmunkát. Ismerték az embert még a régi, boldog békeidőből, amikor a mészárszékekben sürgött-forgott, s viccelődött a vásárlókkal. Most komor, aggodalmas képpel sürgette a „vásárlóit”.

Vilma is, a Péter felesége ide igyekezett, csak ő a piac másik fele felől jött. Gondolataiba merülve lépegetett, de azért szaporázta. Otthon a gyerekek és a szülei; még jó, hogy földszintes a házuk, alatta nagy borpincével, s a közelben sincsenek magas, feltűnő épületek, melyek céltáblái lehetnek az ostromlóknak. Az ura, Péter

már rég nem adott hírt magáról. Csak hazavezérel az Isten! Megérezte, hogy valaki jön vele szemben, majdnem össze is ütköztek a félhomályban.

- Siess Vilma, mert elfogy! – szólott és sietett tovább az asszony.

...Vilma alig ért oda a hentes körül csoportosuló asszonyokhoz, mikor mögötte akna robbant, hogy mind rázuhantak a félig széttrancsírozott lóra. Néhány percre meg sem mertek moccanni, várták, hogy a repeszdarabok lehulljanak. Hallgatóztak, figyelmesen szétnéztek, de közülük senkinek az ijedségen kívül más baja nem történt. A hentes is épen, sértetlenül kászálódott ki a húsrakás alól. Ekkor hallották meg, hogy valaki jajgat mögöttük. Az előbb távozott asszony volt, aki megszólította Vilmát. Már alig benne élet, mire odaértek hozzá, csak a szemei éltek, s Vilmát megismerve ránézett és halkán, alig hallhatóan szólott pár szót.

- A lányom, kicsi Regina... Rigó utca négy – ezzel ki lehelte a lelkét.

- Meghalt... meghalt – ismételte döbbenet egy hárászkendő, sovány fiatalasszony.

- Mit mondott? – kérdezte egy másik.

- Rám bízta a kislányát – suttozta Vilma.

- Jöjjön, vigyük el neki a húst, amit most kapott ez a szegény! – jött meg a hangja a hárászkendőnek.

Ketten indultak nagy hallgatások közepette, s mikor elérték a Rigó utca négyet, senki élő embert nem találtak előbb, csak mikor az udvar végébe mentek, vették észre azt a nyári konyhára hasonlító épületet, ahol valóban emberek laktak. Két idős embert találtak bent az ágyon gubbasztva, s a kicsi ágyban egy féléves forma csecsemőt.

- Ő, Regina? – kérdezték az öregeket.

- Igen, de maguk kicsodák?

- Minket az anyja küldött, s ezt a húst is – tette le Vilma a szatyrot.

- Mi ez az egész? – kérdezte a néni.

Nem volt más választásuk, el kellett mondainuk, milyen tragédia történt. A két öreg egymás kezét fogva hüppögve, sírva fakadt.

- Mi lesz ezzel az ártatlannal? – törölte meg a szemeit a néni.

- Az apja hol van? – kérdezték vissza.

- Levelezőlap jött, hogy hősi... - fulladtak zokogásba a néni szavai.

Az asztal fiában meg is találták a tábori lapot, s a gyermek iratai is ott lapultak – *Vass Regina, született 1944. december 24.*

- Az anyja rám bízta, magamhoz veszem! Ahol felnő négy, ott felnő egy ötödik is! – döntött határozottan Vilma.

- Én pedig megyek, keresek egy papot, hogy temessük el ide a kertbe azt a szegény asszonyt! – mondta a hárászkendős nő – Ismernek itt a közelben ilyen egyházi személyt? – fordult a két öreg felé.

A papot a szomszéd ház pincéjében találták meg, ott vigasztalta a bujkálókat. A hentes kézikocsijával pedig elhozták a halott asszonyt. Mikor a törtéteknek híre ment, előbújtak az emberek a pincékből, óvóhelyekből, hogy segítsenek a temetés körül, és végső búcsút vegyenek Reginától, a asszonytól. Gyerekek, asszonyok, meg rokkantak ásták a sírt, ácsoltak hevenyészett keresztet, s a szertartás után újból úgy eltűntek, mintha a föld nyelte volna el őket.

- Tisztelendő úr! – szólott a temetés után Vilma – Van itt még valami. Ennek a szegény asszonynak az árváját magamhoz veszem, ha az öregek is jónak látják. Az apja odaveszett a harcokban. Legyen tanúja ennek!

- Akkor írjuk ezt le! – válaszolt a pap.

Leírták noteszlapra – más nem akadt a házban – két példányban: egyet Vilma vett magához, egyet a pap.

A háború vihara végig vonult az országon, sőt az egész világon, sok nyomorúságot, bánatot hagyva maga után. Vilma családja is állandó aggodalomban élt, semmi hírt nem kaptak Péterről. Se jót, se rosszat. Árva Regina már totyogó kisgyerek lett, mikor egy meleg,

augusztusi este váratlanul megjelent Péter. Volt nagy öröm! Kórházvonatot kísért, amikor fogságba esett Ausztriában, de kálváriájáról nem beszélt sohasem. Olyan tragikus emlékek rakodtak a lelkére, hogy lezárták az emlékezés csapját. A mindennapok folydogáltak. Év is alig telt, s Vilma megszülte ötödik gyermekét, Annát.

Az emberek a faluban tisztelettel voltak Péter iránt, és sokszor kikérték a véleményét sorsdöntő kérdésekben. ha dörgő hangján kinyilvánította a véleményét, nem igen ellenkezett vele senki. Meg is választották a falu előljárójának. Előbb örvendett a kitüntetésnek, de aztán úgy megbánta, mint a kutya, mely kilencet kölykezett.

Egy darab ideig még rendben mentek a dolgok, az emberek dolgoztak, művelték a földet, s kedvvel tették a dolgukat. Reménykedtek. Nem sokáig, mert jöttek az agitátorok, meg a bőrkabátosok, s előbb szép szóval, aztán mind durvábban közösbe terelték a népet. A falu erősen ódzkodott a közöstől. „Közös lónak túrós a háta” – mondogatták, de ahogy erőltették, kényszerítgették a belépést, úgy halkulnak el az ellenkezők, s amit előbb tréfára vettek, az félelemmé, rettegéssé vált.

Pétert egy nap beidézték maguk elé a bőrkabátos küldöttek.

- Maga itt az első ember a faluban, példakép, írja alá elsőnek a belépési nyilatkozatot!

- Mert, ha nem? – mennydörögte szokásos hangján.

- Itt maga, Mihály Péter nem kiabál! – volt a válasz.

- Mennyi földje van? – kérdezi egy másik bőrkabátos.

- Fia, s lánya a városban járnak iskolába? – kérdezi valamelyik, időt sem hagyva a válaszra.

- Felesége az iskolában takarít?

- Apósának is van földje, meg két pár ökre?

Így záporoztak a kérdések, Péter pedig csak a fejét kapkodta, s egyre sem válaszolt.

- Most menjen haza, beszéljék meg a családdal, s este jöjjön vissza! Majd üzenünk, hogy mikor.

Majdnem éjfél volt már, amikor érte küldték a kisbíró. Hogy mit egyezkedtek, mit beszélgettek a bőrkabátosokkal reggelig Péter nem mondta el, de a belépési nyilatkozatot aláírta, s reggel elküldte az apósát is aláírni.

Akkor öszült meg Péter...

Mikor eljött az őszi szántás ideje, Péter is indult a két tehenével – ezek maradtak otthon, a többi jószág a közös istállóba került – istállótrágyát kivinni a kijelölt területre. Jól megrakta a szekeret, ahogy máskor is szokta, a trágyarakás oldalát, tetejét a lapáttal meglapogatta, ne szotyogjon le út közben. Lassan ballagtak a tehenek végig a mezőre vezető úton.

- Hó, Bimbó! Hó! Nem arra megyünk! – szökött le a szekérről Péter, s terelte a kijelölt irányba az állatokat.

Nem ment könnyen, mert a tehenek a megszokott úton akartak a szántóföldre kimenni.

- Még ezek az oktalan állatok is tudják, hol van birtok – dörmögte elkeseredve.

Este lett mire haza került. Egész nap elbabrált az egy szekér trágyával. Nem jött, hogy haza menjen. Megkereste a tagot, ahova vinnie kell, leürítette a szekeret, s el is terítette a trágyát, aztán kifogta a teheneket, s hagyta, had parézsanak az árokparton. Jó késő délután indult vissza, de otthon is csak szótlanul beállott a szekérrel, a teheneket bekötötte, a szekeret letakarította, lemosta, azután ment be a házba.

- Mi a baj? – kérdezte halkán a felesége, látva, milyen komor tekintettel jár-kel.

- Hadd el, nincs semmi.

- Látom!

Többet nem szólt, csak leült a fűtő elé, s ott gubbasztott cigarettázva hajnalig. A gyerekekhez se szólt, mióta hazajött, s azok látva, hogy valami nincs rendben, nem nyaggatták, mint máskor.

- Ne emészd magad, ember! – ült fel az ágyban Vilma látva, hogy még mindig nem pihent le Péter.

- Igazad van, lesz még így se!
- El kell mondanom valamit – húzott egy széket az ura mellé.
- Mit?
- Ismered, Lajost, az igazgatónkat. Tegnap délben érte jöttek...
- Hogy? Mi?
- Nem írt alá. Azt mondta, azt a földet, amikor kinevezték, szolgálati juttatásként kapta. Nem adhatja se el, se el nem ajándékozhatja, nem is örökölhető, mert visszaszáll az iskolára, ha ő meghal, vagy innen elmegy. De ezeket nem érdekelte. Elvitték Lajost, s tán haza se jön többet.
- Miket beszélsz, Vilma?
- Nem csak mondom, hanem láttam a két szememmel, mikor belökdösték a dubába. (zárt kisteherautó)

Másnap aztán megtudták, hogy Lajos, az igazgató tanító „balesetet szenvedett”. Temetésén ott volt az egész falu. A pap reszketeg hangon, sápadtan mondta el prédikációját, s az emberek a nyomasztó félelem szorításában pisszenés nélkül álltak körül a sírt.

A bőrkabátosok két napig nem mutatkoztak. Mikor újra megjelentek, elszántabbak voltak, mint valaha. A rettegő emberek egymásnak adták a kilincset, s az egész falu aláírta a belépő nyilatkozatot. Csak Máté, a patkoló kovács húzta ki magát, mondván, neki úgy sincs semmiye a két

kezén kívül, s különben is átmegy egy másik faluba, ha sokat zargatják.

A Piaci találkozás után, délutánonként, vagy inkább estefelé szívesen időztem Péter bácsiéknál. Szerettem csöndben figyelni a népes család nyüzsgését, szerettem Mihály Péter bölcs szavait, történeteit hallgatni. Minden ismerősről, barátról, családtagról tudott valami szokatlant mondani. Sokat mesélt a szüleiről és nagyszüleiről is. Mindenről, mindenkiről volt története, csak saját magáról nem. Ha rákérdeztem, egy legyintéssel elintézte.

- Nem tartozik ide! – fojtotta belém a szót.

Amit róla tudok, azt másoktól hallottam, mások mesélték, olyanok, akik ismerték régebbről.

A meséi, történetei idővel egyre rövidebbek lettek, hangja sokat veszített erejéből és egyre rekedtebb lett. Olyankor harsant fel csak a régi hangerővel, amikor a ház előtt elmenők köszöntését fogadta.

- Látod ott azt a deli legényt a Máriskóék háza előtt? – kérdezte suttogva, mert már alig tudott beszélni - Ő az egyik unokám. Büszke vagyok rá, én is éppen ilyen voltam az ő korában. Most mögötte súgnak össze a lányok, s leskelődnek ki a függöny mögül, ha végig megy a falun. „Ott megy a Mihály fiú!” – mondják, én meg ülök az árnyékban, és tele van a szívem.

A helyzet napról napra rosszabb lett, már nem csak a hangja ment el, hanem az ereje is és fájdalmai is jelentkeztek. Azt a szokást vette fel, hogy egyik kezével állandóan a nyakát fogta, mikor beszélt, mintha így akarná a fájdalmat távol tartani.

Az orvosok?

Vizsgálták, szurkálták, tükrözték a torkát, s végül kiírták műtétre, amit nem vállalt.

Gyermekei sűrűn látogatták, de mindegyik élte a saját életét nem lehettek napszámra mellette. Anna is férjhez ment ide a faluba. Vilma néni az utóbbi időben nagyon legyengült, megrokkant, kínozták a csúsz, a reuma – járni alig tudott. Árva Regina maradt támaszuk. Sokat beszélgettem a komoly lánnyal. Hálás szeretettel csüngött Vilma anyun, Péter apun – ahogy ő nevezte őket -, s az egész a családon. A mindig vidám, figyelmes, szolgálatkész leány akkor omlott össze, amikor meghallotta, hogy Péter bácsi rekedt-suttogó hangján azt mondja nekem, hozzám hajolva:

- Látom, megbízható ember vagy, én hamarosan befejezem ezt a küzdelmet, vigyázz erre az árvára, senkije sem marad. Vilmára, szegényre sem lehet már építeni...

Régina a szomszéd szobában felzokogott.

- Menj, és vigasztald meg! – figyelte fel a sírásra Péter bácsi – Én csak a tegnap vagyok már, de ő a holnap. Na, menj!

Umbriai séta

Nursia (Norcia), Szent Benedek szülővárosa

Kanyargós úton autóztunk Perugia hegyei között. A réteges bazalt lapok ijesztően kinyúlnak az út fölé. Az ilyen helyeken tornácszerű beton építmények védik az úton haladókat. Lenyűgöző az átmenet Umbria lankáiról a Monti Sibillini (Szabin hegyek) szurdokaitól szabdalt hegyei, keskeny völgyei között. A Tevere dúsan termő széles völgyéből egy hosszabb alagútban folytatódik az aszfaltút, s a másik oldalon, mintha egy más földrészre kerültünk volna: meredek szilafalak és harsogó hegyi patakok kísérik autónkat, a langyos kora tavaszi levegőt csípős hegyi szél váltja fel, s kanyar kanyart követ. Nem sietünk, inkább a tájat csodáljuk. Az alagutak egymást követik, valamint a falvak, városkák, melyek legtöbbször a fejünk felett magasodó hegyeken épültek. Mind, akár egy-egy erődítmény – letűnt századok harcainak, csatáinak emlékei.

Aztán egy nagyobb ívű kanyar után elénk tűnik a város, utunk célja – Norcia.

A Római Kapun hajtunk be a városba, s az egyirányú utcák útvesztőjében elveszítjük az

eddig is mérsékelt tájékozódási képességünket. Másnap aztán kiderül, hogy gyalog járva minden közel van, hiszen az egész Norcia a falon kívüli területekkel együtt sincs több 50-60 hektárnál. Teljesen helyreállított városfal övezi, és madártávlatból szív alakúnak látszik, mintegy jelképezve lakosainak szívélyességét.

Itt született Szent Benedek 480-ban (ikertestvére Szent Skolasztika), aki a Bencés Rend megalapítója, ő alkotta a szerzetesi Regulát, a közösségben élő szerzetesek szabálykönyvét, mely Európa szerte ma is érvényes rendtartás a kolostorokban. Életéről kevés adat maradt fenn, de műve – a szerzetesség megteremtése, a keresztény egyetemesség – ma is meghatározó. 1964-ben a pápa „Európa védőszentjévé” nyilvánította. Ez nem is meglepő, ha tekintetbe vesszük, hogy több mint 1500 évvel ezelőtt a Regulában megfogalmazta a közös keresztény Európa eszméjét. Ismerősen cseng nekünk Szent Benedek neve –bencések élnek hazánkban is, például Pannonhalmán, Győrött, Budapesten, Tihanyban, sőt a Brazíliában, São Paolóban működő apátság is a Magyar Bencés Kongregáció keretébe tartozik.

Ezen röpké kitérő után térjük vissza Norciába. Még ötezer lakosa is alig van, de 11 templomot számláltam össze a falakon belül, és van színháza, a Városi Színház, ahol heti kétszeri

rendszerességgel tartanak előadást az ország minden részéből érkező társulatok. A középkori falak teljesen restaurálva állnak, alig mutatva a századok viharait, s rajtuk hét városkapu nyit utat a világra. Az épületek legtöbbször is több száz éves – egyik-másikra rá is írták az építés évszázadát. A várost többször sújtó földrengések miatt szigorú építési rendet valósítottak meg. Minden épület masszív, kőből épült, magassága meghatározott. Még a templomok tornya is csak addig magasodhat, ameddig még „biztonságos”. Az 1997-es Umbriát megrázó földrengés, amely például Assisi templomait, házait olyan nagyon megrongálta, és sok emberéletet követelt, itt nem okozott számottevő kárt.

Bámulattal vegyes csodálattal figyelem a keskeny utcákon bravúrosan közlekedő autókat, s a mellettük nyugodtan járkáló gyalogosokat, a boltok ajtajában vevőkre váró, kényelmesen ácsorgó kereskedőket, a tér simára koptatott márvány kövein üldögélő, a tavaszi napon sütkérező férfiakat, a téren labdázó gyermekeket, a pizza tésztát szeletelő pékinast.

Figyelem a hétköznapi nyugalma után felpezsdülő nyüzsgést szombat-vasárnap, mikor is ellepik a várost a látogatók, a turisták. Idegen ajkú alig van közöttük, inkább a belföldiek látogatják a korzó látványosságait, az ódon

sikátorokat, templomokat, pizzeriákat. Ilyenkor későig nyitva tartanak a sonkákat, szalámikat, sajtokat árusító boltok is. Egész heti forgalmuk a töredékét se tette ki a szombat-vasárnapinak, s így nem csoda, ha zokszó nélkül dolgoztak ezeken a napokon. A hentesáru éppen úgy, mint a sajtok helyi előállításúak. Kezdve a tehenektől, juhoktól a vaddisznóig, s a híres szarvasgombáig, mind Norcia környékéről valók, és a kész termékek annyira tipikusan helyiek, hogy Rómában az ilyen hentesárut forgalmazó boltokat „Norcineria” néven nevezik.

Hallgatom az utcák dallamos zsvaját a napsütötte délutánokon, a hűvös reggeli órák csendjét, s a csengő-bongó harangszót déli tizenkettőkor... Érdeklődve nézem a zöldséges kínálatát – alig találok számomra ismeretlen árut, ellenben meglepődve tapasztalom, hogy nem ismerik sem a petrezselyemgyökeret (zöldjét is csak szárítva), sem a zellergumót. A zeller szárat – *sedano* - ellenben darabra mérik. „*Quanto? Uno?*” - kérdezi a kereskedő és már tépi is le. „*No, due!*” – felelem, s már tépi a következőt. Mérlegre teszi, aztán mondja az árát: 15 cent. A hagymát, a paradicsomot (van belőle 10 féle), paprikát, meg amit még kérek, darabra vásárolok. (Nem halmozzuk, naponta frisset veszünk). Az üzletből kilépve mindketten megköszönjük – én az árut ő a vásárlást. Mosoly itt, mosoly ott.

- A viszontlátásra! Arrivederci!

Marmore vízesések (Cascata delle Marmore)

Déli féltizenkettő. Az országút mellett, a korlátnak támaszkodva várakozunk. Sziréna hangja hasít bele a csendbe. Figyelmeztetik a kirándulókat, látogatókat, igyekezzenek eltávolodni a vízesés közeléből, mert hamarosan felnyitják a tározó zsilipjeit.

Először csak fenn a tetőn látszik valamelyes változás a különben gyér vizű zubogó kezdeténél. Aztán a lezúduló víztömeg egyre tömegesebbé válik és sűrű páraszerű permet tölti meg a völgyet, amit a mélybe ömlő zuhatag ver fel. Három szinten át éri el a völgyfenekén levő patakot.

Az olaszok szerint ez Európa legmagasabb vízesése. 165 méter magas. Nem vitatom, de ha van is valahol magasabb, az biztos nem ilyen „elzárom-kinyitom” rendszerrel működik. Ebből a szempontból pedig valószínűleg egyedülálló a világon.

Az egész dolog még az ókorban kezdődött. A Velino felföldi folyója mentén, Rieti városa környékén lápos, mocsaras földek terültek el. A lakosok számára gondot okozott, amit még a

gyakori megbetegedések is súlyosbítottak. Valószínűleg malária okozta a bajt. Kr.e. 271-ben Manius Curius Dentatus konzulsága idején lecsapoló csatornát építettek a Marmore szikláig, melyen átbukva az állóvizet levezette az alacsonyabban fekvő Nera völgyébe. A Mocsár lecsapódása megoldódott, de más gond adódott. A megnövekedett vízhozam, különösen az áradások idején, a Nera völgy településeit veszélyeztette, első sorban Terni városát. A két város között ádáz viták dúltak a kialakult helyzet miatt annyira, hogy a Szenátus is kénytelen volt foglalkozni vele. A vitában Cicero képviselte Ternit és Aulus Pompeius Rietit. A tárgyalás nem vezetett eredményre, s minden maradt a régi ben! A karbantartás hiányában azonban a csatorna lassan feltelt, és így visszaállt az eredeti helyzet. Később - egy évezred múltán -, aztán a pápák próbálták újabb csatornákkal biztosítani a felföldi mocsarak lecsapolását több-kevesebb sikerrel.

Manapság a folyók, a mocsár, a csatorna megzabolázva a vízerőmű révén áramot szolgáltat a tartománynak. És gyönyörűséget a turistáknak!

Nem minden napi látvány amint a hatalmassá duzzadt zuhatag párafelhőbe burkolózva lezúdul a fenti szikláról a mélybe! Éjszaka reflektorok világítják meg, mely nagymértékben fokozza a látvány hatását.

Ha megelégtük a különleges látványt látogassunk el Assisi városába, hiszen csupán szűk 60 km távolságra van. Legközelebb onnan tudósítok...

Sziklahegyre épült város

Nos, itt vagyunk Szent Ferenc városának kapuja előtt. Nagy tábla hirdeti, hogy a turisták, látogatók nem hajthatnak be gépkocsival a városba. Nosza, forduljunk vissza, s keressünk egy parkoló helyet. Kanyargó út után, a város alatt, a hegyoldalban aztán nem túl tágas, de megfelelő helyet találtunk. Kiszállás után magunkra szedtünk minden pulóvert, kabátot olyan hideg, csípős szél fújt. Ez kitartott egész nap. A parkoló végénél lépcső vezetett felfelé, és alig száz méter után, ott álltunk a kapu előtt, amelyiken át kocsival nem mehettünk át. Most már gyalogosak vagyunk, úgy hogy nyugodtan beléphetünk. A monumentális templomok lenyűgözően emelkedtek a magasba, a jellegzetes zárt kőházak középkori hangulatot árasztottak, s az emberek bámészkodva sétálnak.

A hideg szél elől bemenekültünk egy cukrászdába meg, hogy egy korty kávéval erősítsük magunkat a ránk váró városnézés erőpróbájára gondolva. Valóban csak egy korty kávét kaptunk a csöppnyi csésze alján, de méregerőset. Figyeltem, amint az olaszok belépnek, rendelnek egy kávét, bekapják, és már mennek is tovább. A nálunk megszokott kávézgatás ismeretlen náluk. Nem ülnek le beszélgetni egy kávé mellé, az „igyunk egy kávét és beszéljük meg” elve ismeretlen. A cukrászda mellet ismerős feliratot vettem észre az üzlet felett: „Brancaleone”. Ohó! Hiszen ezt a céget Norciában is láttam, s valóban ott díszlik fennebb a szöveg: „Norcineria”. Egész otthon éreztem magam!

Tovább sétáltunk, s mintha a szél is alábbhagyott volna, de lehet, hogy csak megszoktuk. Az utca baloldalán impozáns templom vonja magára a figyelmünket, érdekes támpillérek támasztják a falakat, negyed körívei alatt a járdán sétáló látogatók csodálják a különös csíkos mintázatú falakat. Ez a Szent Klára Bazilika (*Basilica di Santa Chiara*). Előtte tágas tér várja a látogatókat, a furcsán nyírt magas fák állnak körülötte. Ezek a felnyírt törzsű fák mindig csodálatba ejtenek. A hatalmas fák lombja csak fenn van sok méter magasan, s így nem zavarják sem a kilátást, és nem is árnyékolják el az alattuk levő park növényeit.

Szent Kláráról annyit jegyeznek meg, hogy élete végéig szellemi társa volt Szent Ferencnek, ő alapította meg a klarissza apácarendet (a ferencesek női rendje), melynek alaptörvénye a teljes szegénység, „nemcsak egyenként, hanem közösségben sem birtokolhatnak semmit” – írja a Regula, ezért is nevezték őket Szegény Úrnőknek (*Povere Dame*).

A tér mellől autóbuszok indulnak, különféle útvonalakon a városba. Kis, 15 személyes autóbuszok közlekednek. Jegyet vettünk az automatából, és a néhány perc múlva érkező járműre felszálltunk, miután a gépkocsivezető elmagyarázta az útvonalat (*corsa semplice*). A keskeny utcákon nyaktörőnek tűnő tempóban száguldoztunk keresztül a városon, a sokszor tűhegyes kanyarokon, kerülgetve a parkoló autókat, a gyalogosokat, az üzletek elé kirakott reklámtáblákat, az árutól roskadozó polcokat. (Mindent a turistákért, a vásárlókért!) Bár nem volt velünk túravezető (*cicerone*), mindent megbámultunk útközben egy városi vonal áráért. Szinte egy óráig tartott a 7 kilométeres körút. Miután így nagyjából – autóbusból – megnéztük a várost, nekiindultunk gyalog is felfedezni. Caplattunk kifulladásig a meredek utcákon. Most minket kerülgettek az autók, buszok, kis teherkocsik. Imádni valóak a vevőcsalogató kis

boltok nyitott kirakataiba kirakott tarka csecsebecsék. Kínálnak mindenféle emléktárgyat az agyag szerzetestől a kézzel faragott Pinocchióig.

A Szent Ferenc-bazilikáról nem írok beszámolót, megtették ezt nálam érdekesebbek. 1997-ben súlyosan károsodott az országot sújtó földrengés miatt. Két évig tartott a sikeres helyreállítás.

„Minden nagyon szép”, csak azt nem értem, hogy a szegénység szószólójának miért építettek ilyen *grandioso* templomot.

A Szent Ferenc születését ábrázoló primitív színes relief ellenben egy ház falán nagyon tetszett. Továbbá a kutak! Az egész országban különös jelentőségük vannak a kutaknak, forrásoknak – már az ókor óta. A görögöknél a naiadok egyike: *Pegaeae* (Πηγαῖαι) nimfa a tiszta vizű források lakója volt. Vannak a kutak között díszesebbek, egyszerűbbek, de mindegyiknek van neve, például „Fonte Oliviera”, vagy „Fonte Marcella”. Hát nem bájos?

Tíznél több kút/forrás található a városban – van a Santa Chiara terén, van a központban (Fonte di Piazza del Comune), egy kriptá (San Nicolo) bejáratánál is található, és mindenütt, ahol csak felfakad a víz a föld alól.

Ide még visszajövünk, majd ha nem fúj úgy a szél!

Clitumno Forrásai

Spolettoi látogatásunk végén, így szólt házigazdánk.

- Tartogattam nektek egy kellemes meglepetést pihenésképpen a fárasztó városnézés után.

S ezennel a kocsival lekanyarodott a főútról. Árnyas parkolóban álltunk meg egy kőfal előtt. Felirata: FONTI DEL CLITUMNO.

Jegyet váltottunk és beléptünk a kapun. Hatalmas fűzfák, ciprusok, nyárfák borítottak árnyékot a csillogó vizű tavacsákra. Fehér és tarka tollú kacsák úszkáltak a vízen. Olvasom a prospektus lelkes szavait és igazat adok a neki, valóban Clitumno Források a természet igazi ékszerei. Nem csoda, hogy megihlette már az ókor költőt, íróit is éppen úgy mint a későbbi korok művészeit. Vergilius, ifjabb Plinius, Corot, Lord Byron és Carducci neveit említhetem elsősorban.

A kellemes környezet, a történelmi légkör tesz valóságos természeti és irodalmi gyöngyszemé. A tavak és a folyó partján már az

ókorban szentélyek, villák és gyógyfürdők épültek. Caligula császár is felkereste az itteni jósdát és részt vett vallási szertartásokon. Úgy hitték Clitumno isten lakja források mélyét, kinek szentélyeket és három templomot is emeltek. Sajnos ezek nyomtalanul eltűntek az idők folyamán. A források melletti templom: a „Tempietto sul Clitunno - Clitunno kistemploma” a régi kövek felhasználásával épült, s Umbria legrégebbi freskóját is sikerült így megmenteni.

Fehér ökröt volt szokás áldozni a források istenének, mint azt Vergilius és Propertius is említik. Híres volt a folyó völgyében tenyésztett fehér ökröcsordák. Ezekből válogatták ki az áldozatra szánt állatokat.

Így ír erről Vergilius a Georgica-ban:
*„Szent habod itt mos, Clítumnus, hószerűen
barmot*

*És oltári bikát, amelyet visz az isteni templom
Nagy máglyáira dísz-vonulásban a római polgár.”*
(Lakatos István fordítása).

Carducci is lelkes szavakkal énekl meg a hely hangulatát:

*Üdv, neked Umbria tiszta vizű zöld forrása
nemes Clitumno! Ősi szívedben ott érzem hazám
és homlokom legyinti dicső múlt s régi istenek!*

Kr.u. 440-ben egy erős földrengés elpusztította az épületeket és eltömeszelte a vizek nagy részét. Ennek dacára ma is Umbria legbővizűbb

forrása a maga másodpercenkénti 1500 literes hozamával.

1860 e 1865 között Paolo Campello della Spina gróf helyreállította a parkot, a források környékét, visszatelepítette a helyi flórát, és a tavak állatvilágát.

Érdemes megjegyezni, hogy a Clitumno folyón, mely vizét ezekből a forrásokból nyeri, hajózható volt annak idején, s így vízi úton közelíthették meg Umbria lakói a fővárost, Rómát.

A csend, a hatalmas fűzek, a csillogó víztükör, az ókori istenek és emberek emlékei teszik vonzóvá ezt a titkos légyottok számára megálmodott parkot.

PAX ET BONUM

- *mondjuk el egyszer úgy is, hogy komolyan
gondoljuk.*
(Nádori Gergely)

A katedrális mellett álldogál 5-6 turista, s néhány helybeli. Az autóbust várjuk, amelyik felvisz Assisi-be. A járdára nagy betűkkel felfestették, *Pax et bonum*. A felirattól téglaszín kerámatéglából kirakott járda, ösvény indul. Párkilométeres zarándokút csupán.

Közadakozásból épült, s aki megvásárolt hozzá akár egyetlen téglát is, annak nevét őrzi a járdányi ösvény.

Mit is jelent ez a szent ferenci mondás? Fordíthatjuk így, hogy békét és jót, vagy békét és áldást - valószínűleg ebből származik a szép magyar köszönés is, hogy „áldás, békesség!” Nem véletlen, hogy elterjedt ez a köszönési forma, hisz abban az időben, mikor szárnyra kapott, nagy szükség volt mindkettőre: békességre és áldásra is! Békétlen és áldatlan idők voltak. Bár ekkor keletkezett a Halotti beszéd, és 1217-ben II András királyunk elindul a Szentföldre, 1222-ben pedig kiadja az Aranybullát, de a mongolok ereje, hatalma és hódításai is erre a századra estek. A későbbi századok is adtak elég okot a béke és áldás utáni könyörgésre.

Elkalandoztam. Visszatérek a zárándok járdához. Sok ezer ember adakozása kellett az 5 kilométeres út megépítéséhez. Végig gyalogolni rajta, ha nem is El Camino, de lélekemelő és gyönyörködtető, az adakozóknak hála. Az említett autóbusz megálló A Santa Maria degli Angeli-bazilika mellett van – innen indul a gyalogút is. Gyönyörű, hatalmas templom a bazilika, és érdekes a története. Eredetileg egy régi, kis kápolna állt itt, melyet Szt. Ferenc renováltatott, később pedig – több mint 400 év múlva – egy háromhajós, impozáns, díszes

barokk bazilikát építettek rá, köré, úgy, hogy a kis kápolna, Porziuncula néven a helyén maradt. Templom a templomban a szó szoros értelmében! Itt alakult ki Szt. Ferenc közösségének központja, itt szeretett legtöbbet tartózkodni és itt halt meg.

Elnézem a szerény kápolnát, és szinte látom a szerzeteseket, akik Assisi Szent Ferencet követték és szegénységi fogadalmat tettek. Mezítláb, szürkésbarna ruhában, kötéllal a derekuk körül járják a vidéket adományokat gyűjtve, s a kápolna körüli faágakból font kunyhókban húzódnak meg éjszakára. Most a gazdagságot hirdető templom emelkedik az égre nyújtva büszke tornyát, s előtte gondosan karbantartott kövezett tér várja az ájtatos híveket, kik az esti mise után vonulnak ki és ott folytatódik a szertartás – a halk zsolozsmától a messze hangzó énekig.

Induljunk el a „jelzett” ösvényen, melynek neve „Via Padre Giovanni Principe”. Utunkat fenyők, tuják, ciprusok, platánok és a levegőt betöltő illatot árasztó hársak kísérik. A város forgatagából kilépve egy-egy ódon palota örvendeztetni meg a szemet, s az út végén felsejlő város. A sziklára épült város!

Santa Maria degli Angeli-t elhagyva, szántóföldek között vezet az ösvény. Éppen

aratják a búzát. Hét ágra süt a nap, s nem is vállalkoznak az útra rajtunk kívül talán ha még ketten. A nagy út menti fák alatt meg-megpihenünk, aztán tovább...

A lapályon könnyedén haladuk, de hegyre érve sem volt olyan nehéz, mint amennyire előre elijesztettük magunkat! Itt már több jövő-menő emberrel találkozunk, s olyannal is aki felfele sprintel mérve az időt – hegynek fel 10,09-et futott. Szerintem nagyon jó idő!

Kissé lihegve, de közel sem fáradtan elérkezünk az ösvény végéhez, a Szent Péter térre (Piazza S. Pietro). Itt derül ki, hogy ez a nyúlfarknyi út a nagy *Il Cammino della Luce* része. Ez a zarándokút Aquileia-tól indul és többek között Assisit is érintve Rómáig tart.

A zarándok Renato Corazzini* arra a kérdésre, miért vágott neki a Róma – Assisi zarándoklatnak, azt az egyszerű mondatot válaszolta: „azért, hogy kitöröljem a mindennapok szokásait”. Ez be is következik még az olyan rövid útszakaszon is, mint a S.Maria degli Angeli-bazilika és a Piazza S. Pietro közötti. Út közben azon kívül, hogy nézzük a tájat, a középkori villákat, figyeljük a körülöttünk fel-feltűnő embereket, valahogy kilépünk a megszokott világunkból, megérint az időtlenség... és elképeszt az a gyorsaság, ahogy annak idején elterjedtek Szent Ferenc elvei, gondolatai, példája és rohamosan nőtt híveinek

sokasága – hiszen néhány év alatt ötezret is meghaladta követőinek száma, (így a pápa jóvá is hagyta a rend működését). Az akkori embereknek szükségük volt visszatérni az egyszerűséghez, a hithez, az anyagi függőség tagadásához. És a napsütötte téglakon lépdelve felötlenek a Naphimnusz szavai:

*„Áldott légy Uram s minden alkotásod,
Legfőképpen urunk-bátyánk a Nap,
Aki a nappalt adja, és aki ránk teríti a te világosságodat”*

A tértől, ahova beérkezünk, rövid séta a Szent Ferenc Bazilika. Ennek ismertetése, bemutatása már az útikönyvek világába tartozik...

Sokadalom Assisiben

Gyakran van valamilyen ünnepség, látványosság a városban. Ez a mostani ünnep, vásári forgatag december 6-9-ig tart. Maga az ünnep az *„Immaculata conceptio”*, azaz Szűz Mária szeplőtelen fogantatása, a naptár szerint december 8.

Erről így ír Jankovics Marcel:

„A középkor derekán már teljes virágában pompázó doktrína értelmében, mely dogmatikus

hittétellé azonban csak meglehetősen későn, 1854-ben vált IX. Pius intézkedése nyomán, Mária az idők kezdetén kiválasztatott arra, hogy Krisztus megtestesülésének edénye legyen, s éppen ezért szeplőtelennek kellett lennie, az eredendő bűntől szabadnak, amit a tan terjesztői úgy racionalizáltak, hogy Mária nem érzéki vágyban fogant. (Említésre érdemes, hogy nyugati hagyományok szerint az ünnep szerzője egy magyar királyi vérből származó pap lett volna.)”

Mária születésnapja, szeptember 8-a, Kisboldogasszony, vagy Kisasszony napja, éppen kilenc hónapra van december 8-tól.

Most bár zimankósnak ígérkezik az idő, már gyülekeznek a templom előtti téren, és szorgalmas kezek hihetetlen gyorsasággal, bódékat, sátrakat állítanak fel. A látogatók is percről percre többen lesznek, s az érkező gépkocsik alig találnak maguknak helyet. Egy Fiat éppen a taxinak fenntartott részen áll meg. Utasai kiszállnak, s a gépkocsivezető meglegedetten kattantja a központi zárat. Nem messze egy kisebb csoport központjában egy olasz rendőr cseveg néhány csínos hölgygel, de figyelme mégis éber, mert biccentve búcsúzik, és a frissen leparkolt gépkocsihoz sétál. Udvariasan köszön a tulajdonosnak, és szól, hogy tilosban parkol. Amaz kérdően felhúzza a szemöldökét mondván, hogy nem lát semmilyen tiltó táblát. A

közeg erre az úttesten látható felíratra mutat intve, hogy itt nem maradhat.

A sofőr beül a kocsiba, s tanácstalanul körülnéz, hova is mehetne innen. Akkora tömeg van itt a templom körül, hogy mozdulni sem mer az autójával. Fél nehogy valakit meglökjön, vagy ilyesmi. „Még ez hiányzana a büntetés mellé, amit a tilosban parkolásért kapok!” – gondolja bánatosan. „A minap is Budapesten, a Nyugati pályaudvarnál, 30 000-re büntettek, mikor a taxi drosztjában álltam meg, hogy a feleségem kiszálljon.” – folytatja a morfondírozást.

A rendőr megáll a kocsi mögött, két kezét kinyújtva elirányítja az embereket az útból és int, hogy jöhet lassan hátramenetben az autó. Szépen a fal mellett a sarokig húzódnak, ekkor int, hogy rendben van, kiszállhat a gépkocsivezető.

- Máskor jobban figyeljen, hova áll le! – zárja az ügyet a közeg, és szétnézve tovább lép keresve az alkalmat, hogy segíthessen, semmiféle büntetést sem helyezve kilátásba.

Ezalatt a hatalmas U alakú sátrat felállították, s a kereskedők gyorsan elfoglalták az előre bérelt standokat. Ez a sátor az élelmiszerárusoknak ad helyet. Van itt minden a gumicukortól a válogatott sajtokig, a forró csokitól – de micsoda finom, igazi forró csokitól – a szarvasgombás szalámiig,

s a vattacukortól a túrós buktáig, ami csak „szem-szájnak ingere”!

A másik téren is emeltek ilyen sátrat. Az a bazárnak ad helyet, ahol emléktárgyakat, piperecikkeket, virágot, kisebb ruhaneműt, sálát, sapkát, meg még ki tudná felsorolni, mi mindent árulnak. Itt is nagy a tömeg, pedig még alig nyitották meg a vásárt.

Hiába vannak azonban rengetegen a sátrakban, senki sem tolakodik rajtam kívül. A vejemhez igyekszem, hogy üdvözljem. Vevőktől körülvéve akadtam rá, alig tudtunk szót váltani, de ez így van jól, hisz azért bérelt ő is standot, hogy jó forgalma legyen.

Mondanom sem kell, hogy mindkét sátor fűtött, ha nem is nagyon, de a kinti zimankóban bizony jól esik.

Térzene hangjai szűrődnek át a zsibongáson - egy mellékutcából fúvószenekar masírozik ki a térre, elől a tamburmajor helyett egy trombitás diktálja az ütemet. Gyermekkorom emlékeit idézte fel bennem e jelenet. Otthon a Szigligeti Színház előtt, a Bémer téren játszott a katonazenekar minden péntek délután...

A tereken más szórakoztató dolgok is várják a látogatókat. Forralt boros bódé a felnőtteket, póni lovaglás a gyerekeket, aszfaltfestés a képzőművészeket; a vasúti közlekedés őskorát idéző gyermekvonat városnézésre ösztökéli az érdeklődőket, s a keskeny, nyaktörő utakon

„száguldva” igazi látványosságot nyújt a rajta utazóknak. Késő estig tart a forgatag, délben is alig csökken valamicskét, de este félkilenckor hirtelen kiürülnek az utcák, terek, s csupán néhány lézengő nézegeti a továbbra is nyitva tartó üzletek kínálatait. Vacsoraidő van. Ezt pedig a jól nevelt taljánok a nap legfontosabb órájának tartják. Szűk óra elteltével újból megjelentek a látványosságra éhes látogatók, és éjfélig hullámszik a nép vidáman beszélgetve, nevetgélve, itt-ott egy dal is felhangzik, ami még meghittebbé teszi az ünnepi hangulatot. Mikor a toronyban elharangozzák az éjfél, a kereskedő zárják a boltokat, a standokon levő árut letakarják, a sátor ajtaján behúzzák az ajtókat, s tovább már csak az örök maradnak meleg kabátjukba burkolózva a helyszínen. És persze a carabinieri lassan köröznék a városban, ügyelve a rendre, a biztonságra. A hideg éjszakában csillagok ragyognak a város felett, csend van, indulunk haza...

I Faoni di Norcia - legendák nyomában

Újra itt vagyok az umbriai Nursiában, hogy résztvegyek a város egyik hagyományos ünnepén. Sok van neki, de ez különösen érdekes

és szokatlan, ráadásul magyar vonatkozása is van bizonyos szempontból. Később majd rátérek erre is, de most menjünk vacsorázni a téren található *trattoriába*. Messze környéken híres a konyhájuk, meg aztán a tulajdonos is jó ismerős. Persze a személyzet is, s így egész családias lett a hangulat.

- Ó, megjöttetek végre? Már vártunk! – fogad széles gesztusokkal a tulajdonos, az asztalunkhoz kísér, és átad a pincérnek.

Ameddig kiosztja az étlapot, megkérdezzük, hogy van a családja.

- Köszönöm, nagyon jól! – kiált fel a pincér lelkesen -. Most született meg a kisfiam a múlt hónapban.

Miután gratuláltunk neki, kiválasztjuk sorra az előételeket, és a főfogást.

- Egyenek nyugodtan, az igazi ünnepség csak tíz után kezdődik! – nyugtat meg, amikor látja, hogy mindegyre a kijárat felé tekintgetünk.

A menüt nem sorolom fel, majd megtudják, ha arrafelé visz az útjuk és betérnek ide...

Kezdem akkor az elején. Minden évben december 9-én este hatalmas máglyákat gyújtanak a város összes terein. Egy-egy máglya eléri a két-emelet magasságot is! Sorra gyújtják meg őket – ahogy az egyik hamvadni kezd, gyújtják a másikat. Éjfélkor pedig megszólalnak a harangok minden templomban. Az emberek körülállják a tüzeket, beszélgetnek, énekelnek,

és persze a gyerekek a legboldogabbak, de amint láttam, erre a pár órára mindenki gyermekké válik.

A szokás eredetét tekintve vissza kell mennünk kicsit a történelemben. Názáretben volt a Szent Család háza, egy egyszerű, terméskőből rakott házikó, a *Sancta Casa*. A házat egy földalatti kriptá védte sokáig a rombolástól, tudniillik Nagy Konsztantin császár 312-ben bazilikát építtetett föléje, és békés zarándokhely lett szinte ezer éven keresztül. Assisi Szent Ferenc is elzarándokolt oda szentföldi útja során.

Amikor azonban a keresztesek elveszítették az akkói csatát 1291, május 10-én, félő volt, hogy a törökök elpusztítják a szent helyet, mint ahogy valóban le is rombolták a fölötte álló templomot. A *Sacta Casa* azonban akkor már nem volt ott! Ellenben május 7-én a ház megjelent nem máshol, mint az akkori Magyarországhoz tartozó dalmáciai Tersattóban. A helybeli hívek elbizakodottsága miatt azonban 3 évvel később az angyalok azt továbbvitték, s letették egy Recanati melletti babérfa ligetbe, melynek neve Lauretum (olaszosan Loreto).

A tersattoiak nagyon fájlalták a Szent Ház körükből való távozását, ezért helyére templomot építtettek, mely máig látogatott búcsújáró hely.

„A ház eredete vita tárgya, bár méretei és építőanyaga alapján megegyezik a názáreti házakkal.” – jegyzi meg a *horgony.freeblog.hu*.

Kézzelfogható magyarázatnak tűnik, hogy a fenyegetett helyzetre való tekintettel kegyes zarándokok, és keresztes lovagok hozták el a Szent Család házának köveit és építették fel Dalmáciában. Ez sem mehetett végbe, gondolom, anyagi segítség nélkül! Három év múlva, mondvacsinált indokok alapján az akkor uralkodó bizánci császár rokona *Angeli Comneno* hajón elszállíttatta az épület köveit, és építette fel abban a bizonyos babérligetben.

Minden valószínűség szerint a magyarországi vonatkozás, - hiszen a Názáreti Ház először a magyar birodalom területén pihent meg - tette már a középkorban is igen kedvelté Loretót a magyarok számára, ezt tanúsítják a középkori magyarországi zarándoklatokról szóló dokumentumok: megemlítem itt a protestáns Szenczi Molnár Albert, Pázmány Péter, a költő Zrínyi Miklós, Nádasdy Ferenc országbíró, és II. Rákóczi Ferenc nagyságos fejedelem nevét. (*I. Mohl Antal: A Loretói Szűz Mária tisztelete hazánkban*)

Mi köze mindennek a nursiai ünnepséghez? – tehetné fel a kérdést a nyájas olvasó. Máris mondom:

A hagyomány szerint a nursiai polgárok azért gyűjtanak nagy tüzeket, hogy megvilágítás az

utat az angyalok számára, mikor jönnek Loreto-ba. A helybeliek hite szerint a ház átszállítása december 9-ről 10-re virradó éjszaka történik a Nursia feletti égbolton. Ennek a hírnek az emlékére tartják évszázadok óta ezt a kedves, látványos ünnepet.

Azt mondják, hogy sokkal régebbi eredetű ez a szokás - az ókorba nyúlnak vissza a gyökerei. Elnevezése „Nursiai Faunok Ünnepe” erre utal. A római mitológia faunjai a pásztorok, a mezők, ligetek, erdők istenségei. A mezők és az állatok valódi védelmezői voltak: óvták azokat az időjárás viszontagságaitól, a vadállatok- és farkasoktól. Alakjuk, természetük kettősséget mutatott – embertestük kecskelábakban végződött, vad, kiszámíthatatlan természetük szelíd gondoskodással és zeneszeretettel párosult; halandók, de nagyon hosszú életűek. Ez a kettősség teszik őket ellenállhatatlanná. Ilyen a tűz is. Melegít és világít, de pusztít is. És megtisztít. Szentlélek is tüzes lángnyelv alakjában szállt le a az apostolokra az Utolsóvacsora alkalmával. A tűz a szerelem jelképe is, az erős szenvedély, lángoló szerelem!

Ne feledjük el azt sem, hogy ez a nap az év legrövidebb napja, azaz ekkor leghosszabb az éjszaka. A máglyák fénye ezt a sötétséget is hivatott eloszlatni.

Ennyire összetettek az ünnepeink. Régmúlt idők hitvilága ötvöződik megejtő keresztény legendákkal, s ha a misztikum mögé kukkantunk, ott találjuk a küszködő, reménykedő, csodaváró embert.

Calendimaggio

A tavasz beköszöntét ünneplik május első napjaiban Itália szerte, és különösen itt Umbriában, Assisiben. Ez az ünnep, egy élő tradíció - a dal, a tánc, az öröm ünnepe. Ezen napok alatt szokás felkeresni az ismerősöket, rokonokat, amikor is „engesztelő” ajándékot illik adni, verset mondani, vidám dalokat énekelni. Hogy kellő díszet és tiszteletet adjanak az eseménynek zászlókkal, virágokkal, faágakkal díszítik a házakat, erkélyeket. Az „engesztelő ajándékok” abból az ősi keresztény szokásból ered, hogy annak idején adománygyűjtő szerzetesek jártak házról házra bűnbánatot hirdetve.

A „májusi dalok” már elseje előestéjén felhangzanak. Gyakori a gitár-, vagy hegedűkíséret, valamint az ütőhangszerek használata. Bizony elég hangosak! De hát itt a tavasz, megújult a természet, örüljünk, vigadjunk,

áldozunk a bor és a szerelem isteneinek! Ez dalaik ősi témája.

Annyira ősi gyökerű ez az ünnep, hogy már a kelták, etruszkok, ligurok idejében is megtartották.

Ez a május elseje előestéjén történő éneklés egy kicsit emlékeztet engem arra a székelyudvarhelyi szokásra, hogy a májusfaállítás után megjelennek - úgy éjfél táján – a zenészek, és víg májusi napokat kívánva húzták a nótát a ház népe és vendégei örömére.

Térjünk azonban vissza az itáliai ünnepre. A városban minden napra jutott valamilyen előadás, gyermekeknek körhinta, sátorokat állítottak édességeknek, csemegének. Csúcspontja pedig az utolsó délutánra esett, amikor a vendégek, gyerekek, felnőttek üdvözlő alkalmán felvonult a két városrész jelmezbe öltözött polgársága.

Már napokkal az ünnep előtt a város határában, az olajfa ligetekben gyakorolnak a muzsikások, s olyan hangerővel, hogy zeng bele a környék. Több korosztály is szerepel az óvodásoktól a tizenévesekig. Technikában bár van közöttük különbség, de hangerőben nem sok. Ők a dobosok. Nekik majd a felvonulók kíséretében lesz szerepük. A többi hangszerek szerényebb hangja ebben a nagy dobolásban

alig érvényesül. Igaz, hogy a gitár és hegedű a dalok előadásában jut szerephez, s nem annyira a menet kíséretében.

A dalok Szent Ferenc idejében, a korabeli krónikák tanulsága szerint francia eredetűek és hangzásúak voltak. A fiatalok csoportokba verődve járták a város kerületeit, táncoltak és énekszóval éltették a tavaszt, a természet újraéledését, a vidámságot, a szerelmet. Sokszor pajzán-gunyorosak voltak a dalok, de senkit nem botránkoztatott meg. Maga Szent Ferenc is kitűnt fiatal korában, ezekben a táncokban, dalokban.

Assisiben az ünnepi játékok megidézik a város történelmét, mikor a város befolyásos családjai véres háborút vívtak egymás ellen, s a várost is kettészakították – az alsóvárosra (*parte de sotto*) és felsővárosra (*parte de sopra*). A májusi ünnepek azonban annak idején alkalmat adtak a város polgárainak, hogy félretegyék az ellenségeskedést és együtt vigadjanak. Az éjféli Ave Maria elhangzása után kitódultak az utcára és a terekre, meghallgatni az énekeseket. Az énekesek a házaktól, ahol daloltak természetbeni ajándékot kaptak: tojást, bort, süteményeket és más élelmet, mint máskor a kolduló barátok.

Az ünnepi játékok sok látványossággal szolgálnak: célba lövés nyílpuskával, fakutya verseny, kötélhúzás, kórusverseny és rengeteg más mulattató műsor. Végül az ünnepség a

győztes kihirdetésével zárul. Az idén az alsóváros nyerte el a pályadíjat, egy gazdagon díszített selyemzászlót, melyen a Szűzanya arcképe látható. Most egy évig ők birtokolják, s jövőre majd azok kapják, akik megnyerik a versenyeket.

Ezek alatt a napok alatt a várost előzőnlík a látogatók, a turisták és a zarándokok. Nem csak világiak, hanem különböző rendházakhoz tartozók is. Na, igen a zarándokok... Egész évben jönnek nem csak most az ünnepek alatt, és Szent Ferenc iránti tiszteletből legtöbbjük mezítláb, saruban jár télen, nyáron. Egyszerű két bőrpántos lábbeliről van szó, ami persze divatba jött, mint mindennapi viselet is. Potom 10 000 forintnak megfelelő áron kínálják a boltok.

Ahogy nézelődöm a tömegben, meglátom a templom fala mellett Szent Ferenc egyik elkötelezett, megszállott követőjét. Szerényen álldogál az őt körülvevő kíváncsiak gyűrűjében saru nélkül, mezítláb. Testét csak egy szürkésbarna köpenyféle fedi, derekán kötéllal. Derűs arccal magyarázza fogadalmát, az evangéliumi életet. Nem akartam megbámulni, de alakja így is rögzült bennem, különösen vöröseslilára elszíneződött lábfeje, melyen még a téli fagyok alatt „beszerzett” fekélyek is látszottak.

- Télen is mezítláb jár? – kérdezi döbbenten egy valaki a körben állók közül.

A kérdezett nem válaszol, csak csendesen elmosolyodik és bólint.

Nekünk mai embereknek felfoghatatlan magatartás!

Váradi képeslapok

Séta a múltban – Váradon

Kedvenc időtöltésem volt kisgyerekkoromban a Váradi utcákon barangolni. De akkor voltak ezek a séták igazán nagyszerűek, ha valamelyik felnőtt rokonommal róhattam az utat. Kedves nagybátyám – sok nagybátyám volt -, Öcsi-bácsi (Váradi és micskei Baranyi Ödön) úgy ismerte a várost, mint a tenyerét. Sok általam csodált palota a szeme láttára nőtt ki a földből. Gyakori útvonalunk a *Szigligeti utcából* indult, és a *Szilágy Dezső* utcán folytatódott a *Bémer térig*.

Kialakításakor – 1888-ban – *Bémer László* püspökről nevezték el a teret. A Váradi embereknek ma is ez a név rögzült az emlékezetében, bár az idők folyamán többször is változott a neve. A húszas években *Regina Maria* lett, Negyvenben visszakapta az eredetit, de negyvenöt után a generalisszimusz *Sztálin* lett a névadó. Aztán Köztársaság (*Republici*), majd most végül *Regele Ferdinand* neve áll a tér névtábláján.

Annyi látni és mesélni való van itt a téren, hogy leülünk a színház előtt egy székre. Nem padok, hanem székek sora keríti a kis parkot a tér

közepén. A két karfa között lánc van kihúzva, és ötven *bani*-t fizet az őrnök, aki le akar ülni.

- Tudod? – kezdi Öcsi-bácsi – Itt, ahol most ülünk egy öreg csúnya földszintes ház állt. Nem volt itt tér, de az emberek igényelték. Mozgalmat indítottak, hogy az öreg házat bontsák le. A nem rég létrejött Nagyvárad Szépítési Egylet is szorgalmazta az épület lebontását, de nem volt rá pénz. Addig-addig cikkeztek, vitatkoztak, meggyűjtéseket rendeztek, hogy a város elhatározta megveszi ötezer forintért és lebontatja, hogy legyen közterük a Körös jobb partján levő, a Várad-Olaszi városrészben lakóknak. Várad-Olaszi volt egykoron Bihar vármegye székhely, s most, mint látod a város egyik kerülete. Hiányzott azonban a pénzből több mint a harmada. Ezt báró Bémer Pál kanonok fizette ki, aki még utcai kandelábereket is tétetett az új térre. Hálából az önzetlen segítségért *Sal Ferenc* polgármester úr javaslatára az ajándékozó báró elhunyt testvérbátyja Bémer László püspökről nevezték el, amit az emberek nagy örömmel vettek tudomásul!

- Ezek a paloták itt körben, a színház, a bazár mind-mind azután épülhettek csak fel, miután szabaddá tették a területet. Sokat bontottak, de még többet építettek. - fejezte volna be aznapi városismertetőjét nagybátyám.

Nem voltam azonban megelégedve a dologgal, s még rákérdeztem – mindent tudni akaró korban

voltam -, ki volt Szilágyi Dezső, akinek az utcáján végigjöttünk.

Igaz, hogy most az utcanév táblán *Moscovei* felírat szerepel.

- Nagyvárad szülötte – elégítette ki kíváncsiságomat - jogász és politikus a nyolcszázas évek végén. Volt igazságügy miniszter és a MTA tiszteletbeli tagja. Ő szorgalmazta a polgári házasság jogi elismertetését. 1896-ban ő köszöntötte az országgyűlés nevében az uralkodópárt a millenniumi ünnepségek alkalmával. Ha az ország nem is, de Várad őrzi szülötte emlékét.

- Milyen szép ez a színház! – csodálkoztam rá a gyönyörű épületre.

- A kilencszázas évek legelején 1900 októberében nyitotta meg kapuit. Nagy dolog volt ez Várad életében. A *Szigligeti Színház* nevet kapta, de most amint látod *Teatrul de Stat - Állami színház* név díszeleg a homlokzaton. Nézd, ott oldalt a jegypénztár mellett azt az ajtót. Most lép be rajta egy férfi. Az a művészbejáró, ott toporogtunk ifjú fejjel előadások után, hogy megpillanthassuk szívünk hölgyét. Valamelyik primadonnát. Várad rajongott a színházáért, a színészeiért, Ady Endre már alig egy évvel a megnyitó után így ír. „a közönség jó és áldozatkész, rajong a színházért.” A színházat

Rimanóczy Kálmán építette, a Bazárt is, és még több más nagyszerű palotát. Mint érdekességet mondom el, hogy amikor a belügyminiszter – Perczel Mór – a megbízatást adta, kikötötte, hogy a bontási anyagból csak a kifogástalan minőségű anyagot használhatja fel, miután azt szakértők megvizsgálták, és alkalmasnak találták. Akkoriban a jövőnek építkeztek...

Nagyváradi emlékforgács

Anyai nagybátyám, *Mirowi Miskowszki Jenő* Nagyváradon lakott a kilencszázas évek elejétől a második Világháború végéig. Pesten is volt lakása, és ügyvédi irodája. Életét a két város között megosztva töltötte: a Főváros és a Peceparti Párizs között. Ügyvéd volt, nem széplélek, de e két város légköre őt is elvarázsolta. Sokat mesélt nekem, gyermeknek a század elei Váradról, Ady Endréről. Nem mindig pozitív jelzőkkel. Váradi háza mellett lakott *Diósy Ödönné, Brüll Adél* - Ady kedvese. Nem volt prúd a város, eltúrte a viszonyt.

Jenő-bácsi bevallotta, hogy nem egyszer megleste az enyhén szólva kaptatosan érkező költőt, amikor beosont Lédához.

A házba később *Tabéry Géza* költözött. Szívesen emlékezem vissza a nála tett látogatásaimra. Ady Endre hagyatékát

rendezgette, remélve, hogy sikerül egy kiállításra való anyagot összeszednie. A szorgalom meghozta gyümölcsét, mert 1955 őszén meg is nyílt a nagyváradi Ady Múzeum. A régebbi *Müller* kávézó („*Mülleráj*”) helyén, szemben az *Igazságügyi palotával*. Azóta is a város büszkesége. Az irodalmat kedvelők, s az Ady emlékét tisztelők zarándokhelyévé vált. Előtte állították fel Ady Endre szobrát 1960ban az addig ott levő Maria szobor talpazatán.

A *Frimont-palota* helyén épült a XIX. század végén a szecessziós stílusú Igazságügyi palota. Ide kötötte a munkája Jenő bátyámat. Néha megengedte, hogy elkísérjem a bejáratig, a díszes kapuig, mely hangos csattanással csukódott be a belépő mögött. Ilyenkor természetesen Rozika, a kiscseléd is elkísért bennünket, hogy legyen, akivel hazamehessek. Mindig nagy csodálattal bámultam a hatalmas különös épületet, a boltíves kapukat és ablakokat, az ablaksor felett, a homlokzaton álldogáló szobrokat, a törvényesség védelmét szimbolizáló nőalakokat.

A kedves rokon törzshelyén a Japport cukrászdában szeretett ebéd előtt elüldögelni egy *schwartz* és egy konyak mellett. Írók, művészek és az úri közönség találkozó helye volt az akkor elegáns, különös légkört lehelő

cukrászda. A Bazárépület sarkán állott, szemben az *Orsolya-zárdával*, s bejárata a Fő utcára nyílt. Ma pizzázó található a helyén, eltüntetve a hely hangulatát, sőt még látványát is.

Az Orsolyáknál valamikor gyakorlóiskola működött, I – IV osztállyal. A tanítónő-képzősök ott tanultak meg tanítani és a gyerekekkel bántani. Csak a rátermettek, a pedagógiai érzékkel megáldottak végezhettek el sikerrel a - szintén a rendházban működő – Tanítónő Képzőt. A hittanórákat Kelemen atya tartotta. Erős hangú, szigorú ember volt, kerek, pirospozsgás arccal, és kissé nehézkes járással. A Fehérpapoktól jött át órát taratani egy kétlovas hintóval, bár a Premontrei rendház nem volt messze, de a rang,s a kényelem megkívánta. A nagy boltíves kaput kitárták és a hintó begördült a zárda udvarára. Kelemen atya leszállt és a kapusfülkében felakasztva porköpenyét, reverendás méltósággal belépett az épületbe. Az apácák legtöbbszörének sürgős dolga akadt ebben a percben a földszinten. Egymás után hangzottak el a „dicsértessék”-ek. A tisztelet hangja mellett ezekbe a köszöntésekbe másféle hangsúlyok is vegyültek. Áhítatnak mondanám. A főtisztelendő úr egykedvű válasza, a „mindörökké, ámen” eloszlott minden halvány reményt.

Vasárnaponként, az istentisztelet meghallgatása után, a vasárnapi ebédig volt egy órányi idő, kicsit sétálgatni. Nagybátyámat

ilyenkor szívesen elkísértem a Körös parti sétányra, az Ezredévi emléktérre a Szacsvey szoborhoz. Itt mindig megálltunk, hogy egyperces némasággal adózzunk Nagyvárad mártírjának, kinek „csak egy tollvonás volt a bűne”.

Sétára indulok a Szigligeti utcából

Újabb váradi sétára indulok a Szigligeti utcából. Az utca egyik végénél ott folyik a Körös, másik vége az Úri utcába torkollik. Ezen a felén egyenesen egy kis karcsú templomtoronyra esik a tekintetünk. Az Úri utcára néző épületet vaskerítés és kemény tölgyfakapu védi, míg a mellette futó kis utca – a Szentpéteri utca – felé magas kőkerítés övezi a telket. Itt működött a kilencszázas évek elejétől kezdve a **SZENT LÁSZLÓ KOLDUSÁPOLÓ ÉS FIÚGYERMEK MENEDÉKHÁZ**. Gyermekkoromban hatalmas eperfa állt az udvar közepén, és gyümölcsérés idején az apáca-nénik, akik akkor ott éltek még azután is, hogy a menhelyet bezárták, megengedték az érett, földre hullott epret felszedni. Annyit ehettünk, amennyi belénk fért, csak arra kérték, valamennyit nekik is szedjünk egy tálba.

Magát az Úri utcát a gyönyörű kéttornyú *FEHÉRPAPOK* *TEMPLOMA* uralja. Az ezerhétszázas évek közepe körül épült, tervezője *Vépi Máté* pálos szerzetes volt. A telket, ahol felépült –ami nyolc házhelyet tett ki - Gróf Csáky Miklós püspök ajándékozta a Váradon már jelen levő pálos rendnek, és az ő templomukként működött a mellette épült rendházzal egyetemben. Miután a rendet *II. József* felfüggesztette 1786-ban, hosszú ideig használaton kívül állt - egészen 1808-ig, amikor is a Premontreiek vették át.

Egy néhány szót érdemes szólni a Pálos rendről, már csak azért is, mert az első és egyetlen magyar alapítású férfi szerzetesrend, és virágzása idején tevékenységük egész Európára, sőt Dél-Amerikára is kiterjedt. Annyira magyar rend volt, hogy aki egyszer oda belépett, az magyarnak számított. Dél-Amerikai tevékenységük ellentétbe került az őslakosokat legyőző, velük kegyetlenkedő konkvisztádorokkal, s ezért a spanyol hódítók elől a szigetekre kényszerültek. Levelezésük alkalmával – hogy titokban maradjon – az otthonról hozott székely rovásírást használták...

Az elárvult templomot és rendházat azzal a feltétellel kapták meg a Premontreiek, hogy részt vállalnak az oktatásban. Így jött létre a PREMONTREI FIÚGIMNÁZIUM, mely többszöri átszervezés, bezárás után állami iskolaként

működik, előbb *Klasszikus Magyar Vegyes Líceum*, majd (jelenleg) *Eminescu Líceum* néven. Az államosítás előtt paptanárok szigorú oktató-nevelő munkájának eredményeképpen a város legelső iskolái között tartották számon, ahol *felekezeti hovatartozás nélkül* tanulhattak a diákok. Édesapám és testvérei, bár mind reformátusvallásúak voltak, ott tanultak és tettek érettségi vizsgát.

Gyermekkorom kedves emlékei közzé tartozik egyik nagy tudású premontrei pappal való ismeretségem. *Tauszigh* főtisztelendő úrról van szó, édesanyám gyóntatójáról, aki sokszor elmagyarázta a templom egyik – számomra nem sokra tartott – nagyon megfakult képéről, hogy Lengyelországból származik. Egy ottani pálos templom képének korabeli másolata – *Fekete Madonna* a neve.

A templom fala mellett levő emeleti szobájában rengeteg könyv volt, főleg természettudományos és nyelvészeti szakkönyvek. A papok szobái – a cellák – templom fala mellé épített keskeny épületben helyezkedtek el, s nekem úgy tűnt akkoriban, mintha magában a vastag templomfalban lennének.

Jó felbontóképességű mikroszkópján a parányok világát lehetett csodálni, s én éltem az alkalommal, hogy az otthoni akváriumból vett

mintában vizsgálgassam az egy csepp vízben nyüzsgő lényeket. Az ott meglátott *tetragena viridans* ismerete később, egyetemi tanulmányaim során hasznosnak bizonyult.

Nyelvészkedő buzgalmának köszönhetően – *Jakó Zsigmond* munkatársaként – korai szórvány nyelvemlékeket fedezett fel. A diákkoromban kezembe került dolgozatnak sajnos ma nem tudok a nyomára bukkanni...

Magam a természettudományok szeretetét és a gyógyítás iránti elkötelezettségemet köszönhetem neki.

Nem tudok elszakadni

Mára egy hosszabb sétát terveztem, de úgy látszik, nem tudok elszakadni a Szigligeti utca környékétől. Gondoltam, végig megyek a jótékonyságáról híres Váradi püspökről, Szaniszló Ferencről elnevezett *Szaniszló** utcán, s mindjárt, ahogy rákanyarodtam, szemembe ötlött a Szent László fiúgimnázium időtől gyötört épülete. Diákkoromban ez volt reál, és a miénk volt a klasszikus. Hogy mi a különbség? Nem sok, csak annyi, hogy ők nem tanultak nyelveket a románon és oroszon kívül. A román, ugyebár az ország nyelve, az orosz pedig, az orosz. A dicsőséges Szovjet hatalom hivatalos nyelve, melyet a Föld egy hatod részén használnak!

A két iskola diákjai jó barátságban voltak egymással. Nem irigykedtünk egymásra. Hogy mi a kötelező tantárgyakon túl még tanultunk franciát, latint és görögöt, nem képezte a többi diák szemében irigység tárgyát. És minden áldott nap nekünk eggyel több óránk volt, mint azoknak, akik a Szent Lászlóba jártak. Ők egykor hazamehettek, de mi csak egy órával később. A tízéves érettségi találkozón árulta el az osztályfőnök úr, hogy ezt a plusz órát a szülők fizették zsebből, hogy a reáltárgyakból se legyünk hátrányban.

Az épületben most is iskola működik, de meg lehet nézni, milyen állapotban van...

Haladjunk azonban tovább. Ahogy távolodunk a központtól egyre vidékiesebb jellegűek a házak. Földszintesek, ritka kivételtől eltekintve és bár szorosan egymás mellett állnak az utca frontján, hátuk mögött tekintélyes kertek nyúlnak el hosszan. A *Fürdő utca** sarkán egy ilyen házacskában lakott P. Vili bácsi, az amerikai szabó mester.

Kisgyermekként került Amerikába, de később hazajött, s kitanulva a szabómesterséget a környék megbecsült embere lett. Igazi mestere volt a szakmának. A régi, kinőtt, megkopott ruhákat úgy átalakította, kifordította, átszabta, hogy igazi békebeli darabnak hatottak.

Édesanyámmal sokszor felkerestük hasonló ügyben. Sőt később is, ha hazalátogattam, vittem hozzá átalakítani valót.

Ha már a Fürdő utcánál tartunk, menjünk rajta tovább a Körös irányába. Sok ismerős alakja ködlik fel a múltból. Ott abban a szerény házban lakott jó barátom az édesanyjával. Sokszor kísérgettük egymást haza nyári estéken. „Gyere, kísérj el, ne menjek egyedül haza!” - volt a szokásos mondat, s kétszer-háromszor el is kísértük egymást, hogy a végén valahol a félútnál váltunk el, s így egyik sem lett megrövidítve.

Szembe velük, kicsit arrább található Szeghalmi Sándor bácsi, édesapám kollégájának és jó barátjának a háza. Vasárnap reggelenként az öregúr mindig megjelent, ha esett, ha fűjt, nálunk, hogy együtt menjünk az istentiszteletre. Amikor „kezét csókolómmal” köszöntöttem, rendszeresen megszólított, hogy férfiak köszöntése egymás között: „jó napot!” „Mondjad, hát, jó napot kívánok!” – szólított fel és kezét adott. Dagadozott a keblem a büszkeségtől, hogy engem férfinek tekint. Tempósan, beszélgetve igyekeztünk a Körös-parti Református Templomhoz. Mindig idejében odaértünk, és csatlakoztunk a templom előtt álldogáló férfiemberek valamelyik csoportjához. Komoly beszélgetéseikbe engem is belevontak, bár legtöbbször nem értettem, miről folyik a

diskurzus, de bőszen bólogattam, ha másoktól is azt láttam. A harmadik harangszóra aztán mindenki közelebb húzódott a bejárathoz, és illedelmes csendben várta, hogy megjelenjék nagytiszteletű Csernák Béla tiszteletes úr. Rövidesen fel is tűnt ősz hajával, kezében a Bibliával, vállán paláttal. Barátságosan köszönt mindenkit, és mi mögötte besorjáztunk a helyünkre.

A nagytiszteletű úr rövidesen nyugalomba vonult, és szolgálatát Kovács Sándor tiszteletes vette át. Nyugalomba vonulása után is felkérésre szolgált még. Így került sor testvérbátyám kisfiának keresztelésére. Szerény otthonában kerestük fel, ahol a konyhakert termékei és a hívek adományai tartották el az idős lelkipásztort és családját, mert nyugdíjat nem kapott. Napjait szorgalmas kutató munkával töltötte. A nagyváradi eklézsia történetét írta, melyet sikerrel be is fejezett. "Talán arra jó, hogy adatot nyújtson a magyar református egyház történetét író tudósnak, tapasztalati teológia ez." – válaszolta a kérdésre, hogy mi vezette ennek a hatalmas munkának a megírására. Harminc évig dolgozott rajta.

Ma is látom, ahogy ott ül papírokkal, könyvekkel körülvéve az asztalánál...

Tovább lépve a Fürdő utcán, azon gondolkodom, vajon miért hívják így, hiszen még a közelben sincs fürdő. Aztán eszembe ötlík édesanyám megjegyzése az *Úri utca** sarkán álló házról, hogy valamikor ott működött az úgy nevezett vasfürdő. Most egy polgárház foglalja el a telket. Meg aztán régebben a Páris-patak is itt folyt végig az utcán, mielőtt beleömlött volna a Körösbe.

Közeledek mai sétám célpontjához a jobb kéz fele nyíló *Nogáll** utcához. Itt látható a hajdani Nogáll-intézet épülete, ma gazdasági iskola. Rimanóczy Kálmán tervezte, Nogáll János kanonok felkérésére 1867-ben. Szegény sorsú gyermek ingyen oktatása volt az intézet meghatározott célja. Szigorú rend uralkodott a bentlakással ellátott intézetben. Ezt a szigorúságot használták fel nehezen kezelhető gyermekek megregulázására is.

Baranyi nagyapám gyerekként vadóc, nehezen fegyelmezhető emberke volt. Édesapja megbeszélte a Szent Vince Intézet (akkor így hívták a Nogállt) igazgatójával, hogy fogadják be néhány hónapra a tíz éves Laci fiát, rendet-fegyelmet tanulni az iskolai tantárgyak mellett. Befogatott a kétlovas kocsiba, maga mellé ültette a gyereket és kora hajnalban Micskéről behajtott Váradra. A főbejáratnál (a Bölcsőde utcával szemben nyílt) a szolgálattevő paptanár átvette a fiatalurat, a járandóságot, meg a szokásos

terményeket, melyeket a növendékek ellátására kellett adni. A nagykapu becsukódott elnyelve a rakoncátlan ifjancot, a kocsi pedig megfordult, indult vissza Micskére. Jó késő délutánra érkezett meg a Baranyi porta elé, s az öregúr még csak meg sem lepődött, hogy az udvari kaput Laci fia nyitja ki, hogy behajthasson a birtokra.

Hogy miképpen szökött meg, s jutott haza a kocsi előtt, örök talány maradt...

.

-.-

Szaniszló utca – ma Eminescu

Fürdő utca – ma B.P Hasdeu

Úri utca - ma Ciorogariu

Nogáll utca – ma Orsovei

Ma sétáljunk tovább - a Széles utcán

A napokban a Nogáll Intézetéről esett szó. Ma menjünk tovább.

Az utca, mely ma Orsova* nevet visel, és ahol áll az intézet épülete beletorkollik a Széles* utcába. Ez pedig a Püspöki palotától a Körösig húzódik. Széles, mert a korabeli Várad valóban legszélesebb utcája volt. A folyón, az utca végénél nagy vashíd állt, a Széles utcai híd, épült 1913-ban. Alatta csendesen folyt a Körös vize, ki gondolta volna, hogy egyszer úgy megduzzad, mint 1981-ben, és a Nagyvárad címerével díszített szép hidat annyira megrongálja, hogy le kell bontani. Gyermekkoromban ellenben még ott állt fenségesen, s szerintünk Budapest is megirigyelhette volna. Jó horgászó helynek hittük a híd alatti csendes vizet és sokszor órákig áztattuk a zsinórt, de hiába reménykedtünk eredmény ritkán mutatkozott. Így aztán inkább elmentünk fürödni a feljebb levő „lóúsztató” mélyebb vizébe.

Egyik alkalommal a Pesten lakó unokaöcsém is – aki nyári szünidejét töltötte nálunk – kijött velünk a Körösre.

- Tudsz úszni? – kérdeztem gyanakodva, mikor megláttam a sebesen hömpölygő folyót.

- Még kérded? – sértődött meg -. Tagja vagyok a kerületi úszó szakosztálynak. Versenyekre is szoktam járni!

- Akkor szüret! Gyerünk, ússzunk át a túlsó partra! – s már vetettem is bele magam a vízbe.

Unokaöcsém szép, szabályos startfejessel ugrott és stílusos gyorsúszással kezdte szelni a hullámokat. Mi pedig a barátommal ketten a lassú, de eredményes tengerészúszással igyekeztünk tartani a tempót, és az irányt a sodrás ellenében. Az eredmény az lett, hogy míg minket alig sodort lejjebb a folyó, addig az öcskös jó tizenöt-húsz méterrel alattunk ért partot.

- Hű, hát ez sodor! - panaszkodott prüszkölve...

A hidat, a Köröst már láttuk, most nézzük meg, milyen emlékezetes helyek találhatóak a Széles utcában. Mindjárt itt látható a Kis-piac.

Jó időtöltés volt a hétfői, vagy pénteki piacnapokon a forgatagban kószálni. Ezeken a napokon jöttek fel a falusiak saját termékeikkel, a hét többi napján is folyt árusítás, de csak a kofák tartózkodtak kint ilyenkor. Persze ők drágábban adták az árut, mint a termelők, de akinek kellett, úgylis megvette. Meg aztán tudták kínálni is a portékát, nem úgy, mint a szerényebb falusiak, akik örültek, ha minél hamarabb szabadulhattak, és mehettek haza a gazdaságba. Kora reggel,

aki nem volt rest kimenni, sokkal olcsóbban vásárolhatott tőlük.

Sógornőm édesanyja is így tett. Péntek reggel korán már ott volt, mikor a szekerek érkeztek. Az állomáson társzekér várta a vonattal érkező kosaras-batyus asszonyokat, és pár lejért elvitte őket a piacra. Ahogy lepakoltak, megjelentek a korán kelő vásárlók, meg a kofák. Szóval, Annus néni a kofák előtt megvett egy szép kövér libát, haza vitte – a közeli Fürdő utcában lakott -, levágta, megpucolta, a máját kivette, s amíg sült-főtt a másnapi, vagy vasárnapi ebéd, visszament a májjal a piacra. A későn kelő „naccságák” pedig örömmel megvették a szép friss libamáját. Visszajött belőle az egész libának az ára...

Az utca túlsó oldalán, a Püspöki palota felé menet egy emeletes szecessziós épület tűnik fel, és már messziről hallatszik is, hogy nem közönséges épületről lehet szó - hangos gyereksírás szűrődik ki a nyitott ablakokon. Valóban, ez a Szent Józsefről elnevezett gyermekkorház (mi csak Szent Jóskának hívtuk), földszínjén gyógyszerházzal. 1931-ben nyitotta meg kapuit a kis betegek előtt, a patika pedig 1933-ban. Feljegyzí a várostörténelem, hogy abban az évben húszra nőtt Nagyváradon a gyógyszerházak száma és ezzel ebből a szempontból első helyre került Erdélyben.

A gyermekkorház 1969-ig működött itt, amikor is átadták az új létesítményt a város nyugati

térségében, mely azóta klinikai rangra emelkedett.

Sokszor hallgattam a kis betegek panasz hangját, mikor nagynénémet látogattam a gyógyszerertárban. Ott volt évekig gyógyszerész, amíg le nem tette a főgyógyszerészi vizsgát, ötvenöt éves korában. Én akkor már egyetemi hallgató voltam és ugyanakkor tanultam a „tudományos szocializmus” nevű csoda tantárgyat, amikor neki is hasonlóból kellett vizsgára készülnie. Sokat kacagtunk együtt a kimondhatatlan *empíriokriticizmuson**. Még szerencse, hogy humorosan fogta fel a lehetetlen helyzetet, amennyiben egy komoly gyógyszerész-szakvizsgán abból fog majd jeleskedni, hogy „*egy lépés előre, két lépés hátra*”*. Természetesen sikerrel vette ezt az akadályt is, és kinevezték vezető gyógyszerésznek a *Schlauch kert** melletti gyógyszerertárba.

A Schlauch kertről jut eszembe másik, kedves unokaöcsém - a háború után a szép kertet Petőfi park névre keresztelték, sétányok és mesterséges tavacskák barlangokkal, hidakkal tarkítva tették izgalmassá a gyermekek számára a kerti sétákat. Nos, kicsi – négy-öt éves korában – nagymamájával sokat sétáltak unokaöcsémék a parkban. A kérdésre, hogy „hol voltatok?” – így

válaszolt: „a befőtti parkban”. „Az nem befőtti, hanem Petőfi!” – oktattam. „Nem jól tudod, Szabolcska!” – jött a logikus válasz – „a Petőfit nem tudom mi, de a befőtt finom.”

Nem céloim most a park történetét ismertetni (majd máskor - talán), de néhány szót mégis említenék Dr. Schlauch Lőrinc (1824 – 1902) nagyváradi bíborosról. Hozzá fűződik a park korábbi elnevezése, és ő készíteti el Szent László mellsobrát – hermáját - egy budapesti ötvösművésszel. A nagy tudású papi személyt – a MTA tagját - foglalkoztatta többek között a bukovinai és csángó magyarok sorsa is*. Szívügyének tartotta a kert gondozását, melyet a vatikáni *Castelgandolfo* mintájára rendeztetett be, mely évszázadok óta a pápák hivatalos nyári rezidenciájának helye.

A gyógyszertárral szemben nyílik az Úri utca, be is fordulhatunk, hogy hazafelé vegyük az irányt...

-. -

*- *Orsova – város a mai Romániában, a Cserna-folyó dunai torkolatától délre a Duna bal partján, ma nem a régi helyén áll, mert azt elöntötte a felduzzasztott Duna, akár csak Ada Kaleh szigetét.*

- *Széles utca mai neve Menomurut, (azaz magyarul Mén Marót)*

- *empíriokriticizmus – filozófiai irányzat a XIX. Sz. végén és XX. Sz. elején. Lenin bírálta a "Materializmus és empíriokriticizmus" című munkájában*
- *egy lépés előre, két lépés hátra – Vlagyimir Iljics Lenin mondása.*
- *Schlauch kert – mai nevén Petőfi park.*
- *Dr. Schlauch Lőrinc: „A bukovinai és csángó magyarok és a Szent László Társulat” (Bp., 1884)*

Malom és kerékpár

Biciklivel érkeztem a malom kapujához, de a fék nem nagyon fogott, s így neki is mentem a deszkakapunak. A zár engedett, én pedig beszáguldtam az udvarra, mint Pista gróf Weiszlovics kocsmájába lóháton. A molnárlegények éppen ott tétlenkedtek a malom előtt, s akkorát kacagtak rajtam, hogy beleremegtek az iroda ablakai. A főnök meg kiszólt:

- Ne szórakozzunk, emberek. Le kell rakodni!

A fiúk szó nélkül engedelmeskedtek. Kettő fölmászott a teherautó platójára, a többi pedig sorban odaállt háttal, s a fentiek a vállukra

helyezték a búzával tele zsákokat. Hatvan kilós zsákokat. Ezeket bevitték a malomba, s fel az emeletre, ahol felhalmozták a garatok közelében. Lent a mázsaházban Kálmán, a mázsázó a mérleget figyelte, ahogy csökken a teher minden zsák leadásával. Mikor a teherkocsi felállt a hídmérlegre, Kálmán megmérte, miután a zsákokat lerakták és munkások is leszálltak, újra mérte. A különbség pedig, ugyebár, a bejött gabona.

Ezen idő alatt a kerítéshez támasztva a kerékpáromat, kikerekedett szemmel bámultam a sürgésforgást. A kitárt kapun át az útra is kiláttam. Csirkék fürödtek a porban és néhány mezítlábas gyermek kergette a karikát. Juliska néném is feltűnt kannával a karján. A kútra jött. Ott állt a kút a malom előtt, az artézi kút, s ha a kart lenyomták, nagy erővel zubogott ki a víz a csapon. Hamar megtelt a kanna. Nem volt könnyű dolog lenyomni azt a kart – én teljes súlyommal rá kellett hasajjak, hogy működésbe jöjjön. De akkor aztán zúdult is, hogy csurom víz lettem! Különben nem is szerettem annak a kútnak a vizét. Kotlóstojás szaga van – kénes. Azért a falusiak hordják, isszák, mert jót tesz a gyomornak, meg a májnak. Legalábbis ezt állítják...

- Te kölyök, tedd be a kaput! – kiáltott ki nekem a mérlegházból Kálmán – A kocsi már elment.

Igaza volt. Láttam is amint a gépkocsivezető kijött az irodából a papírjaival, s nagy ívben körbe fordulva az udvaron elhajtott. Behajtottam a kapuszárnyakat, és beakasztottam a kallantyút is belülről.

- Te kölyök! Gyere csak ide! – hívott Kálmán, a mázsáló.

- Itt vagyok! - álltam elébe.

- Beszéltem a főnök úrral, és azt mondta, jöhetsz mindennap segíteni, a malmot kitakarítani műszak után. A munkadíjad egy tarisznya ocsú lesz. Amennyit el tudsz vinni a hátizsákodban.

- Jól jön ez a galambjaimnak – fogadtam boldogan el az ajánlatot.

Tartottam nyolc-tíz pár díszgalambot. Micsoda öröm volt számomra, mikor reggel kiengedtem a volierből, és körözve repültek a ház felett egyre magasabbra!

Ha egy hónapig minden nap eljövök takarítani, annyi ennivalót gyűjthetek össze, hogy elég lesz akár egy évig is a galambjaimnak.

Elég különös módon kezdődött ez az én galambászkodásom. Születésnapomra, a tizenötödikre, kaptam egy pár galambot. Csak olyan közönséges házigalambot, úgynevezett parlagit. Egy tágasabb ketrecet eszkábáltam a számukra, de láttam, nem érzik jól magukat a szűk helyen, ezért baráti körben addig

mondogattam, hogy nagyobb hely kellene nekik, amíg egyik jó barátom megajándékozott egy rendes galambházzal. Tágas volier is tartozott hozzá. A belvárosba költöztek, s ott nem tarthatott galambokat, s azokat már előre odaadta valakinek egy rozoga kerékpárért cserébe. Kézikocsira raktuk az egészet, s kellő kísérettel – a környék gyermekeinek viháncoló lelkesedése közepette – haza szállítottuk. Az udvarban, hátul jelöltük ki a helyét, de alig értünk az út feléig a tákolmánnyal, megjelent egy milicista. Azt kérdezi, mi szemeteltünk-e a járdára? Bevallottam, hogy igen, hiszen a galambházból bőven hullott ki szemet, ahogy leemeltük a szekérről.

- Tíz lej a büntetés! – mondja szigorúan a közeg.

És ebből nem engedett, hiába magyaráztam, hogy csak elcipeljük a helyére ezt az ólat és már seperjük is fel a járdát.

- Nem! Most seprik fel és ideadják a büntetést, vagy mennek a bíróságra! – s már vette is elő a büntető cédulát.

Mit volt mit tenni: fizettünk, separtunk, s utána helyreraktuk a galambházat.

„Nyereg van, már csak a ló hiányzik” – szokták mondogatni. Én is így voltam. Az ól, azaz a volier megvolt, most már csak galamb kellett bele azon az eddigi egy páron kívül. Került később több is – kaptam, padláson befogtam, csereberéltem, s mikor már szaporodtak, azokból is cserélhettem

más galambász barátokkal. Az biztos, hogy pénzt soha nem adtam értük. Igaz, nem is nagyon volt miből!

Évtizedek múlva visszaköszönt ez a szemetes járda.

Eldugott kis erdélyi, székely faluban voltam ismerőst látogatni. Ahogy ott falatozunk, beszélgetünk, bejön a szomszéd.

- Hallom, maga váradi – szólt hozzám -, gondoltam megnézem magamnak. Tizenöt évig voltam rendőr Váradon.

- Nocsak...

- Körzeti megbízott.

- Melyik részen?

Kiderült, hogy éppen ott, ahol mi laktunk.

- Akkor, maga volt, aki megbüntetett a szemetes járdáért! – dobtam oda a szót.

- Az melyik évben volt? Hányban?

Mondom neki pontosan, hisz akkor töltöttem a tizenötöt. Jól emlékeztem az évre.

- Akkor az csak én lehettem – mondja elgondolkozva -. De azért nincs harag?

- Nincs, nincs. Meg hát nem is lenne miért!

Találkozás régi önmagammal

Valahányszor gyermekkorom városában, Nagyváradon járok, mindig felkeresek egy-egy bennem emléket idéző helyet – utcát, épületet, parkot. Ez a mostani látogatásom egy bensőséges találkozó okán történt. Az 1954-ben érettségizett vendiákok találkozójáról van szó. Azok, akik az egykori Premontrei Gimnázium utódintézményében, a Klasszikus Magyar Vegyes Líceum tízedik osztályának elvégzése után – 16 éves fejjel – leérettségizve, kiléptek az Életbe (így nagybetűvel), találkoztak egymással, és régi önmagukkal. Tudván tudtuk, hogy nem fenéig tejfel, de mérhetetlen bizakodással tekintettünk a jövő felé. Annak ellenére, hogy mi voltunk, az úgynevezett „elfuserált korosztály”, mivelhogy túl fiatalon dobtak be a mélyvízbe, most több mint félévszázad múltán, beismerhetnék a gúnyolódók, és kételkedők, hogy helytálltunk, és túléltek őket. Negyvenen végeztünk az osztályban. Negyvenen! Ne borzadjanak a mai pedagógusok, lehetett velünk dolgozni. Apró-cseprő diákcsinnyektől eltekintve, nem volt szükséges fegyelmezni minket. Tudással ajándékoztak meg tanáraink egytől-egyig. És emberséggel, magyarságtudattal. Ami akkoriban nem is volt olyan veszélytelen. Egyéniségük varázsa elbűvölt bennünket az énektanártól a magyartanárig. Szavaikat, megjegyzéseiket dédelgetve őrizzük. Emlékük legyen áldott!

A találkozó maga a Nagyvárad-Olaszi „Lórántffy Zsuzsanna” Egyházi Központ termében zajlott. Ez a létesítmény a Körös-parti református templom (1787-ben szentelték fel) udvarán található, az Ezredévi Emlék-tér 40 szám alatt, előtte a park fától körülvéve áll Lórántffy Zsuzsanna szobra (Gergely István alkotása). Erről a lánglelkű asszonyról így írt Tompa Mihály:

*„Korát előzte, mint az égen
A tündérhajnal a napot,
Hogy akkor is ragyogjon, éljen,
Mikor a nap lenyugodott.”*

Korát annyira előzte, hogy még ma sem érhetünk nyomába. S ha feltekintek bronzba öntött arcára, mégis az a sor jut eszembe, melyet férjeura, I. Rákóczi György Erdély fejedelme írott neki az Úr 1633-ik esztendejében: *„Ím vagy 12 narancsot és 7 citromot küldtem, adja Isten egészséggel elköltenetek, édesem. A narancshajat megtartsd.”* Annyira emberi, annyi szeretet van ezekben, a hétköznapi szavakban, hogy könnyek szöknek tőle a szemembe. Lám, legnagyobbjaink is emberek!

Még csak annyit, hogy míg a távoli múlt felemelő példáin méltáztam, szemembe ötlük a házszám a kapu mellett – Libertatii (Szabadság). Ez a tér mai neve. Kissé arrább egy másik ház

falán pedig – Emléktér. Íme, a váradi lelemény. Ez, így senki érzékenységét nem sérti, s mégis jelzi az eredeti elnevezést. A parti sétányt is magába foglaló teret ugyanis a millenniumi ünnepségekre alakították 1896-ban, s innen az elnevezés is: Ezredévi Emlék-tér.

Egy újsághír röpített újra Váradra.

A hír így hangzik: „Ritoók Zsigmond kapta a Bolyai díjat”. Nos, ennek mi köze Váradhoz? Tehetné fel az olvasó a kérdést. Csupán annyi, hogy nagy tudósunk nagyapja nagyvárad szülötte, s én magam pedig a „Ritoók Zsigmond úti” általános iskolába jártam. Igaz közben az utcát Hübsembergerre keresztelték, de az iskola neve a köztudatban a régi maradt.

A Várad szülötte Ritoók Zsigmond (1870 – 1938) orvos volt. Belgyógyász, Korányi Frigyes munkatársa, egyetemi tanár, a fővárosi kórházak központi igazgatója, az Igazságügyi Orvosi tanács jegyzője. Jelentős klinikai tapasztalatait tudományos folyóiratokban tette közzé, mint az *Orvosi Hetilap*, vagy a *Zeitschrift für klinische Medizin*. Kiemelt témáját a szív és keringési rendszer betegségei képezték.

Az említett utca az Igazságügyi Palota közelében húzódott, összekötve a Széchenyi

teret, (ahol az Ady szobor és emlékmúzeum áll) a Sztaroveszky utcával. Érdeemes pillanatra megállnunk a Széchenyi tér sarkán található Ügyvédi Kamara épülete előtt. Ezt a szecessziós szép palotát 1909-ben építették a város híres-neves építészének, ifj. Rimanóczy Kálmánnak tervei alapján. A látogatót az építészeti remekmű állítja meg, de engem az emlékek.

A háború forгатagából épkézláb kikerülve hazatértünk Nagyváradra, ahol édesapámnak ügyvédi irodája volt. „Természetesen” az irodát kiürítve találta, még a bútorokat is elhordták. Az ügyiratokból csak azok menekültek meg, amelyeket a padláson tárolt, mint lezárt ügyeket. Később, legnagyobb meglepetésünkre, az irodai bútorok: íróasztal, bőrfotelek, székek a Securitate irodáiban kötöttek ki. Édesapámat értesítették, menjen értük, mert visszaszolgáltatják (!). El is ment, s mint később elmesélte, már a kapuban meglepetés érte. A belépéskor a portás sajnálkozva nézett rá, amikor a belépőt kiállította, a kilépésnél pedig úgy eltátotta a száját, hogy alig tudott valami köszönés félét kinyögni. Tudniillik, akit oda behívtak, az nem szokott kijönni! Szóval, úgy történt, hogy édesapám lemondott a bútorokról, és ezt a gesztust azzal honorálták, hogy kiengedték. Vajon, ha visszakérte volna...?

Az Ügyvédi Kamarával már nem volt ilyen szerencséje. Mivel a város elfoglalása idején, amikor a román adminisztráció berendezkedett, mi nem voltunk Váradon - a front és a behívás elől Sopronig mentünk -, kizárták a kamarából. Hiába érvelt, hogy nem vett részt a háborúban, hogy békés városi polgár, nem vették vissza. Pedig, hogy hitt, hogy bízott az új rendben!

Ezután jött volna el az ideje a régi iratoknak. Átadta Szeghalmy Sándor bácsinak, a barátjának és ügyvédtársának, aki megmaradt kamaratagnak. Rajta keresztül értékesített néhányat. Ez azonban sovány vigasz és jövedelem volt.

Dr. Szeghalmy Sándor volt a nagyváradi református gyülekezeti közös vagyon gondnoka. Emlékszem rá, mikor a korábbi iskolám, a Lorántffy Zsuzsanna Református Iskola tetőjavítását ellenőrizve végig lovagolt a kupás cserepeken az osztály nagy öröme. Magyarázhatott a tanító néni, mind odacsődültünk az ablakhoz és úgy bámultuk a gondnok urat, mint valami természetfeletti jelenséget. Sándor bácsiról még el kell mondanom, hogy emlékét a Rulikowski temetőben, a 2002-ben kialakított közös sírkert őrzi, mely Ritoók Zsigmonddal és Szulyok István püspökkel együtt emlékeztet a város nagy múltú személyiségeire (Királyhágómelléki Református Egyházkerület sírkertje). A nagyváradi Bihari

Napló (2002, nov. 18) számol be az avatásról, és idézi Tőkés László püspök szavait: *"Lesz-e, aki járjon az óvodába, benépesítse a középiskolát, lesznek-e diákok az egyetemen? "Akire építeni kell: csak Jézus, akire építettek nagy elődeink is"* - mondta a püspök, mindenkit figyelmeztetve: *"Ha nem ébredünk fel (...), csak temetőt avathatunk."*

Lám, egy örömhírrrel kezdtem ezt az emlékezést, s egy súlyos figyelmeztetéssel zárom.

Az élet mese, de nehézségekkel teli.

Viszont nem mindegy hogyan éljük meg a nehézségeket, és hogyan éljük az életünket.

Sajnos nem kaptunk útavalót, hogyan kell és nincs kézikönyv a használatáról, ezért magunknak kell megtapasztalni és rájönni mi az igazi érték az életben. Lehet rohanni, hajszozni valamit, valami megfoghatatlant. Azt mondjuk, a megélhetésért rohanunk, dolgozunk, gürcölünk, idegeskedünk. Mert valamiből meg kell élni, a számlákat ki kell fizetni. Igen. Ez igaz. De mi történik közben? Az idő telik és az élet szép lassan elmegy mellettünk, a virágok másnak szépülnek, a hegyek másnak magaslanak. És mire ráeszmélünk, most van időm élni, már nincs erőnk hozzá....

Hát erre próbálja felhívni a figyelmet az író, Bige Szabolcs Csaba nyugdíjas orvos, a *Simogató Impressziók* alcím alatt olvasható elbeszélések során.

Rövidebb hosszabb elbeszéléseken át visz minket az élet göröngyös útján, több emberi sorsot, világot, kultúrát és kort bemutatva.

Ebben a rohanó világban kezünkbe vesszük ezt a kis novellás kötetet és egy-két elbeszélés után letesszük. Mert el kell gondolkozni az olvasottakon. Meg kell állni. Hogy is van ez? Hiszen ez az én életem! Vagy a sógorom

története! Vagy a szomszédé! Nahát! Honnan tudta? Őszintén bízom benne, hogy helyrejön az életük, megoldódik a problémájuk, segít rajtuk egy védőangyal.

A védőangyal minden emberi sorsban ott van, vagy egy odaadó feleség, egy lelkes támogató barát esetleg egy idegen...

Néhány elbeszélés több emberöltőn keresztül, több emberi sorsot bemutatva viszi az olvasót izgalmas, néha kacagtató máskor megható történeteken át.

Az *Umbriai séta* alcím alatt található útleírás szerű tárcák, csodálatosan mutatnak be néhány olaszországi várost, vidéket, egy egy érzést, amit a látottak keltettek az íróban. Mi is vele sétálunk a tereken, és nézzük a vízesést, a folyót vagy a zarándokhelyet - itt is meg kell állni az olvasásban és hallgatni a csendet. Lecsukom a szemem és ízlelgetem a szavakat, amiket pár másodperce olvastam: „Bámulattal vegyes csodálattal figyelem a keskeny utcákon bravúrosan közlekedő autókat, s a mellettük nyugodtan járkáló gyalogosokat, a boltok ajtajában vevőkre váró, kényelmesen ácsorgó kereskedőket, a tér simára koptatott márvány kövein üldögélő, a tavaszi napon sütkérező férfiakat, a téren labdázó gyermekeket, a pizza tésztát szeletelő pékinast. „

Így lassan olvasom, átélve minden mondatot és látom magam előtt a teret, az embereket és átjár az érzés újra és újra: - El kell oda mennem, és látnom kell, amit oly szépen bemutat Bige Szabolcs Csaba író, nyugdíjas orvos!-

A *Várad képeslapok*, hasonló módon bemutat egy várost és azon belül, házakat, utcákat, tereket, történeteken át, néhány elbeszéléssel fűszerezve. A cím híven tükrözi az írottakat, hiszen egy képeslap, nemcsak a látnivalót mutatja, hanem kerül rá rajz, fénykép, épület, tér, park, és sok boldog, vagy nehéz élet emléke! Egy képeslap gyűjteményből majd' egy teljes élet megtudható.

Ki küldte kinek, miről ír, hol járt, mi történt vele az évek során néhány tömondatba sűrítve, miközben a hátoldalon a képet nézve elképzeljük hol járt az illető, és vajon mit érzett, amikor a lapot írta, mi fájhatott neki és vajon örült-e az utazásnak? Esetleg kényszerből tette? Menekült? Hazatért?

Emellett irodalmi és történelmi titkokba is beleláthatunk hisz Nagyvárad, Ady Endre és Szigligeti Ede, Ritók Zsigmond orvos városa többek között!

Néhány olvasói vélemény Bige Szabolcs Csaba korábbi könyveiről:

„Én nem szoktam olvasni, nincs időm, sokat dolgozom, egyedül végzem a háztartást, de ha pihenni vágyom, előveszem Bige Szabolcs

könyvét elolvasok néhány történetet és megnyugszom, zaklatott lelkem kisimul és újra otthon érzem magam ebben a kiszámíthatatlan világban! „(K. Andrásné, Hajdúböszörmény)

„Imádom a kultúrát, a színházat, mozit, könyveket, sokat olvasom és támogatom a művészetet, rendszeres olvasója vagyok Bige Szabolcs prózai illetve lírai alkotásainak is. Megkapó történetek, érzések. Emberileg is és művészileg is nagyszerűnek tartom a munkáit” (F. Katalin, Kecskemét)

„Gyermeki rácsodálkozással olvasom Bige Szabolcs írásait, mert melengeti a szívem, és úgy érzem, olyan dolgokat tudok meg belőle, amit két ember egymás közt nem mindig tud elmondani, de így az írásokon át sokszor nyíltabban mesél magáról, mint előszóval. Csak így tovább, kérjük, írj még nekünk!” (B. Hedvig, Tiszakécske)

Tiszakécske, 2013. november 18.

Bige Hedvig Noémi filológus

Tartalomjegyzék

Szaklektori vélemény	3
Simogató impressziók.....	9
Tartozás és tatarozás	9
Kövér idő.....	17
Jó napot!	25
Felícia	28
G y ö r g y B o r b á l a.....	33
Siess, missz!.....	69
Akár a villanófény	93
Éjjelizene.....	106
Ábris Zsiga.....	114
Legyél elegáns	120
Este tíz után.....	135
Mint a ma született bárány	153
Umbriai séta	167
Nursia (Norcia), Szent Benedek szülővárosa	167
Marmore vízesések (Cascata delle Marmore).....	171
Sziklahegyre épült város	173
Clitumno Forrásai	177
PAX ET BONUM.....	179
Sokadalom Assisiben.....	183
I Faoni di Norcia - legendák nyomában	187
Calendimaggio	192
Váradai képeslapok.....	197
Séta a múltban – Váradon	197
Nagyvárad emlékforgács.....	200
Sétára indulok a Szigligeti utcából.....	203
Nem tudok elszakadni.....	206
Ma sétáljunk tovább - a Széles utcán.....	212

Malom és kerékpár	217
Találkozás régi önmagammal	221
Egy újsághír röpített újra Váradra.	224
Az élet mese, de nehézségekkel teli.	228